

İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
AYDIN İNSAN ve TOPLUM DERGİSİ

Yıl **5** Sayı **1** - Haziran **2019**
Year **5** Issue **1** - June **2019**

İstanbul Aydın Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi

Aydın İnsan ve Toplum Dergisi

ISSN: 2149-7206

İmtiyaz Sahibi

Doç. Dr. Mustafa AYDIN

Yazı İşleri Müdürü

Zeynep AKYAR

Editörler

Prof. Dr. Mahmut ARSLAN

Dr. Öğr. Üyesi Şahide Güliz KOLBURAN

Editör Yardımcısı

Arş. Gör. Burak AKDENİZ

Arş. Gör. Fatma Nur ŞENGÜL

Yayın Kurulu

Prof. Dr. Mahmut ARSLAN

Dr. Öğr. Üyesi Şahide Güliz KOLBURAN

Dr. Öğr. Üyesi Burcu GÜDÜCÜ

Dr. Öğr. Üyesi Elif Özge ERBAY

Yayın Periyodu

Yılda iki sayı: Aralık & Haziran

Akademik Çalışmalar Koordinasyon Ofisi

İdari Koordinatör

Gamze AYDIN

Türkçe Redaksiyon

Şahin BÜYÜKER

İngilizce Redaksiyon

Çiğdem TAŞ

Grafik Tasarım

Elif HAMAMCI

Dil

Türkçe

Yazışma Adresi

Beşyol Mahallesi, İnönü Caddesi, No: 38

Sefaköy, 34295 Küçükçekmece/İstanbul

Tel: 0212 4441428 - 20402

Fax: 0212 425 57 97

Web: www.aydin.edu.tr

E-mail: aitdergi@aydin.edu.tr

Baskı

Elitez Reklam Yayın Matbaacılık Gıda

Sanayi ve Tic. Ltd. Şti.

Fulya Mah. Özbal Sok. Yılkar Apt.

No :11/B B Blok Fulya / İSTANBUL

Tel: 0212 270 50 21

Bilimsel Danışma Kurulu

Prof. Dr. Abdülhaluk ÇAY, İstanbul Aydın Üniversitesi

Prof. Dr. Ahmet Korkut TUNA, İstanbul Ticaret Üniversitesi

Prof. Dr. Cebrail KISA, İstanbul Aydın Üniversitesi

Prof. Dr. Ertan EĞRİBEL, İstanbul Üniversitesi

Prof. Dr. Esin CANTEZ, İstanbul Kent Üniversitesi

Prof. Dr. İbrahim Hakkı AYDIN, İstanbul Aydın Üniversitesi

Prof. Dr. İlhan ŞAHİN, İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi

Prof. Dr. İsmail TOK, İstanbul Aydın Üniversitesi

Prof. Dr. Nihal MAMATOĞLU, Abant İzzet Baysal Üniversitesi

Prof. Dr. Rahime Nükhet ÇIKRIKÇI, İstanbul Aydın Üniversitesi

Prof. Dr. Ömer ÖZYILMAZ, İstanbul Aydın Üniversitesi

Prof. Dr. Salih GÜNEY, İstanbul Aydın Üniversitesi

Prof. Dr. Şuayip KARAKAŞ, İstanbul Aydın Üniversitesi

Prof. Dr. Uğur TEKİN, İstanbul Aydın Üniversitesi

Prof. Dr. Zeki ARSLANTÜRK, Doğuş Üniversitesi

Doç. Dr. Ahmet AKIN, İstanbul Medeniyet Üniversitesi

Doç. Dr. Neylan ZİYALAR, İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa

Doç. Dr. Sinem GÖNENLİ, İstanbul Aydın Üniversitesi

Doç. Dr. Ufuk ÖZCAN, İstanbul Üniversitesi

- Dr. Öğr. Üyesi Alev DURAN**, *İstanbul Aydın Üniversitesi*
Dr. Öğr. Üyesi Aylin Sözer ÇAPAN, *İstanbul Aydın Üniversitesi*
Dr. Öğr. Üyesi Elvin YILDIRIM, *İstanbul Aydın Üniversitesi*
Dr. Öğr. Üyesi E. Tutku VARDAĞLI, *İstanbul Aydın Üniversitesi*
Dr. Öğr. Üyesi Engin EKER, *İstanbul Aydın Üniversitesi*
Dr. Öğr. Üyesi Gökçen ÇATLI ÖZEN, *İstanbul Aydın Üniversitesi*
Dr. Öğr. Üyesi Hakan İŞÖZEN, *İstanbul Aydın Üniversitesi*
Dr. Öğr. Üyesi M. Hakan ÖZÇELİK, *İstanbul Aydın Üniversitesi*
Dr. Öğr. Üyesi Meltem NARTER, *Üsküdar Üniversitesi*
Dr. Öğr. Üyesi M. Zeki ILGAR, *Biruni Üniversitesi*
Dr. Öğr. Üyesi Mesut YAVUZ, *İstanbul Aydın Üniversitesi*
Dr. Öğr. Üyesi Naim BABÜROĞLU, *İstanbul Aydın Üniversitesi*
Dr. Öğr. Üyesi N. Selcen KORKMAZCAN, *İstanbul Aydın Üniversitesi*
Dr. Öğr. Üyesi Vildan GÜLPINAR DEMİRCİ, *Aksaray Üniversitesi*
Dr. Öğr. Üyesi Zeynep SET, *Namık Kemal Üniversitesi*

İçindekiler - Contents

Güzellik Kaygısı

Beauty Concern

Derya DENİZ 1

Üniversitedeki Kız Öğrencilerin Yeme Tutumlarının Yaşam Doyumu ve Çocukluk Çağı Travmaları İle İlişkisi

The Relationship Between Eating Habits, Self-Perception and Life Satisfaction Of Female University Students

Nilsu GÜRCAN, Ş. Güliz KOLBURAN 9

Kadınların İyilik Halinin Algılanan Toplumsal Cinsiyet Rollerile İlişkisi

The Correlation Between Social Gender Roles And Women's Well-Being Perception

Pelin HAYMANA, Ş. Güliz KOLBURAN 29

Ergenlik Döneminde Benlik Saygısı İle Sigara Bağımlılığı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Researching Of The Relationship Between Self-Esteem and Smoking Addiction During Adolescence

Zühal TUNÇ, Ş. Güliz KOLBURAN 55

Hamile Kadınlarda Stres ve Öznel İyi Oluş Düzeylerinin Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma: Kocaeli Örneği

A Study on Determining Stress and Subjective Well-Being Levels in Pregnant Women: Example of Kocaeli

Neslihan VATANSEVER EROĞLU & Burcu GÜDÜCÜ 71

Annelerin Üst Biliş Özelliklerinin Bazı Sosyodemografik Değişkenler Açısından İncelenmesi

Researching The Influence Of Some Socio-Demographic Factors On Mother's Metacognition Abilities

Ayşe AK, Engin EKER 85

Editörden

Sevgili Okuyucu,

Aydın İnsan ve Toplum Dergisi'nin 2019 Bahar sayısını yayına hazırlarken, dergimizin Dergi Park'a üyelik sürecimizin de tamamlandığını sevinerek sizlerle paylaşmak isteriz. Aydın İnsan ve Toplum Dergisi'nde yayınlanan makalelere bundan böyle <https://dergipark.org.tr/aitdergi> adresinden erişebilirsiniz. Dergimize ve alanımıza verdiğiniz katkıdan dolayı sizlere teşekkür eder, bu sayımızda da psikoloji ve sosyoloji makalelerinize yer vermekten ayrıca mutlu olduğumuzu belirtmek isterim.

“Güzellik Kaygısı”nın ele alındığı ilk makalemizde, günümüz toplumlarında güzellik algısına dair normlar ve bu normların bireylerde yarattığı kaygı konu edilmektedir.

“Üniversitedeki Kız Öğrencilerin Yeme Tutumlarının Yaşam Doyumu ve Çocukluk Çağı Travmaları ile İlişkisi” başlıklı makalede, gene günümüz toplumunda bedensel varoluşa dair algılar klinik psikoloji açısından değerlendirilmiş, yeme bozukluklarının çocukluk çağı travmaları ile ilişkisi araştırılmıştır.

“Kadınların İyilik Halinin Algılanan Toplumsal Cinsiyet Rollerıyla İlişkisi” adlı makalede Kadının toplumsal cinsiyet rollerini nasıl algıladığına bağlı olarak, yaşamındaki psikolojik ve sosyal süreçler değerlendirilerek, kadınların iyilik hali ile toplumsal cinsiyet rolleri arasındaki ilişki incelenmiştir.

Sigara kullanımının ergenlerin benlik saygısı ile ilişkisini inceleyen çalışma, “Ergenlik Döneminde Benlik Saygısı ile Sigara Bağımlılığı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” başlığı ile dergimizde yer almaktadır.

“Hamile Kadınlarda Stres ve Öznel İyi Oluş Düzeylerinin Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma: Kocaeli Örneği” adlı makalede de hamile kadınların duygusal yaşantıları ile bu süreçlerin hamilelik üzerindeki etkileri incelenmiştir.

Bu sayıda sizlere sunduğumuz son makale, “Annelerin Üst Biliş Özelliklerinin Bazı Sosyodemografik Değişkenler Açısından İncelenmesi” başlıklı makaledir. Bu makalede annenin ruh sağlığının önemli bir parçası olan üst bilişteki herhangi bir sorunun anne çocuk ilişkisini etkileyebileceği üzerinde durulmaktadır.

Alana ve sizlere katkı sağlayacağını umar, iyi okumalar dileriz....

Dr. Öğr. Üyesi Ş. Güliz KOLBURAN

Güzellik Kaygısı

Makalenin

Geliş Tarihi / Received: 10.04.2019

Kabul Tarihi / Accepted: 22.04.2019

Derya DENİZ*

*“Güzellik sadece bir mutluluk vaadidir”
Stendhal*

Öz

Bu makale, günümüz toplumlarında güzellik algısına dair normları ve bu normların bireylerde yarattığı kaygıyı konu edinmektedir. Her ne kadar estetik biliminin, güzelliğin duyumsandığı koşulları incelediği, ancak güzelliğin doğası ve kökeni konusuna bir açıklama getiremediği yönünde eleştiriler bulunsa da, büyük bir haz değeri olan güzelliğin kavramsal içeriğine ait belirlemeler, onu sadece bir kavram olmaktan çıkararak yaşam alanını belirleyen bir ölçüte dönüştürmektedir. Yaşam, güzel kavramının ölçüt alınması ile düzenlenir hale gelirken; güzel olan, bilincin yaşam ile ilişkisinin tarzını ve içeriğini belirleyen bir güç olagelmiştir. Bu çalışmada, içinde bulunduğumuz çağda güzellik kavramının içerdiği anlamdaki değişim, mevcut ekonomik sistemin yarattığı neden-sonuç ilişkisi ile bu durumun insanın kendisini algılayış biçimi ve davranışlarına etkisi açıklanmıştır. Bu bağlamda yeni “güzellik algısının” ekonomik sistemin ürettiği normlarla sınırlandırıldığı, sürekli olarak tüketmeye teşvik ettiği ve önceki çağlardan farklı biçimde her iki cinsi de seyir sürecine dâhil ettiği söylenebilir. Hatları belirlenmiş bir güzelliğe sahip olmak mutluluk, doyumlu bir hayat, sosyal ve cinsel tercih edilebilirlik, farklılık ve statünün anahtarı gibi sunulmakta; normlara uygun bir güzellik dayatmasının dışında kalmak ise kişiyi tekinsiz bir durumla baş başa bırakabilmektedir. Buradaki tekinsizliği yaratan şey ise toplumun dışında kalmak, başarısızlık, yalnızlık, kişinin varoluşu ve kendilik değerine ilişkin kaygıları, gerçekçi ya da hayali korkuları olabilmektedir.

***Anahtar Kelimeler:* Güzellik, estetik, tüketim, kaygı**

*Dr. Öğr. Üyesi Derya DENİZ, İstanbul Kültür Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümü, d.deniz@iku.edu.tr

The Beauty Concern

Derya Deniz*

*“Beauty is only a promise of happiness”
Stendhal*

Abstract

The topic of this article is today’s norms of beauty perception and the anxiety that is created by these norms. Even the science of aesthetics is exposed to criticism of probing the conditions of beauty perception but unable to explain the nature and root of it; beauty has a great source of pleasure that is more than just a concept, transformed to a criterion framing the living standards. While life is organized with the centralization of beauty as a criterion, beauty became the power which can identify the style and the content of the relation between consciousness and life. In this study, the transformation of the meaning of beauty in today’s world, the cause-effect relationship created by the current economic system and the effects of it on the perception of self and behavior. In this regard, it can be asserted that the new “perception of beauty” is restricted by the norms produced by the economic system encouraging individuals to consume consistently where, different from previous eras, both genders are affected. Having an approved beauty is put as the key to happiness, life satisfaction, social and sexual preferability, difference and status whereas exclusion from the norms of beauty creates an uncanny situation. This uncanniness can be created by being excluded from society, failure, loneliness, the anxiety of existence and value of self, realistic or imaginary fears.

Keywords: *Beauty, aesthetic, consumption, concern*

---

*Derya DENİZ, PhD, Istanbul Kultur University Faculty of Science and Letters Psychology Department; d.deniz@iku.edu.tr

Giriş

Estetik ve Güzellik Kavramları Üzerine

Estetik kavramının ve güzellik tasarımının kökenini araştırdığımızda, dilde -Grekçe- “aisthesis”, yani duyulur algı (Arat, 1996: 37) kavramı karşımıza çıkar. Bu kavrama göre güzellik kelimesi, duyumsanır bir dış nesneyi ve ona yönelen bir bilinç etkinliğine işaret eder. Mantık, düşünsel yetkinliği ve bilimi, hakikatin araştırılmasında kullanırken; estetik, duyuşal bilginin yetkinliği olarak güzeli araştırır (Yetişken, 1998: 11). Estetik, sözü edilen yönelimin içeriği üzerindeki düşünsel bir tasarımdır. Bu düzlemde “güzel” kavramını, estetiğin ayırıcı bir kavramı olarak görürüz. Kavram olarak “güzel”, sadece görsel ve maddi olanı tanımlamaz. Tarihin farklı dönemlerinde güzel olan iyilikle, ideal olanla, uyum ve simetri ile ya da Eros (sevgi) ile açıklanmaya çalışılsa da (Tunalı, 1970: 7-8; Arat, 1987: 44) bilincin, dışarıdaki varlığı değerlendirmesinden içeriği belirlemesine kadar geniş bir alan dâhilinde nesne, olgu, olay, tutum, tasarım, düşünce, değer, eylem, duygu ya da yaklaşım gibi farklı durum ve kavramlara dair geliştirilen bir yargı olduğu görülür. Sınırsız kullanımı nedeniyle anlamını bir miktar kaybetse de güzelliğe ait yorumun öznelliğini vurgulamak için “güzellik bakanın gözündedir” deyişini de hatırlatmak gerekir (Pacteau, 1994: 14).

Her ne kadar estetik biliminin, güzelliğin duyumsandığı koşulları incelediği, ancak güzelliğin doğası ve kökeni konusuna bir açıklama getiremediği yönünde eleştiriler bulunsa da (Freud, 1999) büyük bir haz değeri olan “güzelliğin” kavramsal içeriğine ait belirlemeler, onu sadece bir kavram olmaktan çıkararak yaşam alanını belirleyen bir ölçüte dönüştürmektedir. Yaşam, güzel kavramının ölçüt alınması ile düzenlenir hale gelirken; güzel olan, bilincin yaşam ile ilişkisinin tarzını ve içeriğini belirleyen bir güç olagelmiştir (Yıldırım Delice, 2007: 1). Esasen güzel ve estetik olanın, seçme ve yönelme kabiliyetine sahip tüm canlılarda uyarım, arzu, istek ve motive olma gibi durumlar için, canlıyı harekete geçirme etkisiyle önemli unsur olduğunu da görülür.

Freud, *Cinsellik Üzerine Üç Deneme* adlı eserinde, “Benim düşüncemde güzel kavramının temellerinin cinsel uyarımda olduğuna ve asıl anlamının ‘cinsel olarak uyarıcı’ olduğuna hiç şüphe yoktur” der (akt. Pacteau, 1994: 27). Bu yönüyle güzellik algısı ya da güzel olanı arama arzusu,

nihayetinde uyandırdığı haz yüzünden önemli bir güdü sayılabilir. Cinsel yakınlığa erişmek için bazı hayvan türlerinin birçok farklı özelliğini (ses, hareket, kur yapma biçimlerini) estetize etmeye çalışması, bu açıklamayı desteklemektedir. Bununla birlikte bu dünyada yaşamının tekinsizliğine karşın, insanın varoluşunu gerçekleştirmesindeki ilk basamağın “estetik” olduğu söylenebilir (Tepeli, 2010: 36).

Güzelliğe “Biçilen” Önem

Tarihsel akış içinde yakın çağlara gelindiğinde ve hatta günümüze doğru artan biçimde, maddesel bir güzellik tasvirinin ön plana çıktığı, sanatta bu olgunun kadın bedeni üzerinden anlatıldığı görülür. Örneğin Rönesans döneminde kadının güzelliğinin sunumunun erkeğe hitap eden, güzelliğini erkeğe sunan ve varoluş nedeni erkek olan yönüyle kadın bedeninin merkeze alındığı söylenebilir. Bu konuda önemli açıklamaları bulunan Berger’e göre erkekler kadınları seyreder. Kadınlar da seyredilişlerini seyreder. Ona göre bu durum kadının kendisiyle olan ilişkisini de belirler. Kadının içindeki gözlemci erkek, gözlenen kadındır ve böylelikle kadın kendisini seyirlik bir şeye dönüştürür. Bu anlamda Rönesans dönemi resimlerinde kadının güzelliğine ve bedenine yapılan vurgu ile günümüz medyasındaki kadının sunumu arasında büyük benzerlikler vardır (Berger, 1956: 51). Ancak günümüzdeki fark, seyirlik olmanın sadece kadın cinsiyetini kapsamıyor oluşudur. İktisadi ve teknolojik koşulların değişimi (kapitalizm, tüketim değerlerinin yaygınlaşması, göstergeler ve imajın önem kazanması, kadının toplumdaki yerinin değişmesiyle tercih gücünün artmaya başlaması, teknolojik gelişmelerin görme odaklı bir yaşam biçimi yaratması gibi), erkek bedenini de artık bu yoruma dâhil etmiştir. Ve hatta güzelleşmenin çaba ve rekabet içeren süreçleri ile çağın teknolojik olanaklarının sonucu olarak görüntünün birçok insana hızlıca ulaşabilirliği, bedenleri aynı zamanda hemcinslerinin de bakışları karşısında bırakmaktadır. Bedensel güzellik belki tarihin hiçbir döneminde olmadığı kadar hemen herkes için dikkat kesilen, ilgilenilen ve sahip olmak için çaba gösterilen bir özellik olarak belirir. Antik çağlarda ve yakın geçmişte ruh güzelliğini öne çıkaran düşünce yapısı artık yerini -neredeyse- tamamen bedene ve beden güzelliğine bırakmıştır (Ozansoy, 2012: 6-20).

Günümüzde beden, insanın kendi kimliğini ifade etmesinde ve başkalarıyla ilişkisini belirlemede çok büyük işleve sahip olmakla birlikte (Ozansoy,

2012: 19), ne yazık ki tüketilen şeyler arasında diğer nesnelere daha güzel, kıymetli ve eşsiz bir nesne olarak görülmektedir (Baudrillard, 1997). Artık insanın varoluşunu gerçekleştirme, hayatta bir iz bırakma, beğenilir ve değerli olma, diğerlerinden farklı olma ve biriciklik gibi ihtiyaçları için gayret sarf edeceği tek “materyal”in kendi bedeni olduğu, ekonomik sistem tarafından öğretilmektedir. Mevcut ekonomik sistem büyük bir güçle -insanda zaten var olan- güzellik arzusunun hızla kamçılarken bu yolda bedenleri tüketim malzemesi haline getirir. Güzel olmanın önkoşulu olarak da gençliği/genç görünmeyi dayatır. Bu anlamda gençlik görüntüsü meta estetiği tarafından pek çok amaçla kullanılmaktadır. Her şeyden önce sermaye tarafından bir satış fonksiyonu olarak kullanılmaktadır. Gençlik, yalnızca ticari başarı için değil, cinsel cazibe için de bir tiplene haline gelmiş, bu nedenle mutluluk ve başarı olarak görülmüştür (Haug, 1975: 100). Eşzamanlı olarak birey, her yerde öncelikle kendini beğenmeye ve kendinden hoşlanmaya özendirilir. Fakat sistem, bir yandan da kişilerin nihai doyuma ulaşmasını engellemek için ulaşılması zor hedefler koyar ve bu kısır döngü kolay kolay bitmez. En aşırı durumda kendisinden hoşnut olma ve kendini baştan çıkarma süreci ile “tüketimi” kendi üzerinde döndürse de, döndergesi daha çok başkasının yargısına dayanmaktadır (Baudrillard, 1997: 114). Bu kurgunun mimarı olarak beliren medya, kadın bedeni ve güzellikle ilgili imajlarla ideal bir tip oluşturur. Gerçek hayatta olunamayacak kadar kusursuz ve gerçek dışı olan bu imajları medya, referans olarak gösterir. Hatta tek tip bir ideal vücut hayali teşvik edilmekte, buna uymama neredeyse sapma olarak görülmektedir (Fromm, 1990: 92). Bu nedenle modern toplumlarda bedenin hem yaşam tarzı hem de seçkinliğin göstereni ya da pasaportu olduğunu görürüz (Featherstone, 1991).

Benimsenilen ve dolaşıma sokulan güzellik kriterlerinin sosyal ilişkilerdeki görünür etkisi, toplum tarafından kabul görmektedir. Bu durum, kimliğin sembolik ve seyirlik tarafının belirgin olarak öne çıktığını bize gösterir (Ersoy, 2014: 57-60). Kendini sergilemekle elde edilen haz, burada özne kendisini ötekinin bakış açısında bir resim olarak görür (Freud, 2006: 82). Günümüzde birçok kişinin kendisini ötekinin bakış açısıyla değerlendirme eğilimi bireyleri büyük oranda etkiler (İnceoğlu ve Kar, 2010). Hatları belirlenmiş bir güzelliğe sahip olmak mutluluk, doyumsuz bir hayat, sosyal ve cinsel tercih edilebilirlik, farklılık ve statünün anahtarı gibi sunulmakta; normlara uygun bir güzellik dayatmasının dışında kalmak ise kişiyi tekinsiz

bir durumla baş başa bırakmaktadır. Buradaki tekinsizliği yaratan şey; grubun dışında kalmak, başarısızlık, yalnızlık, kişinin varoluşu ve kendilik değerine ilişkin kaygıları, gerçekçi ya da hayali korkuları olabilmektedir. Bu korkular kişinin kendi bedenini, varoluşuna yönelik bir tehdit olarak görmesine kadar gitmektedir ki, sonu ölümle neticelenebilen estetik amaçlı cerrahi girişimler çağımızın konuları arasına girivermiştir. Birey artık mevcut kaygı ve korkularıyla yaşamaktansa, hayatıyla ilgili risk almayı tercih etmektedir. İşte bu “dışarıda kalma” ya da eksiklik hissinin panzehiri olarak sistemin normlarına uyma yoluyla aidiyet kazanma seçeneği, moda akımları ve reklamlar yoluyla sunulur. Burada pazarlanan ürünler, güzel ve ayrıcalıklı olmanın birer göstergesi ve sembolüdür. Tekinsizlik karşısındaki kaygı ve yaratılmış korkunun çaresi, daha fazla ürün tüketmek, sunulu göstergelerin canlı vitrini olmaktır (Bilgin, 2015: 323-325).

Bununla beraber çağımızın görme odaklı (okülersentrik) yapısında, güzellik normlarını yakalamış olmak dahi kişi açısından yeterli olmaz; o aynı zamanda görülmek ister. Berger’in sözünü ettiği “seyredilişini seyretme” durumu artık teknoloji marifetiyle gerçekleşir. Bu aşamada fotoğraf görsel belgeleme süreci olarak kişinin kendisini görme ve görülme edimine hizmet etmek üzere vardır (Crary, 2010: 18-19). Kişi açısından fotoğraf, kendi görüntüsünü seyretmenin ve seyrettirmenin narsisistik doyumuna; kendi ölümüne karşı hayata bir nebze iz bırakmaya araç olur. Çünkü fotoğraf, varoluş açısından asla yinelenmeyecek olanı mekanik olarak yineleme işlevine de sahiptir (Barthes, 1996: 181). Bu süreçte kendini ve yaşamı duyumsamaya, hissetmeye dair birçok yeti işlevsiz bırakılır ve tüm bu görevler “görme” üzerine inşa edilir. Bu düzlemde önemli bir nokta da kişinin kendini nasıl gördüğü değil, sistemin kendisini nasıl gördüğüdür. Çünkü mevcut sistemde bir kadın veya erkek kendiliğinden “tam anlamıyla” güzel veya yakışıklı olamaz. Örneğin bir dağ köyünde yaşayan bir gencin doğal güzelliği pek az kişinin ilgisini çeker. İnsanlar, kendilerine sunulmuş olan ve kimliklerini yaratmalarına yardımcı olacağını düşündükleri malları tüketerek arzu ettikleri varlık gibi olmaya çalışırlar. Daha doğrusu kendileriyle ilgili bu imajı sürdürmeye çalışırlar (Bocock, 2005: 74). Oysa imaj gerçekliği gizler, olmayanı varmış gibi gösterir (Foucault, 1994: 8). Bu nedenle de imaja verilen önem, beden aracılığıyla tüketimi körükler (Featherstone, 1991).

Sonuç

Eskiden bedeni sarmalayan ruh idiyse, günümüzde ruhu sarmalayan bedendir (Baudrillard, 1997: 156). Görünenin -ve hatta- görünmeyenin ötesini kavramaya ve anlamlandırmaya muktedir insan, tarihin bu kavşağında kendisini görünür olanın merkezine yerleştirmiş, anlam arayışında bedeninin sınırlarına hapsolmuştur. İzlediği büyüleyici bir doğa manzarası ya da sanat eserinin görüntüsü, kendi bedenini dâhil etmediği bir fotoğraf karesinde anlamsızdır. O, merakla izlenen her şeyin önüne ve merkezine kendisini yerleştirmeyi arzular. Dış dünyanın/ötekinin varlığına duyduğu beğeniye ve yaptığı sevgi yatırımını geri çekerek bunu kendi bedenine döndürmektedir. İnsanın yaşam enerjisi ve anlam arayışı fasit bir daire içinde dönüp durmaktadır. “Burada ne yazık ki ‘göz’ artık körleşmiş bir tüketim organına dönmüştür. Varoluş koşullarına dair körleşme yaşayan insanlar da sistemin kendilerine sunduğu aynalar labirentinde özgürlüklerini yitirmişlerdir” (Çoban, 2014,s.2).

Kaynakça

- Arat, N. (1987). *Etik ve Estetik Değerler*. İstanbul: Say Yayınları.
- Barthes, R. (1996). *Camera Lucida: Fotoğraf Üzerine Düşünceler*. Çev. Reha Akçakaya, 2. baskı, İstanbul: Altıkkırkbeş Yayınları.
- Baudrillard, J.(1997). *Tüketim Toplumu*. Çev. Hazal Deliceçaylı, Ferda Keskin, 1. baskı, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Berger, J. (1986). *Görme Biçimleri*. Çev. Y. Salman, İstanbul: Metis Yayınları.
- Bilgin, R. (2015). Tüketim Kültüründe Kadın Bedeninin Cinsel Kurgu Olarak Konumlandırılması ve Sunumu. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 36 (2): 309-329.
- Bocock, R. (2005). *Tüketim*. Ankara: Dost Kitabevi.
- Crary, J. (2010). *Gözlemcinin Teknikleri*. Çev. Elif Daldeniz, 2. baskı. İstanbul: Metis Yayınları.
- Çoban, B. (2014). Göz ve İktidar: “Vitrinlere Değil Gökyüzüne Bak”. *EUL Journal of Social Sciences (V:1) LAU Sosyal Bilimler Dergisi*, Haziran Sayısı: 1-15.

- Ersoy, E. (2014). Tüketim Aynasında Göze Yansıyan Seyirlik ve Sembolik Kimlikler. *Sosyoloji Konferansları*, 49: 47-74.
- Featherstone, M. (1991). *“The Body in Consumer Culture, The Body: Social Process and Theory*. Ed. Mike Featherstone, Mike Hepworth, Bryan S. Turner. London: Sage Publications.
- Foucault, M. (1994). *Kelimeler ve Şeyler*. Çev. M. A. Kılıçbay, İstanbul: İmge Kitabevi.
- Freud, S. (2006). *Cinsellik Üzerine: Cinsellik Teorisi Üzerine Üç Deneme. Fetişizm, Bekâret Kâbusu, Kadın Cinselliği ve Diğer Çalışmalar*. Çev. Selçuk Budak, 3. baskı, İstanbul: Öteki Yayınevi.
- Freud, S (1999). *Uygarlığın Huzursuzluğu*. Çev. Haluk Barışcan, İstanbul: Metis Yayınları.
- Fromm, E. (1990). *Umut Devrimi, İnsancillaşmış Bir Teknolojiye Doğru*. Çev. Sema Yeğin, İstanbul: Payel Yayınları.
- Haug, W.F. (1975). *Meta Estetiğinin Kritiği, Kapitalist Toplumda Görüntü, Cinsellik ve Reklam*. Çev. Ayşe Gül, İstanbul: Spartaküs Yayınları.
- İnceoğlu, Y., Kar A. (2010). *Yeni Güzellik İkonları: İnsan Bedeninin Özgürlüğü mü, Mahkûmiyeti mi? Kadın ve Bedeni*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Ozansoy, N. (2012). Tüketim Toplumunda Güzellik İmajının Üretimi. Yüksek Lisans Tezi, İzmir: *Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı Uygulamalı Sosyoloji Bilim Dalı*
- Pacteau, F. (1994). *Güzellik Semptomu*. Çev. Banu Erol, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Tepeli, D. (2010). Kierkegaard ve Heidegger’de Kaygı Kavramlarının Karşılaştırılması. Yüksek Lisans Tezi, *Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe Anabilim Dalı*.
- Tunalı, İ. (1970). *Grek Estetiği*. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları No: 1022, İstanbul.
- Yıldırım Delice, D. (2007). Estetik Bir Yargı Olarak Güzel. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Felsefe Bölümü Dergisi*, 18: 1-21.

Üniversitedeki Kız Öğrencilerin Yeme Tutumlarının Yaşam Doymu ve Çocukluk Çağı Travmaları ile İlişkisi

Makalenin

Geliş Tarihi / Received: 27.12.2018

Kabul Tarihi / Accepted: 10.03.2019

Nilsu GÜRCAN*

Ş. Güliz KOLBURAN**

Öz

Bu çalışma, üniversitede okuyan kız öğrencilerde yeme tutumlarının çocukluk çağı travması ve yaşam doymu ile ilişkisinin araştırılması amacıyla yapılmıştır. Çalışmaya İstanbul'daki çeşitli devlet ve vakıf üniversitelerinde eğitim gören 268 kız öğrenci dâhil edilmiştir. Öğrencilere sosyodemografik bilgi formu ile birlikte, Yeme Tutumları Testi, Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği ve Yaşam Doymu Ölçeği uygulanmıştır. Çalışmada çocukluk çağı travmalarının yeme tutumları ve yaşam doymu üzerinde anlamlı etki yarattığı belirlenmiştir. Buna göre çocukluk çağı travmalarından duygusal istismar, fiziksel istismar, duygusal ihmal ve cinsel istismar, yeme bozuklukları düzeyini artırırken; duygusal istismar, fiziksel ihmal ve duygusal ihmal, yaşam doymu düzeyini azaltmaktadır. Bu çalışmada yeme bozukluklarında ve yaşam doymu düzeyinde çocukluk çağı travma yaşantılarının negatif etkisi dikkat çekmiştir. Çocukluk çağı travmalarının sözkonusu etkisi, istismar yaşantılarının rutin psikiyatri pratiği içerisinde sorgulanması ve koruyucu psikiyatrik önlemler çerçevesinde toplumsal farkındalığın artırılması gerekliliğine işaret etmektedir.

Anahtar Kelimeler: *Yeme tutumları, çocukluk çağı travmaları, yaşam doymu*

---

*Nilsu GÜRCAN, İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı, nilsugurcan@gmail.com

** Dr. Öğr. Üyesi Ş. Güliz KOLBURAN, İstanbul Aydın Üniversitesi Psikoloji Bölümü, sahidegulizkolburan@aydin.edu.tr

The Relationship between the Eating Habits, Self-Perception and Life Satisfaction of Female University Students

Nilsu GÜRCAN*

Ş. Güliz KOLBURAN**

Abstract

This study was conducted to investigate the relationship between eating attitudes, childhood trauma and life satisfaction in female university students. 268 female students studying at various public and private universities in Istanbul were included in the study. Eating Attitudes Test, Childhood Trauma Scale and Life Satisfaction Scale were administered to the students with sociodemographic information form. It was determined in the study that childhood traumas had a significant effect on eating attitudes and life satisfaction. Accordingly, emotional abuse, physical abuse, emotional neglect and sexual abuse increase the level of eating disorders. On the other hand, emotional abuse, physical neglect and emotional neglect reduce the level of life satisfaction. The negative effect of childhood trauma experiences on eating disorders and life satisfaction level in this study is remarkable. The controversial effect of childhood trauma suggests that abuse experiences are required to be questioned in routine psychiatric practices and social awareness levels needs to be increased in the context of preventive psychiatric measures.

Keywords: *Eating attitudes, childhood trauma, life satisfaction*

---

*Nilsu GÜRCAN, Istanbul Arel University The Graduate Institute Of Social Sciences Psychology Department, nilsugurcan@gmail.com

**Ş. Güliz KOLBURAN, PhD, Istanbul Aydin University Psychology Department, sahidegulizkolburan@aydin.edu.tr

Giriş

Yeme tutumu; motor, bilişsel, sosyal ve duygusal gelişimlerin temeli olmakla birlikte, çevresel faktörler tarafından düzenlenmesi ile meydana gelen kompleks bir fenomen olarak kabul edilmektedir (Smith, 1968; akt. Arkonaç, 2008). Yeme davranışı yalnızca fizyolojik fonksiyonların işlevlerini yerine getirmelerini sağlayabilmek ve biyolojik gelişim için gerekli değildir. Yeme davranışı anne ve bebek ilişkisinden başlayarak, tüm sosyal ilişkilerin meydana gelmesiyle ilişkilidir. Aynı zamanda çok çeşitli acı ve zevk verici deneyimler ile ilişkilendirilmektedir. Fiziksel büyüme, nöral gelişim ve psikolojik olgunlaşma açısından çocukluk ve ergenlik dönemi sürecinde önemli değişimler meydana gelmesinin yanı sıra, yaşam boyu sürekliliği devam eden birtakım alışkanlıklar da bu dönemde yerleşebilmektedir. Sağlıklı olmayan yeme tutum ve davranışları bu dönemdeki ergenlerde görülen riskli durumlar arasındadır. Bireylerin yeme ve beslenme kavramlarına dair tutumları normal ve anormal yeme davranışları sergilemelerine neden olabilmektedir (Aslan ve ark., 2003).

Günümüzde bozulmuş yeme davranışları, klinik görünümleri bakımından hızla yükseliş gösteren ve yordayıcı faktörleri kesinleştirilemediğinden, uygun tedavi protokolü gerçekleştirilmediğinde, dramatik sonuçlara neden olabilen olası yeme bozuklukları tanısı öncülleridir. Bu anlamda yeme bozuklukları, yeme tutumlarına ilişkin tüm bozuklukları kapsayacak şekilde en geniş hali ile kullanılmaktadır (Toker ve Hocoğlu, 2009). Yeme bozukluklarının meydana gelmesinde motivasyonel, bilişsel, kültürel faktörlerin ve kişilerarası ilişkilerin muhtemel birleşiminden söz edilebilmektedir (Strauman ve ark., 1991). Beslenme düzeninde var olan bir bozukluk ya da yeme bozuklukları ile ilişkili tıbbi sonuçlar bu dönemlerde ortaya çıktığı takdirde, uzun vadede daha ciddi durumları beraberinde getirebilmektedir (Grange ve Lock, 2011). Bundan dolayı ergenlik ve genç yetişkinlik dönemlerindeki bireylerin yeme tutumlarını incelemek önemlidir. Ergenlik döneminde fiziksel ve bilişsel gelişimlerin belirgin hale gelmeye başlamasıyla, ergenler çeşitli bilişsel kazanımlar elde ederek, soyut olarak düşünme yetisine sahip olmaya başlamaktadırlar (Harter, 1999). Sosyal değerler konusunda farkındalık kazanmakla birlikte, zihinlerinde güzellik kavramı oluşmaya başlamaktadır (Dovey, 2010). Piaget'in formel operasyon olarak adlandırdığı dönem, hem dış dünya hem benlik ile ilgili kuramların oluşumunu mümkün kılar. Fakat

bu dönemde oluşturulan benlik yapısı, bütün olarak organize edilmemiştir ve benlik portresi içsel olarak tutarlı değildir. Bu nedenle benliğe yapılan atıfların da tutarlı olmaması, olası hale gelebilir (Harter, 1999). Ayrıca çoğu kadının yetişkinlik dönemlerindeki yeme örücülerinin, erken ergenlik dönemlerindeki yeme davranışlarının sonucu olduğu düşünülmektedir. Ergenlik döneminde kişilerin kendi beden imgelerine dair inançları, normal olmayan yeme tutumları ve yeme davranışlarının meydana gelmesine neden olabilmektedir. Eğer bu durum ilerlerse, anoreksiya nevroza veya bulimia nervoza gibi yeme bozuklukları meydana gelebilmektedir. Yeme bozuklukları incelenirken sadece normal olmayan yeme tutumları ve yeme davranışlarının görüldüğü dönem değil, bu duruma zemin hazırlayan önceki aşamalar da dikkate alınmalıdır. Çünkü bireylerin yeme ve beslenme ile ilgili tutumlarında meydana gelen bozulmalar, zaman geçtikçe süreklilik göstermekte ve yaşamlarının sonraki dönemlerinde meydana gelen yeme bozukluklarına zemin hazırlayabilmektedir (Calam ve Waller 1998). Eddy ve arkadaşlarına (2007) göre, anoreksiya nevrozanın başlangıç yaşı için genellikle 13-14 ve 17-18 yaşları arasındaki gençler risk grubu oluşturmaktadır. Bulimia nervozanın ise çoğunlukla geç ergenlik ya da erken yetişkinlik dönemlerinde başladığı ifade edilmektedir (Wilfley ve Rodin, 1995).

Bilişsel davranışçı kuramı, yeme bozukluklarının gelişmesinin temelinde kişilerin kendi bedenlerine ve kilolarına yönelik yanlış ve hatalı bilişlerinin var olduğunu ileri sürmektedir. Fairburn ve Harrison (2003), yeme bozukluklarının gelişmesinde kişilerin vücut ağırlıkları ve beden şekilleri üzerinde denetleme sağlayabilmek ile ilgili abartılı, yoğun ve kaygılı bilişlerinin etkili olduğunu bildirmektedir. Yeme bozukluklarını sürdüren etkenlerin ise mükemmeliyetçilik, olumsuz duygulara karşı tolerans gösterememe, düşük özgüven ve sosyal iletişimde yaşanan güçlükler olduğunu ifade etmektedir. Fairburn'a (2008) göre, pek çok kişi kendisini değerlendirirken yaşamında var olan farklı alanlar üzerindeki performanslarını dikkate alırken, yeme bozukluğu olan bireyler kendi değerlendirmelerini yaparken, beden ağırlıkları ve beden biçimleri üzerinde abartılmış kontrol edebilme becerilerini dikkate almaktadırlar. Nitekim bu insanlarda yeme, beden ağırlığı ve beden biçimi, zayıf olma ideali, kilo almaktan korkma ve diyet uygulamaları odak noktası haline gelmektedir. Düzene sahip olma arzusu ve mükemmeliyetçiliğe karşı eğilimin olması gibi faktörlerin etkisiyle, yeme bozukluğu olan kişiler kendilerini yeme

konusunda oldukça kısıtlayarak, kilo alma kaygılarını azaltmaya yönelik davranışlar sergileyebilirler (Dovey, 2010). Kilo verebilmek için çaba gösterme, kendini aç bırakma, zayıflamak için egzersiz yapma ve kusma davranışlarının yeme bozuklukları ile ilişkili olduğu ortaya konulmuştur (Özmen ve ark., 2007).

Ergenlik dönemi ve olumsuz yaşam deneyimleri (örneğin ebeveynlerin boşanması, sevilen birinin kaybı, okul değişikliği, insanların önünde rencide olma), yeme bozuklukları için tetikleyici faktörlerdir. Sürekli diyet yapma ve kendini fazlasıyla aç bırakma durumu ise sürdürücü faktörlerden bazılarıdır. Ergenlik döneminde bedende meydana gelen değişiklikler ve sosyal açıdan kabul görme isteği, yeme alışkanlıklarında değişimlere ve dengesiz beslenmelere neden olabilmektedir. Son 10 senede ergenlerin ve çocukların kilo kaybetmelerinde ve diyet uygulamalarında artış görülmesinin yanı sıra, obezitenin de ciddi boyutlarda yükseldiği ifade edilmektedir (Rosen, 2010). Diyet uygulamalarının bulimia nervosa ve tıkanırcasına yeme bozukluğunun gelişmesinde risk taşıdığı literatürde yer almaktadır (Sadock ve Sadock, 2002). Yağcı ve arkadaşlarına (2000) göre, ergenlik döneminde gelişimin etkisiyle hızlı büyüme, seksüel gelişim ve bedensel aktivitede artma, genç kızlarda menstruasyon ve kimi zaman gebelik yaşayanların ciddi oranda besin ve enerji gereksinimleri bulunmaktadır.

Yeme bozuklukları, pek çok olgu ile doğrudan bağlantılıdır. Yapılan araştırmalarda bulimia nervosa ve depresyon arasında güçlü bir ilişki olduğu görülmüştür. Bireyin düşük benlik algısına sahip olması, aile içi ilişkilerdeki bozukluk, duygulanım bozukluğu, yeme bozukluğu tanısı konulan bireylerde büyük ölçüde gözlemlenmektedir. Kişilik özellikleriyle yeme bozukluklarını ilişkilendiren pek çok çalışma bulunmaktadır. Örneğin anoreksiya nervosa hastalarında riskten kaçınma ve duygusal olarak engellenmiş olma gibi davranışlar görülmektedir. Hastalardan elde edilen geçmiş yaşantı öykülerine bakıldığında ise yeme bozukluğuna sahip olan bireylerde istismarın çeşitli türleri (cinsel, fiziksel, psikolojik) saptanmıştır (Werne ve Yalom, 1995).

Günümüzde kabul gören en genel tanımı ile çocuk istismarı, çocukların en başta ana babalarının, bakmak ile yükümlü olan kimse ve diğer erişkinler tarafından duygusal, fiziksel, cinsel veya zihinsel gelişimlerinin

engellenmesine neden olan ya da beden ve/veya ruh sağlığının zararlı olması durumları ile karşı karşıya bırakılması olarak ifade edilebilir (Beyhun, 2002). Çocukluk döneminde yaşanan travmaların sonucu tek bir sendrom olarak nitelendirilemez; cinsellik üzerine etkiler, emosyonel etkiler, depresif duygudurum üzerine etkiler, anksiyete şeklindeki etkiler, davranışsal etkiler, yaşam doyumu üzerine etkiler ve kişilik gelişimine etkiler gibi alt başlıklarda toplanması gerekmektedir (Taner ve Bahar, 2004).

Bireylerin yaşamla ilgili istek, ihtiyaç ve beklentilerinin yerine gelmesine doyum denilmektedir. Yaşam doyumu ise, bireyin sahip oldukları ve sahip olmak istedikleri arasında yapılan karşılaştırma neticesinde edinilen duygudur. Bu kavram, ilk olarak Neugarten ve arkadaşları tarafından 1961 yılında ortaya atılmıştır. Yaşam doyumu, beklentiler ile gerçekleşenlerin mukayese edilmesi sonucunda ortaya çıkan durumu belirtmektedir. Başka bir ifadeyle doyum, bireyin istekleri ve arzularına sahip olması durumudur. Yaşam doyumu, bireyin sahip olduğu ve sahip olmak istedikleri arasındaki etkileşimden kaynaklanan bir değerlendirme olarak da tanımlanabilmektedir (Dilmaç ve Ekşi, 2008). Birey, sahip olmayı arzuladığı şeylere ulaştığı oranda ileri bir yaşamsal doyuma ulaşmaktadır.

Yaşam doyumu seviyesindeki azalmanın kişi açısından oldukça negatif sonuçları bulunmaktadır. Özellikle depresyon hali bu duruma örnek gösterilebilir. Depresyon, bir tükenmişlik durumu olarak tanımlanmaktadır. Bu durumdaki bir kişi, huzurlu, mutlu ve umutlu değildir. Karamsarlık ve yalnızlık duygusu maksimum düzeydedir. Çevresine ve kendine karşı yabancılaşmaktadır. Bu durum kişideki, çabuk öfkelenme, saldırgan olma gibi duyguları da tetiklemektedir. Kişi duygusal açıdan farklı ruh halleri içerisinde bulunmaktadır. Aslında depresyona ait sadece duygusal sonuçlar bulunmamaktadır. Fiziksel etkileri de çok fazladır. Yorgunlukla birlikte, iştah eksikliği, uyku bozuklukları da depresyona ait sonuçlardandır (Demirel ve Canat, 2004).

Bu noktadan hareketle hazırlanan çalışmada, üniversitede okuyan kız öğrencilerde yeme tutumlarının çocukluk çağı travması ve yaşam doyumu ile ilişkisinin araştırılması amaçlanmıştır. Literatürde yeme tutumları ile çocukluk çağı travması ve yaşam doyumu ilişkisini birlikte ele alan herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu araştırma ile alanyazındaki bu boşluğu doldurulacağı düşünülmektedir.

Yöntem

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini 2017-2018 eğitim ve öğretim yılında üniversite okuyan kız öğrenciler oluşturmaktadır. Beden imgesinin daha çok ön planda olmasına bağlı olarak kadınlarda yeme bozukluğunun daha yaygın olması nedeni ile (Aslan, 2004), araştırmanın evreni olarak kız öğrenciler belirlenmiştir. Araştırmanın örneklemini ise İstanbul ilinde devlet ve vakıf üniversitelerinde çeşitli bölümlerde okuyan rastgele seçilmiş 268 kız öğrenci oluşturmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Araştırma verilerinin toplanmasını için Sosyodemografik Bilgi Formu, Yeme Tutumları Testi, Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği ve Yaşam Doyumu Ölçeği kullanılmıştır.

Sosyodemografik Bilgi Formu: Araştırmanın amacı doğrultusunda araştırmacı tarafından geliştirilmiştir. Formda katılımcıların kişisel özelliklerini, aile ilişkilerini ve beslenme alışkanlıklarını değerlendiren 21 soru yer almaktadır.

Yeme Tutumları Testi: Katılımcıların yeme tutum ve davranışlarındaki bozuklukların değerlendirilmesi amacıyla uygulanmıştır. Yeme Tutum Testi (YTT), Garner ve Garfinkel tarafından 1979 yılında anoreksiya nevroza belirtilerinin objektif olarak değerlendirilmesi amacıyla geliştirilmiş, 40 maddeden oluşan bir kendi-kendine bildirim ölçeğidir. Ülkemizde, YTT'nin psikometrik özelliklerine ilişkin bazı çalışmalar yapılmıştır (Batur, 2004; Savaşır ve Erol, 1989). Savaşır ve Erol'un (1989) çalışmasında, ölçeğin test-tekrar test güvenilirliği $r = .65$, Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı ise $.70$ olarak belirlenmiştir. Batur'un (2004) çalışmasında da, ölçeğin Cronbach Alfa güvenilirlik katsayıları kız öğrencilerde $.47$ ile $.90$ arasında, erkek öğrencilerde ise $.34$ ile $.80$ arasında bulunmuştur. YTT'nin geçerliğine ilişkin yapılan analizlerde ise YTT toplam puanı ile Beck Depresyon Envanteri (BDE) arasında pozitif ve anlamlı korelasyon ($r = .42$, $p < .01$) olarak belirlenmiştir (Batur, 2004). Bu araştırma kapsamında yapılan güvenilirlik analizinde ölçeğin Cronbach Alfa değeri $0,904$ olarak hesaplanmıştır.

Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği: Bernstein ve ark. tarafından geliştirilen bu değerlendirme aracı üç tanesi travmanın minimizasyonunu ölçen maddeler olmak üzere toplam 28 sorudan oluşmaktadır. Bu ölçek ile çocukluk çağı cinsel, fiziksel, emosyonel (duygusal) istismarı ve emosyonel ve fiziksel ihmali konu alan beş alt puan ile bunların birleşiminden oluşan toplam puan elde edilmektedir. Ölçeğin Türkçe uyarlaması Şar, Öztürk ve İkikardeş (2012) tarafından yapılmıştır. Ölçeğe ilişkin yapılan güvenilirlik analizi sonucunda Cronbach Alfa değeri 0,89 olarak hesaplanmıştır.

Yaşam Doyumu Ölçeği: Diener, Emmons, Larsen ve Griffin (1985) tarafından geliştirilen ölçek, Dağlı ve Baysal (2016) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Ölçekte 5 madde yer almakta olup, tek faktörlü olarak düzenlenmiştir. Ölçeğe ilişkin yapılan güvenilirlik analizi sonucunda Cronbach Alfa değeri 0,94 olarak hesaplanmıştır.

Araştırma Modeli ve Hipotezleri

Bu araştırmada, mevcut durumu tespit etme amaçlandığından ilişkisel tarama modeline başvurulmuştur. Tarama modelleri, geçmişte ya da halen var olan bir durumu, var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. Tarama modelinin bir türü olan ilişkisel tarama modeli ise, iki ve daha çok sayıdaki değişken arasında birlikte değişim varlığını ve/veya derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modelidir (Karasar, 2016). Araştırmanın amacı doğrultusunda oluşturulan hipotezler aşağıda sunulmuştur:

H₁: Çocukluk çağı travmaları, yeme tutumlarını anlamlı bir şekilde yordamaktadır.

H₂: Yaşam doyumu, yeme tutumlarını anlamlı bir şekilde yordamaktadır.

H₃: Çocukluk çağı travmaları, yaşam doyumunu anlamlı bir şekilde yordamaktadır.

Verilerin Analizi

Verilerin toplanmasında 300 anket formu öğrencilere ulaştırılmıştır. Bu formlardan 270 tanesi doldurulmuş olup, teslim alınan formların 5 tanesinin eksik ya da hatalı olması nedeni ile analizlere 268 anket üzerinden devam edilmiştir. Araştırma verilerinin analizinde SPSS 23.00

kullanılmıştır. Hipotezlerin sınanması sırasında basit doğrusal regresyona yer verilmiştir. Elde edilen bulgular %95 güven aralığında %5 anlamlılık düzeyinde değerlendirilmiştir.

Bulgular

Araştırmaya dâhil edilen katılımcıların %49,3'ü 20 yaş ve altında, %15,7'si 21 yaşında, %20,9'u 22 yaşında, %14,2'si ise 23 yaş ve üzerindedir. Bu katılımcıların beden kitle indeksi açısından yapılan değerlendirmede %17,2'sinin düşük kilolu, %70,1'inin normal kilolu ve %12,7'sinin fazla kilolu olduğu görülmüştür. Öğrencilerin %75,4'ü vakıf üniversitesinde ve %24,6'sı devlet üniversitesinde okumaktadır. Tablo 1'de katılımcıların yeme tutumları, çocukluk çağı travmaları ve yaşam doyumu puanlarına ilişkin betimleyici istatistikler yer almaktadır.

Tablo 1: Çocukluk Çağı Travmaları, Yaşam Doyumu ve Yeme Bozukluklarına İlişkin Betimleyici İstatistikler

	N	Minimum	Maksimum	Ortalama	Standart Sapma
Duygusal istismar	268	1,00	5,00	1,3119	,55581
Fiziksel istismar	268	1,00	5,00	1,1776	,52140
Fiziksel ihmal	268	1,00	5,00	1,5448	,44965
Duygusal ihmal	268	1,00	5,00	1,9821	,86530
Cinsel istismar	268	1,00	5,00	1,1537	,42110
Yaşam doyumu	268	1,00	5,00	3,6164	,84907
Yeme bozuklukları	268	1,00	5,00	2,2789	,45412

Duygusal istismarın ortalaması $1,31 \pm 0,56$, fiziksel istismarın ortalaması $1,18 \pm 0,52$, fiziksel ihmalin ortalaması $1,55 \pm 0,45$, duygusal ihmalin ortalaması $1,98 \pm 0,87$, cinsel istismarın ortalaması $1,15 \pm 0,42$, yaşam doyumunun ortalaması $3,62 \pm 0,85$, yeme bozukluklarının ortalaması $2,28 \pm 0,45$ olarak bulunmuştur.

Tablo 2: Çocukluk Çağı Travmalarının Yeme Bozuklukları Üzerine Etkisi

Bağımsız değişken	β	t	p	F	Model(p)	R ²
Sabit		19,60	0,000	18,64	0,000	0,26
Duygusal istismar	0,52	6,13	0,000			
Fiziksel istismar	0,18	2,45	0,015			
Fiziksel ihmal	0,04	0,57	0,569			
Duygusal ihmal	0,09	2,53	0,012			
Cinsel istismar	0,20	2,18	0,030			

Tablo 2'ye göre çocukluk çağı travmalarının varyansa olan katkısı anlamlıdır ($p=0,000$; $F=18,64$). Çocukluk çağı travmaları, yeme bozuklukları başlığına ait varyansın %26,2'sini açıklamaktadır. Bağımsız değişkenlerin her biri ayrı ayrı değerlendirilecek olursa; duygusal istismar, fiziksel istismar, duygusal ihmal ve cinsel istismar yeme bozuklukları düzeyini artırmaktadır ($\beta_1=0,52$ $\beta_2=-0,18$ $\beta_3=0,09$ $\beta_4=-0,20$). Bu değişkenlerden en yüksek etkiye sahip olan duygusal istismardır. Fiziksel ihmal, yeme bozuklukları düzeyine etki etmemektedir ($p=0,569>0,05$). Söz konusu bulgulara dayanarak H_1 hipotezi kabul edilmiştir.

Tablo 3: Yaşam Doyumunun Yeme Bozuklukları Üzerine Etkisi

Bağımsız değişken	β	t	p	F	Model(p)	R ²
Sabit		20,01	0,000	1,62	0,204	0,006
Yaşam doyumu	-0,04	-1,27	0,20			

Tablo 3'te görüldüğü üzere yaşam doyumunun varyansa olan katkısı anlamlı değildir ($p=0,204$; $F=1,62$). Söz konusu bulgulara dayanarak H_2 hipotezi reddedilmiştir.

Tablo 4: Çocukluk Çağı Travmalarının Yaşam Doyumu Üzerine Etkisi

Bağımsız değişken	β	t	p	F	Model(p)	R ²
Sabit		31,05	0,000	43,57	0,000	0,45
Duygusal istismar	-0,28	-2,08	0,038			
Fiziksel istismar	-0,17	-1,48	0,140			
Fiziksel ihmal	-0,20	-1,97	0,050			
Duygusal ihmal	-0,54	-9,58	0,000			
Cinsel istismar	0,037	0,25	0,800			

Tablo 4'e göre çocukluk çağı travmalarının varyansa olan katkısı anlamlıdır ($p=0,000$; $F=43,57$). Çocukluk çağı travmaları, yaşam doyumu başlığına ait varyansın %45,4'ünü açıklamaktadır. Bağımsız değişkenlerin her biri ayrı ayrı değerlendirilecek olursa; duygusal istismar, fiziksel ihmal ve duygusal ihmal, yaşam doyumu düzeyini azaltmaktadır ($\beta_1=-0,283$ $\beta_2=-0,204$ $\beta_3=-0,535$). Bu değişkenlerden yaşam doyumu üzerinde en çok etkiye sahip olan duygusal ihmaldir. Fiziksel istismar, fiziksel ihmal ve cinsel istismar, yaşam doyumu düzeyine etki etmemektedir ($p_1=0,140$, $p_2=0,050$, $p_3=0,800>0,05$). Söz konusu bulgulara dayanarak kurulan H_3 hipotezi kabul edilmiştir.

Tartışma

Araştırmada, yeme tutumlarının, çocukluk çağı travmaları tarafından yordandığı belirlenmiştir. Çocukluk çağı travmaları bileşenlerinden duygusal istismar, fiziksel istismar, duygusal ihmal ve cinsel istismar yeme bozuklukları düzeyini artırmaktadır. Katılımcı grupta yeme tutumları üzerinde en etkili çocukluk çağı travmasının, duygusal istismar olduğu görülmüştür. Literatürde çocukluk çağı travmalarının yeme tutumları üzerindeki etkisini ortaya koyan birçok araştırma bulunmaktadır. 2007 senesinde Brewerton'un yaptığı gözden geçirme çalışmasında, travmayla yeme bozuklukları ilişkisinin ana başlıkları şöyle özetlenmiştir: Çocukluk çağındaki cinsel istismar, yeme bozuklukları açısından spesifik olmayan bir risk faktörüdür. Cinsel istismarla birlikte diğer ihmal ve istismar türleri de yeme bozukluğu ile ilişkili travmatik olaylar kapsamındadır. Bulimik hastalarda travmatik yaşam olayları non-bulimiklerden daha fazladır. Tekrarlayan travmatik yaşantılar ile yeme bozuklukları arasında bağlantı

mevcuttur. Travmatik yaşantı varlığında yeme bozukluğu belirtilerinin daha şiddetli olması şart değildir. Travmatik yaşantı varlığında ek tanılar (özelikle TSSB) daha sıktır. Kısmi TSSB varlığı bulimik semptomlar için bir risk faktörü olabilir. YB belirtilerinde tam düzelme sağlanabilmesi için travma öyküsünün çalışılması gereklidir (Brewerton, 2007).

Wonderlich ve arkadaşları tarafından yapılan bir çalışmada (Wonderlich ve ark., 2001); katılımcıların 26'sı çocukluk çağı cinsel istismarı (1.grup), 21'i erişkinlikte tecavüz (2.grup), 25'i hem çocukluk çağı cinsel istismarı hem de erişkinlikte tecavüz mağduru (3.grup), 25'i de sağlıklı kontrol (4.grup) olacak şekilde gruplandırılmıştır. Çalışma sonuçlarına göre, çocukluk çağı kötüye kullanımı olgularının genellikle bir kezden daha fazla sayıda travmaya maruz kaldığı, istismarcıların genellikle aile bireyleri olduğu; erişkinlik tecavüzü olgularının ise sıklıkla tanıdıkları birinin şiddetine maruz kaldığı; 3.gruptaki katılımcıların diyet kısıtlaması, beden görünümü ve beden ağırlığı kaygısı skorlarının diğer tüm gruplardan yüksek olduğu gösterilmiştir. Gruplar arasındaki yeme bozukluğu tanılarının dağılımına bakıldığında; anoreksiya nevroza tanısının 3.gruptaki; tıknırcasına yeme bozukluğunun 1 ve 3.gruptaki katılımcılarda anlamlı oranda daha fazla görüldüğü belirtilmiştir.

Çocukluk çağında maruz kalınan cinsel istismarın, mağdurun bedeniyle ilişkili utanç duygusunu arttırdığı, bu nedenle yeme bozukluklarının gelişimine zemin hazırladığını iddia eden çalışmalar mevcuttur (Andrews, 1995). Bu çalışmalar yeme davranışında bozulmayı, istismarla baş edebilmek için bedenin kullanılmasına ve bu durumun yeme bozukluklarında görülen karakteristik beden değişimleriyle sonuçlanmasına bağlamaktadır. Bu alandaki bir diğer açıklama ise erken çocukluk çağı travmalarının birden fazla psikopatolojik süreçle sonuçlandığı ve bunun yeme bozukluklarına yatkınlığı arttırdığı şeklindedir (Wonderlich ve ark., 1997). Cinsel istismar ve yeme bozuklukları arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmaların büyük çoğunluğunda; impulsif davranışlar, borderline kişilik bozukluğu, madde kullanımı, travma sonrası stres bozukluğu (TSSB), disosiyasyon ve kendine zarar verme davranışı arasında anlamlı bir birliktelikten bahsetmişlerdir (Wonderlich ve ark., 1996; Kent ve ark, 1999). Bazı araştırmalar ise yeme bozukluğu ve kendine zarar verme davranışı birlikteliğinin çocukluk çağı istismarı ile ilişkili olduğunu bildirmektedir (Welch ve Fairburn, 1996; Favaro ve Santonastaso, 1998).

Brady'nin (2008) fiziksel şiddet ve yeme davranışı bozukluğunu inceleyen araştırmasında, %56'sı erkeklerden oluşan, 18- 20 yaş arasındaki 319 kişinin çocukluk çağı yaşantıları, depresyon ve anksiyete skorları ile yeme davranışları araştırılmış; fiziksel şiddete maruz kalma açısından kadınlarla erkekler arasında fark bulunmamasına rağmen, kadınlarda yeme semptomları, anksiyete ve depresyon skorları daha yüksek tespit edilmiştir. Doğrudan şiddete maruz kalmak kadar aile içi şiddete tanık olmanın da afektif semptomlar ve yeme semptomlarını etkilediği, şiddet-YB ilişkisinin cinsiyet farkı gözlemlenmediği belirtilmiştir (Brady, 2008).

Grilo ve arkadaşlarının (2005), tıkanırcasına yeme bozukluğunda çocukluk çağı travmalarının, cinsiyet ve klinik görünüm üzerine etkilerini araştırdıkları çalışmalarında, DSM-IV'e göre tıkanırcasına yeme bozukluğu tanısı konulan 145 hastaya çocukluk çağı travmaları ölçeği (CTQ-28), Beck Depresyon Envanteri, Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği ve Beden Bölgelerinden Memnuniyet Ölçeği uygulanmış; katılımcıların %83'ünde çocukluk çağı kötüye kullanımının, %59'unda duygusal istismarın, %36'sında fiziksel istismarın, %30'unda cinsel istismarın %69'unda duygusal ihmalin ve %49'unda fiziksel ihmalin olduğu saptanmıştır. Fiziksel ihmal öyküsü olan kadınlarda diyet kısıtlamasının daha belirgin olduğu; duygusal istismar öyküsü olan kadın ve erkeklerde daha fazla depresyon, daha düşük benlik saygısı ve daha fazla beden memnuniyetsizliği olduğu; cinsel istismar öyküsü olan erkeklerde daha fazla beden memnuniyetsizliği belirtilmiştir. Bu çalışmada, farklı istismar türleri ile kilo alımının, diyet yapmanın ya da tıkanırcasına yemenin başlangıç zamanı arasında bağlantı bulunamamıştır.

1990'lı yılların sonuna kadar yeme bozuklukları ve çocukluk çağı travmaları ilişkisini inceleyen çalışmalarda, fiziksel ve cinsel istismar öncelikli olarak incelenmekle birlikte, son dönemde duygusal istismar ve ihmalin etkileri üzerine yoğunlaşan çalışmalar da artmaktadır. Duygusal istismar üzerine çalışılmasındaki gecikmelerin bir nedeni kavramın içeriğini belirlemedeki zorluklar olmakla birlikte; bir diğer neden de duygusal istismarın çocuk istismarının temel-ana bileşenlerinden biri olduğu ve diğer istismar türleri ile sıklıkla birlikte olduğu düşüncesidir. Erken dönem araştırmalarda, yeme bozukluğu olgularının aileleri ve aile ortamları, anoreksiya nervozalı bireyler için "intruzif, aşırı korumacı, aşırı kontrolcü", bulimia nervozalı bireyler için "kaotik ve emosyonel olarak soğuk-uzak" nitelikte olarak

tanımlanmıştır (Bruch, 1974). Kent ve arkadaşlarının 1999 yılında yaptıkları araştırmada ise diğer istismar türleri kontrol edildikten sonra bozulmuş yeme davranışının birincil prediktörünün çocukluk çağı duygusal istismarı olduğu bulunmuştur (Kent ve ark., 1999). Bu bulguların varlığı, çocukluk çağı duygusal istismarının daha derinden araştırılması gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Özetle araştırmalar göstermektedir ki, çocukluk çağı istismarı ile yeme bozuklukları arasında yakın bir ilişki mevcuttur. Bu alanda çalışan klinisyenlerin değerlendirdikleri ve tedavilerini üstlendikleri yeme bozuklukları olgularında, istismar yaşantılarının varlığını sorgulaması ve tedavi sürecinde üzerinde çalışması oldukça önemlidir.

Araştırmadan elde edilen diğer bir bulguya göre, yaşam doyumunun yeme bozuklukları üzerinde herhangi bir anlamlı etkisi yoktur. Konu hakkında literatürde yer alan çalışmalar değerlendirildiğinde, bu bulgudan farklı olarak yaşam doyumu ile yeme bozuklukları arasında ters yönlü ilişkinin bulunduğunu gösteren araştırmalar yer almaktadır. Bu araştırmalardan Kitsantas ve arkadaşları (2003), yeme bozukluğuna sahip 56 üniversite öğrencisi üzerinde yaptığı çalışmada, yeme bozukluğunun düşük yaşam doyumuna neden olduğu sonucuna ulaşmıştır. Garcia ve arkadaşları (2017) tarafından 88 anoreksiya bozukluğuna sahip hasta ile 111 sağlıklı bireyin zaman algısı, kişilik ve yaşam doyumunun karşılaştırdığı çalışmada da, benzer şekilde anoreksiya nervosa grubun yaşam doyumun sağlıklı gruba göre daha düşük olduğu görülmüştür. Araştırma bulgularımızın genel olarak literatür ile ters düşmesi, örneklemimizin yeme bozukluğu yönünden klinik bir örneklem olmaması ve yeme bozukluğu oranının düşük olması ile açıklanabilir.

Araştırmanın bir diğer bulgusuna göre yaşam doyumu, çocukluk çağı travmaları tarafından yordanmaktadır. Duygusal istismar, fiziksel ihmal ve duygusal ihmal, yaşam doyumu düzeyini azaltmaktadır. Bu değişkenlerden yaşam doyumu üzerinde en çok etkiye sahip olan duygusal ihmaldir. Literatürde doğrudan istismar yaşantıları ile yaşam doyumu etkileşimi inceleyen araştırmalara rastlanamamıştır. Ancak çocukluk döneminde karşılaşılan cinsel istismar, duygusal ve fiziksel ihmal, duygusal ve fiziksel istismar gibi travmalar bir halk sağlığı sorunu olarak değerlendirilmeli, uzun dönemde birey üzerinde olumsuz sonuçlar doğurduğu göz önünde

bulundurulmalıdır (Kara ve ark., 2004; Kurtay, 2004; Hancı, 2002). Çocukluk döneminde yaşanan travmaların sonucu tek bir sendrom olarak nitelendirilemez; cinsellik üzerine etkiler, emosyonel etkiler, depresif duygudurum üzerine etkiler, anksiyete şeklindeki etkiler, davranışsal etkiler, yaşam doyumu üzerine etkiler ve kişilik gelişimine etkiler gibi alt başlıklarda toplanması gerekmektedir (Taner ve Bahar, 2004). Kurtay'ın 2004 yılında yaptığı bir araştırmaya göre, kadınlarda uyuşturucu bağımlılığının çocukluğunda cinsel istismara uğrayan kişilerde daha yüksek oranda ortaya çıktığını, daha sıklıkla frigide, çok eşlilik, depresyon ve yaşam doyumu düzeyinde düşüklük görüldüğünü ortaya koymuştur. Çocukluk çağı travmalarının depresyon ve yaşam doyumuyla ilişki için ilgili alanyazın kontrol edildiğinde, çalışmadan elde edilen bulgularla paralellik gösteren açıklamalar olduğu görülmektedir.

Sonuç

Araştırma sonucunda elde edilen bulgular, yeme bozukluklarında çocukluk çağı travmalarının ve travmanın inkârının önemini vurgulamış, aynı zamanda yeme bozukluklarının ortaya çıkışının sadece travmatik olaya bağlı olmadığı, ama kişiyi travmatik olayın inkârına götüren ve inkârın sürdürülmesini sağlayan değişkenlerin yeme tutumunda bozulmaları ortaya çıkarabileceğini göstermektedir. Dolayısıyla çocukluk çağı travmatik yaşantılarının kişinin gelecekteki psikolojik gelişimini sekteye uğratabileceği, ruhsal iç dünyasını ve zihnini oldukça olumsuz etkileyebileceği söylenebilir. Çocukluk çağı ile çalışanların özellikle yeme tutumunda ortaya çıkabilecek bozulmalara karşı önleyici tedbirlere başvurması oldukça önemli görünmektedir.

Çocuk istismarı yüzyıllardır bilinen, ortaya çıkan rakamlardan çok daha yüksek oranlarda var olduğu düşünülen, tekrarlayabilir nitelikte, fiziksel ve ruhsal yaralanmaya neden olan, dolayısıyla tıbbi olduğu kadar sosyal yönü de bulunan bir halk sağlığı sorunudur. İstismar yaşantılarının yalnız yeme bozukluklarıyla değil, birçok psikiyatrik hastalıkla saptanmış olan ilişkisi koruyucu psikiyatrik önlemlerin alınmasının, bu nedenle çocuk istismarı ile ilgili olarak toplumsal farkındalığın arttırılmasının gerekliliğine işaret etmesi açısından önemlidir. Ayrıca istismar yaşantılarının rutin psikiyatri pratiği içerisinde sorgulanmasının gerekliliği de bir kez daha tespit edilmiştir.

Tüm istismar türlerinde istismarı uygulayanların sıklıkla ebeveynlerden biri ya da diğer aile üyeleri olduğu, aile içi duygusal ve fiziksel şiddete tanıklık etmenin hasta grubunda daha belirgin olduğu, istismara maruz kalma ve sıklığının hasta grubunda sağlıklı kontrollerden daha yüksek olduğu, hasta grubunda istismarın daha ciddi düzeylerde yaşandığı saptanmıştır. Özellikle kadına yönelik şiddet sıklığının her geçen gün arttığı bilinen ülkemizde, yeme bozuklukları gibi yüksek oranda kadınları etkileyen bir psikiyatrik hastalık grubu ile şiddet ilişkisi daha dikkatli sorgulanmalıdır.

Çalışmamızın ana kısıtlılıklarından birinin örneklem büyüklüğümüzün sınırlılığı olduğu dikkate alındığında, bundan sonraki çalışmalarda daha büyük örneklem üzerinde araştırma yapmanın gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Bir diğer kısıtlılık alanı, travmatik yaşam olaylarını değerlendirmek üzere kullanılan anket sorularında istismar tanımlarının oldukça geniş kapsamlı yapılmış olmasıdır. İleriki çalışmalarda standardize edilmiş istismar tanımlarına ihtiyaç olduğu düşünülmüştür.

Kaynakça

Andrews, B. (1995). Bodily Shame As A Mediator Between Abusive Experiences and Depression. *Journal of abnormal psychology*, 104(2): 277-285.

Arkonacı, S. A. (2008). *Sosyal Psikolojide İnsanları Anlamak: Deneysel Ve Eleştirel Yaklaşımlar*. Nobel Yayın Dağıtım.

Aslan, D. (2004). Beden Algısı İle İlgili Sorunların Yaratabileceği Beslenme Sorunları. *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*, 13(9): 326-329.

Aslan, D., Gürtan, E., Hacım, A., Karaca, N., Şenol, E., Yıldırım, E. (2003). Ankara'da Eryaman Sağlık Ocağı Bölgesinde Bir Lisenin İkinci Sınıfında Okuyan Kız Öğrencilerin Beslenme Durumlarının ve Bazı Antropometrik Ölçümlerinin Değerlendirmeleri. *Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 25(2): 55-62.

Batur, S. (2004). Yeme Tutum Bozukluğu Gösterenlerde ve Göstermeyenlerde Temel Bilişsel Şemalar, Doktora Tezi, *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Ankara.

Beyhun, E. (2002). Doktor Gözüyle: Çocuk İstismarı. *Toplum Hekim Bülteni*.

Brady, S. S. (2008). Lifetime Family Violence Exposure Is Associated With Current Symptoms of ED Among Both Men and Women. *Journal of Traumatic Stress*, 21: 34-351.

Brewerton, T. D. (2007). Eating Disorders, Trauma, and Comorbidity: Focus on PTSD. *Eating disorders*, 15(4): 285-304.

Bruch, H. (1974). *Eating Disorders: Obesity, Anorexia Nervosa, and the Person Within*. New York: Basic Books, Inc.

Calam, R., Waller, G. (1998). Are Eating and Psychosocial Characteristics in Early Teenage Years Useful Predictors of Eating Characteristics in Early Adulthood? A 7-Year Longitudinal Study. *International Journal of Eating Disorders*, 24(4): 351-362.

Dağlı, A., Baysal, N. (2016). Yaşam Doyumu Ölçeğinin Türkçeye Uyarlanması: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(59): 1250-1262.

Demirel, S., Canat, S. (2004). Ankara'daki Beş Eğitim Kurumunda Kendini Yaralama Davranışı Üzerine Bir Çalışma. *Kriz Dergisi*, 12 (3): 1-9

Dilmaç, B., Ekşi, H. (2008). Meslek Yüksekokullarında Öğrenim Gören Öğrencilerin Yaşam Doyumları ve Benlik Saygılarının İncelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20: 279-289.

Dovey, T. (2010). *Eating Behavior*. Berkshire, GBR: Open University Press.

Eddy, K. T., Tanofsky-Kraff, M., Thompson-Brenner, H., Herzog, D. B., Brown, T. A., Ludwig, D. S. (2007). Eating Disorder Pathology Among Overweight Treatment-Seeking Youth: Clinical Correlates and Cross-Sectional Risk Modeling. *Behaviour Research and Therapy*, 45(10): 2360-2371.

Fairburn, C. G. (2008). *Cognitive Behavior Therapy And Eating Disorders*. New York: The Guilford Press.

Fairburn, C. G., Harrison, P. J. (2003). Eating Disorders. *The Lancet*, 361(9355): 407-416.

Garcia D, Granjard A, Lundblad S, Archer T. (2017). A Dark Past, a Restrained Present, and an Apocalyptic Future: Time Perspective, Personality, and Life Satisfaction Among Anorexia Nervosa Patients. *PeerJ*, 5: e3801. <https://doi.org/10.7717/peerj.3801>

Grilo Cm, Masheb Rm, Wilson Gt. (2005). Efficacy of cognitive behavioral therapy and fluoxetine for the treatment of binge eating disorder: A randomized double-blind placebocontrolled comparison. *Biological Psychiatry*; 57: 301-309.

Hancı, H. (2002). *Adli Tıp ve Adli Tıp Bilimler*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Harter, S. (1999). *The Construction Of The Self: A Developmental Perspective*. New York: The Guilford Press.

Kara, B., Biçer, Ü., Gökalp, A. S. (2004). Çocuk İstismarı. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, 47(2): 140-151.

Kent, A., Waller, G., Dagnan, D. (1999). A Greater Role of Emotional Than Physical Or Sexual Abuse in Predicting Disordered Eating Attitudes: The Role of Mediating Variables. *International Journal of Eating Disorders*, 25: 161-167.

Kitsantas, A., Gilligan, T. D., Kamata, A. (2003). College Women With Eating Disorders: Self-Regulation, Life Satisfaction, and Positive/Negative Affect. *The Journal of Psychology*, 137(4): 381-395.

Kurtay D.; Özkök S.; Barlık Y.; Yatağan, M.; Kurtay, A., Akman E. (2004). Çocuk İhmal ve İstismarına *Multidisipliner Yaklaşım*, T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, Aydın.

Le Grange, D., Lock, J. (EDS.). (2011). *Eating Disorders in Children and Adolescents: A Clinical Handbook*. New York: The Guilford Press.

Özmen, D., Çetinkaya, A. Ç., Ergin, D., Şen, N., Erbay, P. D. (2007). Lise Öğrencilerinin Yeme Alışkanlıkları ve Beden Ağırlığını Denetleme Davranışları. *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni*, 6(2): 98-105.

Pike, K. M., Rodin, J. (1991). Mothers, Daughters, and Disordered Eating. *Journal of Abnormal Psychology*, 100(2): 198.

Rosen, D. S. (2010). Identification and Management of Eating Disorders in Children and Adolescents. *Pediatrics*, 126(6): 1240-1253.

Sadock, B. J., Sadock, V. A. (2002). *Geriatric Psychiatry. Kaplan and Sadock's Synopsis of Psychiatry: Behavioral Sciences/Clinical Psychiatry*, 9th ed. Philadelphia, Lippincott, Williams & Wilkins, 1318-1337.

Savaşır, I., Erol, N. (1989). Yeme Tutum Testi: Anoreksiya Nervoza Belirtileri İndeksi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 7(23): 19-25.

Strauman, T. J., Vookles, J., Berenstein, V., Chaiken, S., Higgins, E. T. (1991). Self-discrepancies and Vulnerability To Body Dissatisfaction and Disordered Eating. *Journal of Personality and Social Psychology*, 61(6): 946-956.

Şar, V., Öztürk, P. E., İkikardeş, E. (2012). Validity and Reliability of The Turkish Version of Childhood Trauma Questionnaire. *Turkiye Klinikleri Journal of Medical Sciences*, 32(4), 1054.

Taner, Y., Bahar, G. (2004). Çocuk İstismarı ve İhmali, Psikiatrik Yönleri, *Hacettepe Tıp Dergisi*, 35: 82-85.

Toker, D. E., Hocoğlu, Ç. (2009). Yeme Bozuklukları ve Aile Yapısı: Bir Gözden Geçirme. *Düşünen Adam*, 22(1-4): 36-42.

Welch, S. L., Fairburn, C. G. (1996). Impulsivity or Comorbidity in Bulimia Nervosa: A Controlled Study Of Deliberate Self-Harm And Alcohol And Drug Misuse in a Community Sample. *The British Journal of Psychiatry*, 169(4): 451-458.

Werne, J., Yalom, I. (1995). *Treating Eating Disorders*. Jossey Bass Social and Behavioral Science Series. Jossey-Bass Inc. U.S.

Wilfley, D.E., Rodin, J. (1995). *Cultural Influences on Eating Disorders*. In K.D.

Wonderlich Sa, Crosby Rd, Mitchell Je, Thompson Km, Redlin J, Demuth G, Smyth J, Hasetline B. (2001). Eating Disturbance And Sexual Trauma in Childhood and Adulthood. *International Journal of Eating Disorders*, 30: 401-412.

Wonderlich, S. A., Brewerton, T. D., Jovic, Z., Dansky, B. S., Abbott, D. W. (1997). The Relationship of Childhood Sexual Abuse and Eating Disorders: A Review. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 36: 1107-1115.

Yağcı, R., Vural, S., Aydoğdu, M.A. (2000). Sağlıklı Büyük Çocuk Beslenmesi. *Sendrom Tıp Dergisi*, 12(8): 66-75.

Kadınların İyilik Halinin Algılanan Toplumsal Cinsiyet Rollerile İlişkisi

Makalenin

Geliş Tarihi / Received: 02.04.2019

Kabul Tarihi / Accepted: 25.04.2019

Pelin HAYMANA*
Ş. Güliz KOLBURAN**

Öz

Kadının algıladığı toplumsal cinsiyet rolleri, onun yaşamında psikolojik ve sosyal birçok sürecine etki etmektedir. Araştırmanın amacı, kadınların psikolojik iyilik halinin, toplumsal cinsiyet rolleri algısıyla ilişkisini incelemektir. Bu çalışma, ilişkisel tarama yöntemiyle yapılmış nicel bir çalışmadır. Araştırmanın çalışma grubu, kolay ulaşılabilir örneklem yöntemi ile ulaşılmış İstanbul ili Çekmeköy ilçesindeki 148 kadından oluşmaktadır. Araştırmada veri toplamak için Psikolojik İyilik Hali Ölçeği ve Toplumsal Cinsiyet Roller Tutum Ölçekleri kullanılmıştır. Araştırma sonucunda psikolojik iyilik hali alt boyutları ile toplumsal cinsiyet rolleri alt boyutları arasında anlamlı düzeyde korelatif ilişkiler tespit edilmiştir. Eşitlikçi cinsiyet rolü puanlarının çevre ile ilişkilerde hâkimiyet kurma puanlarını, evlilikte cinsiyet rolü puanlarının kendini kabul etme puanlarını negatif yönlü, eşitlikçi cinsiyet rolü puanlarının özerklik puanlarını negatif yönlü ve kadın cinsiyet rolü puanlarının özerklik puanlarını anlamlı düzeyde yordadığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Psikolojik iyilik hali, toplumsal cinsiyet rolleri, kadın, ilişkiler*

---

*Pelin HAYMANA, İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı, pelin@haymana.us

**Dr. Öğr. Üyesi Ş. Güliz KOLBURAN, İstanbul Aydın Üniversitesi Psikoloji Bölümü, sahidegulizkolburan@aydin.edu.tr

The Correlation between Perceived Social Gender Roles and Women's Well-Being

Pelin HAYMANA*

Ş. Güliz KOLBURAN**

Abstract

Women's attitudes towards the perceived social gender roles influence their way of living both socially and psychologically. The aim of the study is to analyze the correlation between women's psychological well-being and their perception of gender roles. This study is a quantitative study conducted by relational screening method. The study group of the research consisted of 148 women in Çekmeköy, İstanbul. The error margin in the 95% confidence interval of the study group was calculated as 8,05% in the population. The data were collected by the Psychological Well-being Scale and the Gender Role Attitudes Scale and analyzed in the SPSS21 package program. As a result of the study, a significant correlation was determined between the sub-dimensions of psychological well-being and gender roles. As a result of the regression tests conducted between the variables that have a meaningful relationship, the GRAS egalitarian gender role scores affected the points of dominance in relation to the environment; the gender role scores in the marriage which was a sub-dimension of GRAS egalitarian gender role affected the self-acceptance scores which was a sub-dimension of psychological well-being in a negative way; the GRAS egalitarian gender role scores affected the autonomy scores which is a sub-dimension of psychological well-being, and finally the GRAS women gender role scores affected the autonomy scores on a significant level.

Keywords: *Psychological well-being, social gender roles, women, relationships*

---

* Pelin HAYMANA, İstanbul Aydın University the Graduate Institute of Social Sciences Psychology Department, pelel@haymana.us

** Ş. Güliz KOLBURAN, PhD, İstanbul Aydın University Psychology Department, sahidegulizkolburan@aydin.edu.tr

Giriş

Toplumsal Cinsiyet Roller

Bireyin biyolojik cinsiyeti bağlamında belirlenen demografik bir kategori olarak cinsiyet, toplum içinde bu kadar çok kişiyi ele alan başka bir sınıflandırma olmaması itibari ile çok büyük önem taşımaktadır (Dökmen, 2012). Toplumda kadın ve erkeklerin davranışları genel olarak önceden belirlenmiş biyolojik örüntüler değil, toplumun değer yargıları, yasalar, sanat, tarih, evlenme şekli, sağlık hizmetlerinden yararlanma gibi pek çok alanla iç içe geçmiş şekilde ortaya çıkmaktadır (Pınar, 2008). Tüm bu iç içe geçmiş örüntülerin anlaşılması açısından öncelikle biyolojik cinsiyetin anlamının ve cinsiyet özelliklerinin bilinmesi önem taşımaktadır.

Toplumsal cinsiyet rolleri kavramı ilk olarak 1955 yılında psikolog John Money tarafından, “Bir kişinin cinsellik ile ilgili özellikleri içerecek, ancak bu özellikler ile sınırlandırılmayacak şekilde kendini erkek ya da kadın statüsüne sahip olarak ortaya koymak amacıyla yaptığı ya da söylediği her şey”i belirtmek amacıyla ortaya atılmıştır. Money’e göre toplumsal cinsiyet rolleri erken çocuklukta kazanılmaktadır ve kişinin biyolojik cinsiyetinden farklı olabilir (Hoogland, 2008).

Stoller’a (1968) göre, toplumsal cinsiyet biyolojik çağrışımlar yerine psikolojik ve kültürel çağrışımları olan bir terimdir. Cinsiyet için uygun kavramlar “kadın ve erkek” ise toplumsal cinsiyet için uygun kavramlar “erkeksilik ve kadınsılık” olmalıdır. Kadın ve erkek sınıflaması yerine kullanılması gereken erkeksilik ve kadınsılık toplumsal cinsiyetin temelini oluşturur ve toplumsal cinsiyet meselesidir Zeybekoğlu (2012). Cinsiyetin değişmezliğinin karşısında toplumsal cinsiyetin kültür, yer ve zamana göre değişebilirlik özelliği ön plana çıkmaktadır (Oakley, Mitchell 1998).

Ökten (2009)’a göre Oakley tarafından ortaya atıldığı tarihten günümüze kadar toplumsal cinsiyet çalışmaları üç önemli aşamadan geçmiştir. Bu aşamalar şu şekilde sıralanabilir:

Birinci aşama: Cinsiyet farklılıkları üzerinde durulan aşama olup, çalışmacıların ortak görüş olarak farklılıkların temelinde biyolojik özellikler olduğunu öne sürdüğü aşamadır.

İkinci aşama: Toplumsal cinsiyetin toplumsal düzenlemelerin bir sonucu olarak kabul edildiği ve cinsiyet rolleri ve toplumsallaşmanın irdelendiği aşamadır.

Üçüncü aşama: Toplumsal cinsiyetin çalışma hayatı, sosyal düzen, eğitim, hukuk, medya çalışmaları gibi pek çok alanı da içerecek şekilde bütün toplumsal sistemin merkezinde bulunduğu öne sürüldüğü aşamadır.

Biyolojik cinsiyetten farklı olarak kültürel anlamda belirlenen ve cinsiyet kimliğine yansıyan toplumsal cinsiyet, yalnızca cinsiyet farklılığını değil, cinsler arasında eşit olmayan güç ilişkilerini de temel almaktadır. Bu nedenle günümüzde kadınların karşılaştıkları sorunlar, kökenini toplumsal cinsiyetten almaktadır. Toplumsal cinsiyet alanında yapılan çalışmalar incelendiğinde, toplumsal cinsiyete ilişkin önyargılardan dolayı ikinci plana atılması ve kadınları olumsuz yönde etkilenmesi toplumsal cinsiyetin sonucudur (Zeybekoğlu, 2012).

Doğum öncesi dönemden başlayarak yaşamın her anında önem taşıyan cinsiyet, toplum ve kültürün de etkisi ile kişilerin çevrelerine karşı davranışlarını, algılarını ve tutumlarını etkilemektedir. Bu nedenle toplumsal cinsiyet rolleri sosyoloji, psikoloji, eğitim bilimleri gibi pek çok alanda uygulama alanı bulabilmektedir (Aydilek, Çiftçi ve Özkan, 2011).

Toplumda kadın ve erkeğe farklı roller, özellikler ve sorumluluklar verilmesi ve farklı davranılması temel alınarak yapılan çalışmaların giderek artması, “cinsiyet”, “toplumsal cinsiyet” ve “toplumsal cinsiyet rolleri” konularına olan ilgiyi artırmaktadır (Zeybekoğlu, 2012).

Butler (2004), toplumsal cinsiyetin tam olarak ne birinin “ne olduğu” nu ne de “nelere sahip olduğu”nu belirten bir kavram olmadığını belirttiği çalışmasında, toplumsal cinsiyeti kadınsılık ve erkeksiğin hormonal, kromozomal, psişik ve edimsel doku formları ile birlikte üretildiği ve doğallaştırıldığı bir mekanizma olarak tanımlamıştır.

Bireylerin sosyal hayattaki konumları, diğer insanlara sergiledikleri duygu, davranış ve düşünce kalıpları *toplumsal rolleri* ifade ederken (Şener, 2012), doğuştan olmayıp kazanılmış olarak kültürün cinsiyetlere uygun bulunduğu

duygu, tutum, davranış ve roller arasındaki farklılıklar ise *toplumsal cinsiyet farklılıkları* olarak adlandırılmaktadır (Ersoy, 2009). Ann Oakley ise toplumsal cinsiyet kavramını betimlerken kadınlık ile erkeklik arasında bulunan eşitsiz toplumsal bölünmeleri ele alarak, cinsiyet konusunun toplumsal roller arasında *asimetrik dağılımını* vurgulamaktadır (Uluocak ve Aslan, 2011).

İçinde yaşadığı toplum birey olarak bir kadın ve erkeğin nasıl davranması, nasıl düşünmesi ve nasıl hareket etmesi gerektiğine dair normlar barındırır. Toplumsal beklentileri ortaya koyar ve kadın ve erkeği sosyal olarak yapılandırır (Akın ve Demirel, 2003).

Toplumsal cinsiyet rollerini etkileyen temel faktörler kültür (Şavran, 2012; Feiereisen ve diğerleri, 2009), aile (Yağmurlu, 2012; Tischler, 2011; Şavran, 2012; Wienclaw, 2011; Aydılek Çiftçi ve Özkan, 2011), kişilik (Özkan ve Lajunen, 2005; Beart vd., 2006; Özkalp vd., 2013; Martin ve Gnoth, 2009), yaşam tarzı (Günay ve Bener, 2011) ile bilişsel ve davranışçı faktörler (Kohlberg, 1966; Akın ve Demirel, 2003; Günay, Bener, 2011; Zeybekoğlu, 2012; Işık, 2018) olarak sayılmaktadır.

Toplumsal alan tarafından dayatılan kadın imajı, kadının bilişsel, duygusal ve eylemsel tutumlarını gözardı edebildiği gibi, onun psikolojik iyilik halini de etki altına almaktadır. Toplumsal cinsiyet rollerinin kültürel özellikleri, kadınların yaşadığı topluma göre mutluluk ve psikolojik iyilikleri üzerinde etkili olabilmektedir (Akın ve Demirel, 2003; Günay, Bener, 2011; Zeybekoğlu, 2012).

Psikolojik İyilik Hali

Antik çağlardan beri zihin ve beden bütünlüğünün vurgulanmış olmasına karşın, sağlık alanında uzun yıllar medikal modeller hâkim olduğu için fiziksel unsurlar dışında sağlığı etkileyen zihinsel ve sosyal unsurların dikkate alınması bir bakıma engellenmiştir (Doğan, 2004).

İyilik hali kavramının geliştirilmesinde öncü olarak kabul edilen Dunn (1959), insanlar için yüksek düzey iyilik halini, “Bireylerin içinde yaşadıkları çevre içerisinde, gerçekleştirme yeteneğine sahip oldukları potansiyellerini en üst düzeyde kullanarak işlevsel ve bir bütün olma

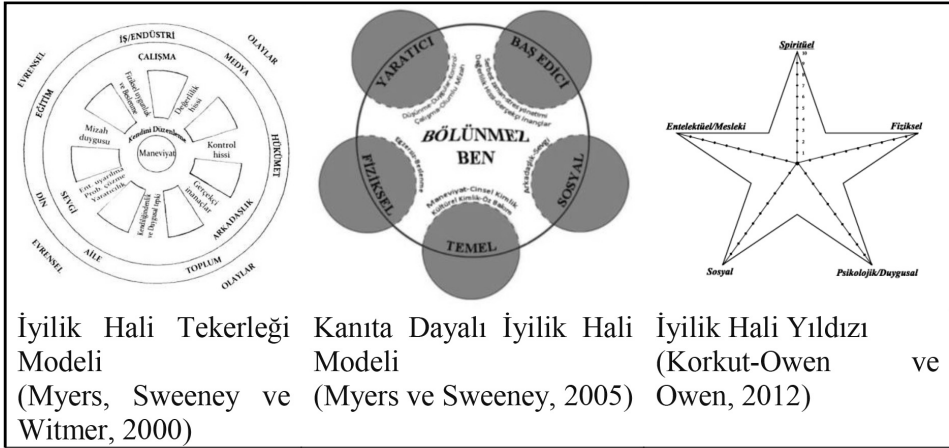
metodu” olarak ifade etmiştir. Bu tanımda vurgulanan birkaç noktaya dikkat çekmekte yarar vardır. Bunlar, insanın potansiyelini gerçekleştirecek yeteneğe sahip olması ve iyilik halinin bütüncül bir metot oluşudur. Bütüncüllük daha önce de vurgulandığı üzere beden ve zihnin bütüncül olarak değerlendirilmesini kapsamaktadır.

İyilik hali Archer, Probert ve Gage (1987)’e göre beden, zihin ve ruhu içeren maksimum insan işlevselliği için arayışın bir süreci ve durumu (akt: Doğan,2004), Ardell (1988)’e göre fiziksel, psikolojik ve manevi sağlığı geliştirmek için bilinçli ve amaçlı bir yaklaşımı, Hatfield ve Hatfield (1992)’e göre insanların tüm yönleriyle aktif olarak entelektüel, fiziksel, sosyal, duygusal, mesleki ve manevi açıdan iyi oluşlarını geliştirmelerini içeren bilinçli ve planlı bir süreci ve Myers, Sweeney ve Wittmer (2000)’e göre insanlık ve doğal toplum içerisinde en iyi şekilde yaşamak için bireyin beden, zihin ve ruh bütünlüğünü sağladığı, en uygun düzeyde sağlık ve iyi oluşa doğru yönelmiş bir yaşam tarzını ifade etmektedir.

İyilik hali, fiziksel, zihinsel ve sosyal açıdan her zaman yeni sorular keşfetmeyi, aramayı, bulmayı, bu sorulara cevaplar keşfetmeyi içeren ve yaşamın her hangi bir zamanında, gerçekçi ve akılcı olarak yaşamın tüm alanlarında potansiyelimizi gerçekleştirmeye yönlendirilmiş bir yaşam tarzıdır (Jonas, 2005).

Dunn iyilik hali düzeyinin yüksek olmasının bazı özelliklerini de tanımlamıştır. Bu iyilik hali düzeyi yüksek olan bireyler (Dunn 1959); daha yüksek bir potansiyele doğru sürekli işleyen, açık uçlu ve sürekli genişleyen, yarına meydan okuyan daha yüksek bir potansiyeli yaşayan, beden, zihin ve ruh bakımından tamamen bütünleşen bireyler olarak ifade edilmiştir.

Şekil 1: İyilik hali modelleri

Beden ve zihin bütünlüğüne dayalı sağlık kavramının kökenleri binlerce yıl öncesindeki Ortadoğu dinleri, eski Yunan ve Uzakdoğu filozoflarına kadar dayanmaktadır (Witmer, 1985: 43). Bu felsefi görüşlere göre zihin ve beden ayrı değildir, ancak birbirleri ile ilişkili ve bağlantılı olarak görülebilirler. Her ne kadar bu görüşler binlerce yıl öncesinde ortaya koyulmuş olsa da, sağlığa bütüncül bir bakış açısı kazandıran iyilik hali kavramının asıl gelişimi 1960-70'li yıllarından sonra gerçekleşmiştir. Sağlığa ilişkin bütüncül bakış açısı gelişmesi konusunda en büyük katkıları yapan kuramcılar ise Alfred Adler ve Abraham Maslow olmuştur. Bu bağlamda, bu başlık altında iyilik halinin Adleryan Kuram ve Maslow'un Kendini Gerçekleştirme Kuramı çerçevesinde kuramsal temelleri açıklanmıştır.

Beden, zihin ve ruh bütünlüğüne ilişkin bakış açısının gelişmesinin ardından medikal alanda ilk geliştirilen iyilik hali modeli *Hetler'in modeli* olmuştur. Hetler (1980), kısaca iyilik halini bilinçli seçimlerin yapıldığı aktif bir süreç ve insanın bütünlüğünü vurgulayan pozitif bir yaklaşım olarak ifade etmektedir. Bu çerçevede geliştirmiş olduğu iyilik hali modelinde altı boyut tanımlamıştır. Bunlar (Hetler, 1980); entelektüel, duygusal, fiziksel, sosyal, mesleki, manevi boyuttur.

İyilik hali ile ilgili en önemli üç model İyilik Hali Tekerleği Modeli, Kanıta Dayalı İyilik Hali Modeli ve İyilik Hali Yıldız Modelidir.

İyilik Hali Tekerleği Modeli (İHTM) medikal, sosyal ve psikoloji alanlarında yapılan araştırmalardan yararlanılarak geliştirilmiş olan bir modelidir (Myers, Sweeney ve Witmer, 2000). Başka bir deyişle İHTM fiziksel, toplumsal ve ruhsal sağlık alanlarındaki çalışmalar sentezlenerek geliştirilmiştir.

Bölünmez ben: Kanıta Dayalı İyilik Hali Modeli (BBİHM), İHTM modeli üzerinde devam eden çalışmalar neticesinde geliştirilmiş olan bir iyilik hali modelidir. İHTM’ne dayalı olarak geliştirilen İyilik Hali Ölçeği (The Wellness Evaluation of Lifestyle) üzerinde yapılan çalışmalar neticesinde İHTM’nin yapısının doğrulanmadığı ortaya çıkmıştır (Myers ve Sweeney, 2005).

İyilik Hali Yıldızı Modeli (İHYM), iyilik haline ilişkin kuramsal çalışmalardan, var olan iyilik hali modellerinden ve mevcut iyilik hali modellerinin Türkiye’deki kullanımında karşılaşılan zorluklardan yola çıkılarak geliştirilmiş bir modeldir (Korkut-Owen ve Owen, 2012). Model, iyilik hali tanımlarında vurgulandığı ve diğer iyilik hali modellerinde olduğu gibi çok boyutlu ve bütüncül bir iyilik hali modeli olma özelliklerine sahiptir. Buna göre modelin boyutları ilk olarak fiziksel, psikolojik/duygusal, sosyal, entelektüel/mesleki ve spiritüel iyilik hali olarak adlandırılmıştır.

Bireyin psikolojik iyilik hali, birçok değişken tarafından etkilenmektedir. Kadınların iyilik halleri, diğer faktörler yanında toplumsal cinsiyet rolleri tarafından da etkilenip etkilenmediğinin incelenmesi önem arz etmektedir.

Araştırmada, “Kadınların psikolojik iyilik halinin, toplumsal cinsiyet rolleri algısı ile ilişkisi var mıdır” sorusuna yanıt aranmıştır.

Araştırmanın amacı, kadınların psikolojik iyilik halinin, toplumsal cinsiyet rolleri algısı ile ilişkisini incelemektir. Bunun için kadınların psikolojik iyilik halinin, toplumsal cinsiyet rolleri algısı ile ilişkisi incelendikten sonra, kadınların toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin algılarının psikolojik iyilik hallerini yordaması sınanmıştır.

Yöntem

Araştırma Modeli

Bu çalışma, ilişkisel tarama yöntemiyle yapılmış nicel bir çalışmadır (Yazıcıoğlu ve Erdoğan, 2004; Balcı, 2011). Araştırmada, kadınların psikolojik iyilik halinin, algılanan toplumsal cinsiyet rolleri ile ilişki incelenmiştir.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu, İstanbul ili Çekmeköy ilçesindeki 18 yaş üstü kadınlardan oluşmaktadır. Araştırmanın çalışma grubu, kolay ulaşılabilir örneklem (Yazıcıoğlu ve Erdoğan, 2004) yöntemi ile ulaşılmış 148 kadından oluşmaktadır. Çalışma grubunun evren içerisinde %95 güven aralığındaki hata payı %8,05 olarak hesaplanmıştır. Yazıcıoğlu ve Erdoğan (2004)'a göre araştırmacı %95 güven aralığında en fazla %10 hata payı verecek kadar örneklem büyüklüğü hesaplayabilir. Bu kapsamda araştırmanın çalışma grubunun büyüklüğü istatistiksel olarak yeterli büyüklüktedir denilebilir.

Katılımcıların %21,6'sı (32) 20-30; %42,6'sı (63) 31-45; %35,8'i (53) 45 üstü yaş grubundadır. Katılımcıların yaşamlarını büyük çoğunlukla geçirdikleri yer %4,1'i (6) köy-kasaba; %5,4'ü (8) ilçe; %15,5'i (23) şehir ve %75,0'i (111) büyükşehirdir. Eğitim değişkeni incelendiğinde katılımcıların %10,1'i (15) sadece okur yazar; %2,7'si (4) ortaokul; %16,9'u (25) lise; %70,3'ü (104) üniversite mezundur. Katılımcıların %62,2'si (92) çalışmadığını; %37,8'i (56) ise çalıştığını ifade etmişlerdir. Medeni durum açısından bakıldığında katılımcıların %20,9'u (31) bekâr; %79,1'i (117) evlidir. Katılımcıların %2,0'si (3) alt; %70,9'u (105) orta; %27,0'si (40) üst gelir grubunda olduğunu bildirmiştir. Zeyneloğlu ve Terzioğlu (2011)'na göre Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeğinden (TCRTÖ) 95 ve üstünde puan alanlar eşitlikçi toplumsal cinsiyet rollerini benimsemişlerdir. Katılımcıların TCRTÖ puanlarına göre dağılımında %100,0'ü (148) eşitlikçi (95+) toplumsal cinsiyet görüşünü yansıtmıştır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada, veri toplama aracı üç bölümden oluşmaktadır. Veri toplama aracının birinci bölümünde sosyo demografik bilgiler, ikinci bölümünde Psikolojik İyilik Hali Ölçeği ve üçüncü bölümünde Toplumsal Cinsiyet

Rolleri Tutum Ölçeği (TCRTÖ) bulunmaktadır. Sosyo demografik bilgiler formu ile toplanan veriler çalışma grubunun dağılımı kısmında sunulmuştur.

Psikolojik İyilik Hali Ölçeği (PİHO) (Scale of Psychological Well-Being): Psikolojik İyilik Hali Ölçeği, Ryff tarafından geliştirilen ve Cirhinlioğlu (2006) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Ölçek 5'li likert tipi olup 5 faktörde toplanmış 49 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin iç tutarlılık için hesaplanan Cronbach alfa değeri 0,91'dir (Cirhinlioğlu, 2006).

Toplumsal Cinsiyet Roller Tutum Ölçeği (TCRTÖ): Toplumsal Cinsiyet Roller Tutum Ölçeği, üniversite öğrenimi gören öğrencilerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarını belirlemek amacıyla geliştirilmiştir. Ölçek, iç tutarlılığı için hesaplanan 38 maddelik ölçeğin Cronbach Alfa değeri 0,92 olarak bulunmuştur. 5'li likert tipi yapıya sahip ölçeğin 38 maddesi 5 faktör altında toplanmıştır (Zeyneloğlu ve Terzioğlu, 2011).

Verilerin Toplanması ve Analizi

Veri toplama aracı, fotokopi ile çoğaltılmış ve çalışma grubuna verilerek doldurmaları istenmiştir. Toplanan veriler SPSS paket programında analiz edilmiştir. Betimleyici Temel İstatistik için aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Psikolojik iyilik halinin toplumsal cinsiyet rolleriyle ilişkisini sınamak için yapılan Pearson Korelasyon analizi, Psikolojik iyilik halinin (PİHO) toplumsal cinsiyet rolleri tarafından yordanmasını sınamak içinse çoklu doğrusal regresyon analizleri yapılmıştır.

Bulgular

Kadınların Toplumsal Cinsiyet Rollerini Algısı ve Psikolojik İyi Hallerinin Düzeyi:

Tablo 1: Betimleyici Temel İstatistik

	N	min.	mak.	X_{ort}	SS
TCRTÖ Eşitlikçi Cinsiyet Rolü	148	17,00	40,00	25,45	4,06
TCRTÖ Kadın Cinsiyet Rolü	148	26,00	39,00	33,67	2,48
TCRTÖ Evlilikte Cinsiyet Rolü	148	23,00	40,00	27,24	3,94
TCRTÖ Geleneksel Cinsiyet Rolü	148	20,00	38,00	31,09	3,60
TCRTÖ Erkek Cinsiyet Rolü	148	15,00	29,00	22,43	3,18
Toplumsal Cinsiyet Rollerini Toplam	148	116,00	180,00	139,89	10,22
PİHO Çevre ile İlişkilerde Hâkimiyet Kurma	148	18,00	49,00	35,44	6,53
PİHO Kendini Kabul Etme	148	35,00	65,00	55,17	6,69
PİHO Diğerleri ile Olumlu İlişkiler Kurma	148	24,00	40,00	36,06	3,16
PİHO Özerklik	148	28,00	55,00	44,75	5,68
PİHO Kişisel Gelişim	148	15,00	35,00	27,30	4,39

Tabloda görüldüğü gibi; TCRTÖ alt boyutlarından eşitlikçi cinsiyet rolü ortalaması $x_{ort} = 25,45$ (ss=4,06), kadın cinsiyet rolü ortalaması $x_{ort} = 33,67$ (ss=2,48), evlilikte cinsiyet rolü ortalaması $x_{ort} = 27,24$ (ss=3,94), geleneksel cinsiyet rolü ortalaması $x_{ort} = 31,09$ (ss=3,60) ve erkek cinsiyet rolü ortalaması $x_{ort} = 22,43$ (ss=3,18) düzeyindedir. Piho alt boyutlarından çevre ile ilişkilerde hakimiyet kurma ortalaması $x_{ort} = 35,44$ (ss=6,53), kendini kabul etme ortalaması $x_{ort} = 55,17$ (ss=6,69), diğerleri ile olumlu ilişkiler kurma ortalaması $x_{ort} = 36,06$ (ss=3,16), özerklik ortalaması $x_{ort} = 44,75$ (ss=5,68), kişisel gelişim ortalaması $x_{ort} = 27,30$ (ss=4,39) düzeyindedir.

Katılımcıların toplumsal cinsiyet rolleri toplamının ortalaması $x_{ort} = 139,89$ (ss=10,229) düzeyinde bulunmuş ve bu sonuç eşitlikçi toplumsal cinsiyet (95+) görüşünü yansıtmıştır.

Kadınların Psikolojik İyilik Halinin Toplumsal Cinsiyet Rollerile İlişkisi: Kadınların psikolojik iyilik hallerinin toplumsal cinsiyet rolleriyle ilişkisini incelemek için önce Pearson Korelasyon analizi, Pearson Korelasyon analizinde anlamlı ilişki çıkan değişkenler arasındaki ilişki büyüklüğünü sınamak içinse çoklu doğrusal regresyon analizleri yapılmış ve aşağıda sunulmuştur.

Tablo 2: Psikolojik İyilik Halinin Toplumsal Cinsiyet Rollerile İlişkisi

		PİHO: Çevre ile İlişkilerde Hakimiyet Kurma	PİHO: Kendini Kabul Etme	PİHO: Diğerleri ile Olumlu İlişkiler Kurma	PİHO: Özerklik	PİHO: Kişisel Gelişim
TCRTÖ Eşitlikçi Cinsiyet Rolü	r	,422**	-,267**	-,185*	-,293**	,032
	p	,000	,001	,024	,000	,696
	N	148	148	148	148	148
TCRTÖ Kadın Cinsiyet Rolü	r	,148	,156	,063	,243**	,162*
	p	,074	,058	,445	,003	,049
	N	148	148	148	148	148
TCRTÖ Evlilikte Cinsiyet Rolü	r	,321**	-,340**	-,222**	-,313**	-,080
	p	,000	,000	,007	,000	,334
	N	148	148	148	148	148
TCRTÖ Geleneksel Cinsiyet Rolü	r	,100	,064	,066	,199*	,192*
	p	,225	,439	,426	,016	,020
	N	148	148	148	148	148
TCRTÖ Erkek Cinsiyet Rolü	r	,224**	,037	-,030	,106	,214**
	p	,006	,653	,720	,200	,009
	N	148	148	148	148	148

Psikolojik iyilik halinin toplumsal cinsiyet rolleriyle ilişkisini sınamak için yapılan Pearson korelasyon analizi sonucunda şu bulgulara ulaşılmıştır:

Toplumsal cinsiyet rollerinden eşitlikçi cinsiyet rolünün psikolojik iyilik hali alt boyutlarından çevre ile ilişkilerde hakimiyet kurma ile $p < 0,001$ düzeyinde pozitif yönlü ($r = ,422$), kendini kabul etme ile $p < 0,01$ düzeyinde negatif yönlü ($r = -,267$), diğerleri ile olumlu ilişkiler kurma ile $p < 0,05$ düzeyinde negatif yönlü ($r = -,185$) ve özerklik ile $p < 0,001$ düzeyinde negatif yönlü ($r = -,293$) anlamlı ilişkisi olduğu tespit edilmiştir. Toplumsal cinsiyet rollerinden (TCRTÖ) eşitlikçi cinsiyet rolünün psikolojik iyilik hali alt boyutlarından kişisel gelişim alt boyutu ile ilişkisi istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p > 0,05$).

Toplumsal cinsiyet rollerinden kadın cinsiyet rolü ile psikolojik iyilik hali alt boyutlarından özerklik alt boyutu arasında $p < 0,01$ düzeyinde pozitif yönlü ($r = ,243$) ve kişisel gelişim alt boyutu arasında $p < 0,05$ düzeyinde pozitif yönlü ($r = ,162$) anlamlı ilişki tespit edilmiştir. Toplumsal cinsiyet rollerinden (TCRTÖ) kadın cinsiyet rolü ile psikolojik iyilik hali alt boyutlarından çevre ile ilişkilerde hakimiyet kurma, kendini kabul etme ve diğerleri ile olumlu ilişkiler kurma alt boyutları arasındaki ilişkiler istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p > 0,05$).

Toplumsal cinsiyet rollerinden evlilikte cinsiyet rolünün psikolojik iyilik hali alt boyutlarından çevre ile ilişkilerde hakimiyet kurma ile $p < 0,001$ düzeyinde pozitif yönlü ($r = ,321$), kendini kabul etme ile $p < 0,001$ düzeyinde negatif yönlü ($r = -,340$), diğerleri ile olumlu ilişkiler kurma ile $p < 0,01$ düzeyinde negatif yönlü ($r = -,222$) ve özerklik ile $p < 0,001$ düzeyinde negatif yönlü ($r = -,313$) anlamlı ilişki tespit edilmiştir. Toplumsal cinsiyet rollerinden (TCRTÖ) eşitlikçi cinsiyet rolünün psikolojik iyilik hali alt boyutlarından kişisel gelişim alt boyutu ile ilişkisi istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p > 0,05$).

Toplumsal cinsiyet rollerinden geleneksel cinsiyet rolü ile psikolojik iyilik hali alt boyutlarından özerklik alt boyutu arasında $p < 0,05$ düzeyinde pozitif yönlü ($r = ,199$) ve kişisel gelişim alt boyutu arasında $p < 0,05$ düzeyinde pozitif yönlü ($r = ,192$) anlamlı ilişki tespit edilmiştir. Toplumsal cinsiyet rollerinden (TCRTÖ) kadın cinsiyet rolü ile psikolojik iyilik hali

alt boyutlarından çevre ile ilişkilerde hakimiyet kurma, kendini kabul etme ve diğerleri ile olumlu ilişkiler kurma alt boyutları arasındaki ilişkiler istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p>0,05$).

Toplumsal cinsiyet rollerinden erkek cinsiyet rolünün psikolojik iyilik hali alt boyutlarından çevre ile ilişkilerde hakimiyet kurma ile $p<0,01$ düzeyinde pozitif yönlü ($r=,224$), kişisel gelişim ile $p<0,01$ düzeyinde pozitif yönlü ($r=,214$) anlamlı ilişkisi olduğu tespit edilmiştir. Toplumsal cinsiyet rollerinden (TCRTÖ) erkek cinsiyet rolü'nün psikolojik iyilik hali alt boyutlarından kendini kabul etme, diğerleri ile olumlu ilişkiler kurma ve özerklik ile ilişkisi istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p>0,05$).

Toplumsal cinsiyet rolleri alt boyutları ile psikolojik iyilik hali alt boyutları arasında anlamlı çıkan ilişkilerde toplumsal cinsiyet rolleri alt boyutlarının, psikolojik iyilik hali alt boyutlarını yordamasını 6 ayrı regresyon modeli ile sınanmış ve aşağıda sunulmuştur.

Tablo 3: Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Çevre ile İlişkilerde Hakimiyet Kurmayı Yordaması

Yordayan	Regresyon Modeli					Kaysayı Tablosu					
	R	R ²	R _{che}	F _{che}	p	başlangıç değ.			standardize değ.		
						Sabit	B	Sh	β	t	p
TCRTÖ Eşitlikçi Cinsiyet Rolü	,446a	0,20	0,18	5,91	,000b	12,11	0,59	0,19	0,37	3,069	0,003
TCRTÖ Evlilikte Cinsiyet Rolü							0,06	0,19	0,03	0,289	0,773
TCRTÖ Erkek Cinsiyet Rolü							0,30	0,16	0,15	1,915	0,058

Model 1- PİHO: çevre ile ilişkilerde hakimiyet kurmanın toplumsal cinsiyet rolleri alt boyutları tarafından yordanmasını sınamak için yapılan çoklu doğrusal regresyon modeli $p < 0,001$ düzeyinde anlamlı bulunarak onaylanmıştır ($p = 0,000$; $R_{che} = 0,18$). Modele göre PİHO: çevre ile ilişkilerde hakimiyet kurma puanlarının %20'si toplumsal cinsiyet rolleri puanları ile açıklanabilmektedir ($R^2 = 0,20$).

TCRTÖ eşitlikçi cinsiyet rolü puanlarının çevre ile ilişkilerde hakimiyet kurma puanlarını yordaması % 37 büyüklüğünde ve $p < 0,01$ düzeyinde anlamlı bulunmuştur ($p = 0,003$; $\beta = 0,37$).

TCRTÖ Evlilikte Cinsiyet Rolü ve TCRTÖ Erkek Cinsiyet Rolü puanlarının çevre ile ilişkilerde hakimiyet kurma puanlarını yordama büyüklüğü istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p > 0,05$).

Tablo 4: Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Kendini Kabul Etmeyi Yordaması

Yordayan	Regresyon Modeli					Kaysayı Tablosu			standardize değ.		
	R	R ²	R _{che}	F _{che}	p	başlangıç değ. Sabit	B	Sh	β	t	p
TCRTÖ Eşitlikçi Cinsiyet Rolü	,340a	0,12	0,10	6,33	,000b	71,00	-0,03	0,20	-0,02	-0,153	0,879
TCRTÖ Evlilikte Cinsiyet Rolü						-0,55	0,21		-0,33	-2,694	0,008

Model 2- PİHO: Kendini Kabul Etmenin toplumsal cinsiyet rolleri alt boyutları tarafından yordanmasını sınamak için yapılan çoklu doğrusal regresyon modeli $p < 0,001$ düzeyinde anlamlı bulunarak onaylanmıştır ($p = 0,000$; $R_{che} = 0,10$). Modele göre PİHO: Kendini Kabul Etme puanlarının %12'si toplumsal cinsiyet rolleri puanları ile açıklanabilmektedir ($R^2 = 0,12$).

TCRTÖ Evlilikte Cinsiyet Rolü puanlarının Kendini Kabul Etme puanlarını yordaması % 33 büyüklüğünde negatif yönlü ve $p < 0,01$ düzeyinde anlamlı bulunmuştur ($p = 0,008$; $\beta = -0,33$).

TCRTÖ Eşitlikçi Cinsiyet Rolü puanlarının Kendini Kabul Etme puanlarını yordama büyüklüğü istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p>0,05$).

Tablo 5: Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Diğerleri ile Olumlu İlişkiler Kurmayı Yordaması

Yordayan	Regresyon Modeli					Kaysayı Tablosu			standardize değ.		
	R	R ²	R _{che}	F _{che}	p	Sabit	B	Sh	β	t	p
TCRTÖ Eşitlikçi Cinsiyet Rolü	,223a	0,05	0,04	3,10	,024b	41,03	-0,03	0,10	-0,04	-0,299	0,765
TCRTÖ Evlilikte Cinsiyet Rolü							-0,16	0,10	-0,19	-1,544	0,125

Model 3- PİHO: Diğerleri ile Olumlu İlişkiler Kurmanın toplumsal cinsiyet rolleri alt boyutları tarafından yordanmasını sınamak için yapılan çoklu doğrusal regresyon modeli $p<0,05$ düzeyinde anlamlı bulunarak onaylanmıştır ($p=0,024$; $R_{che}=0,04$). Modele göre PİHO: Diğerleri ile Olumlu İlişkiler Kurma puanlarının %5'i toplumsal cinsiyet rolleri puanları ile açıklanabilmektedir ($R^2=0,05$).

TCRTÖ Eşitlikçi Cinsiyet Rolü ve TCRTÖ Evlilikte Cinsiyet Rolü puanlarının Diğerleri ile Olumlu İlişkiler Kurma puanlarını yordama büyüklüğü istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p>0,05$). Yordamanın anlamlı bulunmamasının nedeni korelasyonun anlamlı da olsa düşük olmasıdır.

Tablo 6: Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Özerkliği Yordaması

Yordayan	Regresyon Modeli					Katsayı Tablosu					
	R	R ²	R _{che}	F _{che}	p	başlangıç değ.			standardize değ.		
						Sabit	B	Sh	β	t	p
TCRTÖ Eşitlikçi Cinsiyet Rolü	,410a	0,17	0,15	5,25	,000b	32,72	-0,36	0,17	-0,26	-2,073	0,040
TCRTÖ Kadın Cinsiyet Rolü						0,46	0,19		0,20	2,420	0,017
TCRTÖ Evlilikte Cinsiyet Rolü						-0,06	0,19		-0,04	-0,340	0,735
TCRTÖ Geleneksel Cinsiyet Rolü						0,24	0,12		0,15	1,931	0,056

Model 4- PİHO: Özerkliğin toplumsal cinsiyet rolleri alt boyutları tarafından yordanmasını sınamak için yapılan çoklu doğrusal regresyon modeli $p < 0,001$ düzeyinde anlamlı bulunarak onaylanmıştır ($p = 0,000$; $R_{che} = 0,15$). Modele göre PİHO: Özerklik puanlarının %17'si toplumsal cinsiyet rolleri puanları ile açıklanabilmektedir ($R^2 = 0,17$).

TCRTÖ Eşitlikçi Cinsiyet Rolü puanlarının özerklik puanlarını yordaması % 26 büyüklüğünde negatif yönlü ve $p < 0,05$ düzeyinde anlamlı bulunmuştur ($p = 0,040$; $\beta = -0,26$).

TCRTÖ Kadın Cinsiyet Rolü puanlarının özerklik puanlarını yordaması % 20 büyüklüğünde ve $p < 0,05$ düzeyinde anlamlı bulunmuştur ($p = 0,017$; $\beta = 0,20$).

TCRTÖ Evlilikte Cinsiyet Rolü ve TCRTÖ Geleneksel Cinsiyet Rolü puanlarının özerklik puanlarını yordama büyüklüğü istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p > 0,05$).

Tablo 7: Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Kişisel Gelişimi Yordaması

Yordayan	Regresyon Modeli					Kaysayı Tablosu			standardize değ.		
	R	R ²	R _{che}	F _{che}	p	Sabit	B	Sh	β	t	p
TCRTÖ Kadın Cinsiyet Rolü	,251a	0,06	0,04	4,30	,025b	13,36	0,19	0,15	0,11	1,256	0,211
TCRTÖ Geleneksel Cinsiyet Rolü							0,12	0,12	0,10	0,987	0,325
TCRTÖ Erkek Cinsiyet Rolü							0,17	0,14	0,13	1,241	0,217

Model 5- PİHO: Kişisel Gelişimin toplumsal cinsiyet rolleri alt boyutları tarafından yordanmasını sınamak için yapılan çoklu doğrusal regresyon modeli $p < 0,05$ düzeyinde anlamlı bulunarak onaylanmıştır ($p = 0,025$; $R_{che} = 0,04$). Modele göre Model 5- PİHO: Kişisel Gelişim puanlarının %6'sı toplumsal cinsiyet rolleri puanları ile açıklanabilmektedir ($R^2 = 0,06$).

TCRTÖ Kadın Cinsiyet Rolü, TCRTÖ Geleneksel Cinsiyet Rolü ve TCRTÖ Erkek Cinsiyet Rolü puanlarının Kişisel Gelişim puanlarını yordama büyüklüğü istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p > 0,05$). Yordamanın anlamlı bulunmamasının nedeni korelasyonun anlamlı da olsa düşük olmasıdır.

Tartışma

Araştırma katılımcılarının %21,6'sı (32) 20-30; %42,6'sı (63) 31-45; %35,8'i (53) 45 üstü yaş grubundadır. Katılımcıların yaşamlarını büyük çoğunlukla geçirdikleri yer %4,1'i (6) köy-kasaba; %5,4'ü (8) ilçe; %15,5'i (23) şehir ve %75,0'i (111) büyükşehirdir. Eğitim değişkeni incelendiğinde Katılımcıların %10,1'i (15) sadece okur yazar; %2,7'si (4) ortaokul; %16,9'u (25) lise; %70,3'ü (104) üniversite mezundur. Katılımcıların %62,2'si (92) çalışmadığını %37,8'i (56) ise çalıştığını ifade etmişlerdir.

Medeni durum açısından bakıldığında katılımcıların %20,9'u (31) bekâr; %79,1'i (117) evlidir. Katılımcıların %2,0'si (3) alt %70,9'u (105) orta %27,0'si (40) üst gelir grubunda olduğunu bildirmiştir.

TCRTÖ alt boyutlarından eşitlikçi cinsiyet rolü ortalaması $x_{ort} = 25,45$ (ss=4,06), kadın cinsiyet rolü ortalaması $x_{ort} = 33,67$ (ss=2,48), evlilikte cinsiyet rolü ortalaması $x_{ort} = 27,24$ (ss=3,94), geleneksel cinsiyet rolü ortalaması $x_{ort} = 31,09$ (ss=3,60) ve erkek cinsiyet rolü ortalaması $x_{ort} = 22,43$ (ss=3,18) düzeyindedir. Piho alt boyutlarından çevre ile ilişkilerde hakimiyet kurma ortalaması $x_{ort} = 35,44$ (ss=6,53), kendini kabul etme ortalaması $x_{ort} = 55,17$ (ss=6,69), diğerleri ile olumlu ilişkiler kurma ortalaması $x_{ort} = 36,06$ (ss=3,16), özerklik ortalaması $x_{ort} = 44,75$ (ss=5,68), kişisel gelişim ortalaması $x_{ort} = 27,30$ (ss=4,39) düzeyindedir.

Katılımcıların toplumsal cinsiyet rolleri toplamının ortalaması $x_{ort} = 139,89$ (ss=10,229) düzeyinde bulunmuş ve bu sonuç eşitlikçi toplumsal cinsiyet (95+) görüşünü yansıtmıştır.

Bizim araştırmamıza göre, kadınların eşitlikçi cinsiyet rollerine ilişkin algıları yükseldikçe ilişkilerde hakimiyet kurma tutumları da yükselmektedir. Kadınların eşitlikçi cinsiyet rollerine ilişkin algıları yükseldikçe özerklikleri azalmaktadır denilebilir. Kadınların, kadın cinsiyet rolü algısı arttıkça özerklikleri de artmaktadır denilebilir.

Bizim araştırmamıza benzer şekilde üniversite öğrencileri üzerinde çalışma yapan Arıcı (2011), çalışmada toplumsal cinsiyet rolleri algısına göre öğrencilerin psikolojik iyi oluşlarındaki farklılaşmayı incelemiştir. Arıcı (2011)'nin araştırmasında, toplumsal cinsiyet rollerinin bütün alt boyutlarında eşitlikçi algılama düzeyi yüksek olanların psikolojik iyi oluşlarının, toplumsal cinsiyet rollerini eşitlikçi algılama düzeyi düşük olanların psikolojik iyi oluşlarından anlamlı düzeyde yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Arıcı (2011)'nin elde ettiği diğer bir bulgu ise toplumsal cinsiyet rollerini geleneksel algılama düzeyi düşük olan grubun yüksek olan gruptan, kişisel gelişim dışındaki psikolojik iyi oluş düzeylerinin daha yüksek olduğunu sonucuna ulaşmıştır. Buna göre, kadının toplumsal cinsiyet rollerinde geleneksel yaklaşımı benimsemesi psikolojik iyi oluşlarını olumsuz etkilemektedir denilebilir.

Kadınların psikolojik iyilik hallerininin, toplumsal cinsiyet rolleri algısıyla ilişkisine dair literatür incelemesinde sadece Arıcı'nın (2011) çalışması dışında aynı temayla yapılmış başka çalışmaya ulaşılamamış, ancak ilişkili konularda yapılmış araştırmalar da aşağıda tartışılmıştır.

Aydöner (2018), şiddete maruz kalan kadınlar üzerinde yaptığı çalışmada, kadınların psikolojik dayanıklılık ve sosyal destek algısı ile depresyon arasında negatif yönde ilişki olduğu sonucuna ulaşmıştır. Aydönere göre sosyal destek algısı, kadının hayatının her alanında olumlu etki yaratmaktadır. Buna göre kadınların sosyal destek algısı ve psikolojik iyiliğin bir başka göstergesi olan psikolojik dayanıklılıkları arttıkça depresyon azalmakta, psikolojik iyilik halleri artmaktadır. Kadına yönelik sosyal desteğin kadının toplumsal cinsiyet rollerinden etkilendiğini düşünmek yersiz olmaz. Dolayısı ile toplumsal cinsiyet rolleriyle bağlantılı olarak kadının aldığı sosyal destek onun psikolojik iyiliğini etkiliyor diyebiliriz.

Jewkes, (2002) araştırmasında, kadın ve erkek arasındaki eşitsizliğin fazla olduğu, erkeğin her durumda kadından üstün görüldüğü, kadın ve erkek rollerinin katı çizgilerle ayrıldığı toplumlarda kadının şiddete maruz kalmasının daha fazla görüldüğünü bildirmişlerdir. Bizim araştırmamızla birlikte Jewkes'in (2002) ulaştığı sonuçlardan yararlanarak toplumsal cinsiyet rol algısının kadının şiddete maruz kalmasını etkilediği ve bunun doğal sonucu olarak da kadının psikolojik iyilik halini etkilediği çıkarımını yapabiliriz.

Patel ve Goodman'ın (2007) çalışmasında, kadınların psikolojik dayanıklılığı destekleyen faktörlerin başa çıkma, biyolojik faktörler, kişilik faktörleri ve sosyal faktörler olarak tespit edilmiştir. Öte yandan Özmete'ye göre (2016), kültürel kodlar çerçevesinde biçimlenen geleneksel toplumsal cinsiyet rolleri, evli kadınları baskı altında tutmaktadır. Bireysel farklılıklar, eğitim düzeyi, sosyo-ekonomik düzey gibi belirleyiciler, kültürel kodların algılanmasını etkilemektedir (Özmete, 2016). Bu tür etkiler kadının psikolojik iyilik halini doğrudan ya da dolaylı olarak etkilemektedir denilebilir.

Jewkes (2002), Patel ve Goodman (2007), Arıcı (2011), Özmete (2016) ve Aydoğan (2018)'in araştırmaları ile bizim araştırmamızın sonuçları birbirini destekler niteliktedir. Her iki araştırma sonucundan hareketle kadınların eşitlikçi cinsiyet rolünü benimsemeleri arttıkça psikolojik iyi oluşları da çeşitli boyutlarda artmakta, geleneksel cinsiyet rolü benimsemeleri arttığında ise psikolojik iyi oluşları düşmektedir denilebilir.

Sonuç

Katılımcıların toplumsal cinsiyet rolleri algısı eşitlikçi toplumsal cinsiyet görüşünü yansıtmıştır.

Kadınların eşitlikçi cinsiyet rolü algısı ile çevre ile ilişkilerde hakimiyet kurma arasında pozitif, kendini kabul etme ile negatif, diğerleri ile olumlu ilişkiler kurma ile negatif ve özerklik ile pozitif yönlü anlamlı ilişki vardır.

Kadınların kadın cinsiyet rolü algısı ile özerklik ve kişisel gelişim algıları arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki vardır.

Kadınların evlilikte cinsiyet rolü algısı ile çevre ile ilişkilerde hakimiyet kurma arasında pozitif, kendini kabul etme ile arasında negatif, diğerleri ile olumlu ilişkiler kurma arasında negatif ve özerklik ile arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki vardır.

Kadınların geleneksel cinsiyet rolü algısı ile özerklik ve kişisel gelişim arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki vardır.

Kadınların erkek cinsiyet rolü algısı ile çevre ile ilişkilerde hakimiyet kurma ve kişisel gelişim arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki vardır.

Kadınların eşitlikçi cinsiyet rollerine ilişkin algıları yükseldikçe, ilişkilerde hakimiyet kurma tutumları da anlamlı düzeyde yükselmektedir.

Kadınların eşitlikçi cinsiyet rollerine ilişkin algıları yükseldikçe, özerklikleri anlamlı düzeyde azalmaktadır.

Kadınların, kadın cinsiyet rolü algısı arttıkça, özerklikleri de anlamlı düzeyde artmaktadır.

Kaynakça

- Akın, A., Demirel, S. (2003). Toplumsal Cinsiyet Kavramı ve Sağlığa Etkisi. *Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 25(4): 73-82.
- Arıcı, Fatma. (2011). Üniversite Öğrencilerinde Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Algılar ve Psikolojik İyi Oluş. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Ankara.
- Aydilek, Çiftçi, Özkan, Ö. (2011). Okul Öncesi Dönemde Çocukların Akran Etkileşimleri: Ebeveyn Öğretmen Cinsiyet Rollerini Algısının Etkisi, *19. Eğitim Bilimleri Kurultayı*.
- Aydöner, N. H. (2018). Kadınlarda Şiddete Maruz Kalma Durumu ile Sosyal Destek Algısı, Depresyon ve Psikolojik Dayanıklılık Arasındaki İlişkiler: Karşılaştırmalı Bir Çalışma. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, *Işık Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İstanbul*
- Balcı, A. (2011). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntem, Teknik Ve İlkeler*. 9. baskı, Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Beart, S., G. Hardy, and L. Buchan. (2005). "How people with intellectual disabilities view their social identity: A review of the literature." *Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities* 18: 47-56.
- Butler, Judith. (2004). *Kırılğan Hayat*, Çev. Başak Ertür, İstanbul: Metis Yayınları.
- Cirhinlioğlu, F.G. (2006). Üniversite Öğrencilerinde Utanç Eğilimi, Dini Yönelimler, Benlik Kurguları ve Psikolojik İyilik Hali Arasındaki İlişkiler. Basılmamış Doktora Tezi, *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Ankara
- Doğan, T. (2004). Üniversite Öğrencilerinin İyilik Halinin İncelenmesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi, *Hacettepe Üniversitesi*, Ankara.
- Dökmen, Z. Y. (2012). *Toplumsal Cinsiyet-Sosyal Psikolojik Açıklamalar*, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Dunn, H. L. (1959a). What high-level wellness means. *Canadian Journal of Public Health/Revue Canadienne de Sante'e Publique*, 50(11).

Ersoy, E. (2009). Cinsiyet Kültürü İçerisinde Kadın ve Erkek Kimliği. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19 (2): 209-230.

Feiereisen, S., Broderick, A., Douglas, S. (2009). The effect and moderation of gender identity congruity: Utilizing “real women”; *Psychology&Marketing*, Volume; 26, Issue; 9

Günay, G., Bener, Ö. (2011). Kadınların Toplumsal Cinsiyet Rollerini Çerçevesinde Aile İçi Yaşamı Algılama Biçimleri, *TSA*, 15(3): 157-171.

Hoogland, R. C. (2008). Gender, Theories of. F. Malti-Douglas içinde, *Encyclopedia of Sex and Gender: Volume 2* (s. 628 - 632). Farmington Hills: The Gale Group.

Işık, B. (2018). Toplumsal Cinsiyet Rollerine Bağlı Olarak Aile İçi Şiddetin Anlamlandırılması. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Jewkes, R. (2002). Intimate Partner Violence, *Lancet*, 359: 1423-1429

Jonas, S. (2005). The wellness process for healthy living: A mental tool for facilitating progress through the stages of change. *AMAA Journal*, Health Care Industry, Winter, 2005.

Kohlberg, L. A. (1966). A cognitive–developmental analysis of children’s sex role concepts and attitudes. In E. E. Maccoby (Ed.), *The development of sex differences* (pp. 82–173). Stanford, CA: Stanford University Press.

Korkut, F., Owen, D. W. (2012). İyilik Hali Yıldızı Modeli, Uygulanması ve Değerlendirilmesi. *International Journal of Eurasia Social Sciences*, 3(9).

Martin, B.A.S., Gnoth, J. (2009). The role of gender identity and self-construal salience in evaluations of male models.

Myers, J. E., Sweeney, T. J. (2005). Introduction to wellness theory. In J. Myers & T. Sweeney (Eds.), *Counseling for wellness: Theory, research, and practice* (pp. 7- 15). Alexandria, VA: American Counseling Association.

Myers, J. E., Sweeney, T. J., Witmer, J. M. (2000). The Wheel of Wellness counseling for wellness: A holistic model for treatment planning. *Journal of Counseling and Development*, 78, 251-266.

Oakley, A., Mitchell, J. (1992), *Kadın ve Eşitlik*. İstanbul: Pencere.

Özkalp, E., Varoğlu, A., Varoğlu, D., Kirel, A., Çiğdem, A. P. (2013). Örgütsel Davranış, Ed. Kirel, A.Ç., Ağlargöz, O. T.C. *Anadolu Üniversitesi Yayını*, No: 2847. Eskişehir, 94-95.

Özkan ve Lajunen. (2005). *Masculinity, Femininity, and the Bem Sex Role Inventory in Turkey, Sex Roles*; Volume 52, Issue 1–2, pp 103–110.

Özmete, E. (2016). Evli Kadınlar ve Erkeklerin Psikolojik İyi Oluş Durumlarının Toplumsal Cinsiyet ve Kültürel Kodlar Odağında Değerlendirilmesi. 2. *Uluslararası Kadın ve Adalet Zirvesi*, Sözlü Sunum Notları. (25-26 Kasım 2016-İstanbul)

https://www.academia.edu/34116038/Evli_Kad%C4%B1nlar_ve_Erkeklerin_Psikolojik_%C4%B0yi_Olu%C5%9F_Durumlar%C4%B1n%C4%B1n_Toplumsal_Cinsiyet_ve_K%C3%BClt%C3%BCrel_Kodlar_Oda%C4%9F%C4%B1nda_De%C4%9Ferlendirilmesi

Patel, V., Goodman, A. (2007). Researching Protective and Promotive Factors in Mental Health. *International Journal of Epidemiology*. 36: 703-707.

Pınar, F. (2008). Barbara Frischmuth'ta Çalışan Kadının Sorunları ve Kültürel İlişkiler. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Van: *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*.

Stoller, Robert, J., (1968). *Sex and Gender*, New York: Science House, ,

Şavran, T. G. (2012). *Toplum, Bilim ve Yöntem*. N. Suğur içinde, Sosyolojiye Giriş (s. 2 - 34).

Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Web-Ofset.Şener, Ülker (2012). “Kadın Yoksulluğu”, *Mülkiye Dergisi*, 36(4): 51-67

Uluocak, Ş., Cumhuriyet, A. (2011). Kadın Bakış Açısından Toplumsal Cinsiyet Rollerini, İstanbul: ÇNK.

Wienclaw, Ruth A. (2011) "Feminist Theories of Gender Inequality." Sociology Reference Guide: Gender Roles & Equality. 1st ed., Salem Press, pp. 95-102.

Witmer, David R. (1985). Recent Developments in Insulins First Published January 1, 1985 <https://doi.org/10.1177/875512258500100109>

Yağmurlu, B. (2012). Çocuklukta Sosyal Gelişim, *Psikolojiye Giriş*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, ss.134-163.

Yazıcıoğlu, Y., Erdoğan, S. (2004). *SPSS Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Detay Yayıncılık.

Zeybekoğlu, Ö., *Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Televizyon Reklamlarına Yansımaları*, ETHOS: Felsefe ve Toplumsal Bilimlerde Diyaloglar, no.1, ss.121-136

Zeyneloğlu, S., ve Terzioğlu, F. (2011). Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeğinin Geliştirilmesi Ve Psikometrik Özellikleri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 40: 409-420.

Ergenlik Döneminde Benlik Saygısı ile Sigara Bağımlılığı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Makalenin

Geliş Tarihi / Received: 22.02.2019

Kabul Tarihi / Accepted: 26.03.2019

Zühal TUNÇ*

Ş. Güliz KOLBURAN**

Öz

Sigara, kullanım başlangıcı yıllar öncesine dayanan, farklı formlarda tüketilen ve dünyada çok yaygın kullanılan bir bağımlılık maddesidir. Ülkemizde çok küçük yaşta sigara kullanımının başlaması ve başlama nedeninin birçok etkenden kaynaklanması ve birçok da sonuca yol açması, bu konu üzerinde çalışma ihtiyacı doğurmuştur. Ülkemizde özellikle ergenlik döneminde bağımlılık boyutuna gelen sigara kullanımının, gençlerimizi ve dolayısıyla geleceğimizi tehdit etmesi kaçınılmazdır. Bu çalışmanın amacı, ergenlikte sigara kullanımı ile benlik saygısı arasındaki ilişkiyi araştırmak ve değerlendirmektir. Araştırmaya 2014-2015 eğitim ve öğretim döneminde İstanbul'un Gaziosmanpaşa ilçesinde öğrenim gören, 357 kız, 243 erkek olmak üzere toplam 600 öğrenci katılmıştır. Araştırmadaki hedeflere ulaşabilmek için, araştırmacı tarafından geliştirilen Kişisel Bilgi Formu ile Coopersmith Özsaygı Envanteri ve Fagerström Nikotin Bağımlılık Envanteri kullanılmıştır. Araştırma bulgularında sigara içmeyen öğrencilerin özsaygı ölçeğinden aldıkları puanların sigara içen öğrencilerin özsaygı ölçeğinden aldıkları puanlara oranla daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Benlik, benlik saygısı, ergenlik dönemi, nikotin bağımlılığı

*Zühal TUNÇ, İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı.
zahal-arhan@hotmail.com

**Dr. Öğr. Üyesi Ş. Güliz KOLBURAN, İstanbul Aydın Üniversitesi, Psikoloji Bölümü,
sahidegulizkolburan@aydin.edu.tr

An Investigation of the Relationship Between Self-Esteem and Smoking Addiction in Adolescence

Zühal TUNÇ*

Ş. Güliz KOLBURAN**

Abstract

Cigarette is an addictive substance that is consumed in different forms and is very common around the world. As smoking starts at early ages Turkey due to reasons originating from different factors and leading to various results, research in the field is necessary. Apparently cigarette consumption, which in Turkey reaches to a point of addiction in puberty, threatens our future. The aim of this study is to research and evaluate the relationship between smoking and self-esteem in adolescence. 600 students, 357 females and 243 males, who study in Gaziosmanpaşa region of Istanbul in 2014-2015 academic year took place in this study. To reach the targets of the study, a Personal Information Form developed by the researcher, Coppersmith Self Respect Inventory and Fagerström Nicotine Addiction Inventory were used. For the analysis of the data, SPSS for Windows 21.0 program was used. In the research findings, the points of the self-esteem scales received from the non-smoking students were higher than the points of the self-esteem scales received from the smokers.

Keywords: *Personality, self-respect, adolescent, nicotine addiction*

---

*Zühal TUNÇ, *Istanbul Aydın University The Graduate Institute of Social Sciences, Psychology Department, zuhal-arhan@hotmail.com*

**Ş. Güliz KOLBURAN, *PhD, Istanbul Aydın University Psychology Department, sahidegulizkolburan@aydin.edu.tr*

Giriş

Ergenlik, bireydeki biyolojik ve duygusal süreçlerdeki değişikliklerle başlayan, bedensel ve zihinsel olgunlaşmayla devam eden normal bir gelişim sürecidir (Özbay ve Öztürk, 1992).

Ergenlik dönemi, gencin zihnine ve bedenine doğru yolculuğa çıktığı bir serüvendir. Kendisi hakkında değerlendirme yaparak sınırlarını bilmek ve belirlemek ister. “Ben kimim, nereden geldim, hayat amacım ne” gibi soruları kendine yönelterek cevap bulmaya çalışır. Kimlik, bireyin ancak bu soruya verecek kendi cevaplarıyla ortaya çıkar. Kimlik, toplumsal olarak sunulmaz veya sonradan kendiliğinden ortaya çıkmaz. Kimlik, zaman ayırımı yapmadan geçmiş, şu an ve geleceğin birlikte değerlendirilip bütünleştirilmesiyle anlam kazanır (Muss, 1988).

Bağımlılık; bireyin, kullandığı maddeyi, defalarca bırakmayı denemesine rağmen bunu başaramaması, zamanla maddenin kullanım miktarını arttırması, madde kullanımını bıraktığı an kişide yoksunluk durumunun ortaya çıkmasıdır. Zararlarını görmesine rağmen madde kullanımını sürdürmesi, zamanının büyük bir bölümünü maddeye ayırarak geçirmesi ile belirli bir durumdur (Şişmanlar, 2015; Ögel ve Erol, 2005).

Sigara bağımlılığı; sigara içme ve tütün satın alma için yoğun zaman harcama, azaltma çabalarına karşılık ısrar eden sigara içme isteği, sigara içmek için iş, sosyal ve keyif verici aktiviteleri erteleme, sağlık sıkıntılarında rağmen sigara içmeyi sürdürmedir (Zengin ve Altay, 2014).

Türkiye’deki tüm Emniyet Müdürlüklerince 2004 yılında bağımlılara uygulanan bir anketin sonucunda, her tür uyuşturucu maddeyi -alkol, sigara ve diğer uyuşturucu maddeler- ilk deneme yaşı 15-19 olarak saptanmıştır. Bu bağlamda, bağımlılık yapan maddeyi deneyen insanlar ergenlik dönemi içinde yer almaktadır (EGM, KOMDB, 2005).

Ergenlikte kişinin akli fonksiyonlar yerine duygusal yönüyle yaptığı riskli davranışları vardır. Sigara içmek de böyle bir davranıştır. Riskli olaylarda ve davranışlarda “Tehlike bana dokunmaz, kanser benden uzak, ölüm bana uğramaz” diye düşünmek, ergenlik dönemine özgü davranış ve söylemlerdir (Abalı, 2007).

Ergenlik döneminin en önemli özelliklerinden biri olan kimlik gelişimi, ergenlerin kendi kimliğini oluşturmaları, özgür bireyler olmaları, kendi tutumlarını geliştirmeleri açısından önemlidir. Ergenler özerklik kazanmayı kimi zaman madde kullanma ile bağdaştırarak, maddeyi özerklik simgesi gibi değerlendirmektedirler (Ögel, 2003).

Benlik saygısı; kişinin kendi varlığını objektif olarak değerlendirip, geliştirdiği veya geliştirmeye ihtiyaç duyduğu özelliklerine karşı farkındalık sahibi olması, bunları yaparken de bakış açısını pozitif tutmayı ve kendine güvenerek hareket etmeyi sağlayan bir olgudur. Benlik saygısı tamamıyla kişinin kendini öznel yargılamaları sonucu ortaya çıkar (Yörükoğlu, 1998; Özkan, 1994).

Benlik saygısı yaşayarak öğrenilir ve hayat boyu farklı düzeylerde değişen, dönüşen, gelişen bir süreci ifade eder (Adana, 2006).

Bireylerin sosyal uyumlarıyla benlik saygısı arasında pozitif bir ilişki vardır. Kişinin yaşam doyumu ve hayattaki engellenmeleri, benlik saygısı düzeylerini belirlemekte ve bu durumda iki tip benlik saygısı düzeyi oluşmaktadır. Düşük benlik saygısı; kişinin kendine karşı olumlu bakış açısını kaybetmesinden kaynaklanan bir ruh yapısıdır. Buna kapılan ergenler özgüvenini kaybettikleri için toplumsal ve kişisel açıdan kendilerini değersiz, basit görmektedir. Değişime açıktırlar, fakat bu açıklığın sebebi yenilikçi yapılarından değil, kolay yönlendirilebiliyor olmalarındandır (Kaner, 2000).

Yurt dışında yapılan çalışmalarda, sigara kullanımı ile benlik saygısının ilişkisi araştırılmış ve sigara kullanan bireylerin düşük benlik saygısına sahip oldukları saptanmıştır (Abernathy, Maasad, Romana-Dwyer, 1995).

Ergenler üzerinde yapılan bir çalışmada ise madde ve sigara kullanımının ve cinsel faaliyetlerde bulunmanın, düşük benlik saygısından kaynaklandığı saptanmıştır. Ayrıca düşük benlik saygısına sahip olan gençlerde baş ağrısı, iştahsızlık ve uykusuzluk gibi problemler görülmektedir (Sinha, Cnaan, Gelles, 2007; Yörükoğlu, 1998).

Ergenlik dönemi; sigara bağımlılığının en yoğun yaşandığı ve benlik saygısının da temellerinin atıldığı dönemdir (Kuzgun ve Eldeleklioğlu,

2005). Bu çalışmada, ergenlikte sigara kullanımı ile benlik saygısı arasındaki ilişkiyi araştırmak ve değerlendirmek, bu durumun kişiye, ailesine, çevreye ve dahası ülkeye ne gibi zararlarının olacağını tespit edebilmek ve buna yönelik önlemler almak hedeflenmektedir.

Bu amaç doğrultusunda şu temel sorulara cevap aranmıştır:

1- Ergenlik Döneminde “benlik saygısı” ile “sigara bağımlılığı” arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

2- Ergenlik dönemindeki sigara bağımlılığı ve benlik saygısı ilişkisi; cinsiyet, okul türü, kişisel gelir, kardeş sayısı, anne-babanın sigara kullanımı, aile yapısı, aktif olarak spor yapma değişkenlerine göre farklılık göstermekte midir?

Gerekçe ve Yöntem

Örneklem Grubu

Araştırmanın evrenini 2014-2015 eğitim ve öğretim yılında İstanbul Gaziosmanpaşa ilçesindeki ortaöğretim okulu öğrencileri oluşturmaktadır. Çalışma evrenine bağlı olarak rastgele örnekleme yöntemiyle İstanbul Gaziosmanpaşa ilçesindeki ortaöğretim öğrencilerden 600 öğrenci ile uygulama yapılmıştır. Sigara içtiğini ifade eden 226 kişi örneklem, 374 kişi kontrol grubu olarak ele alınmıştır. Araştırmada ilişki tarama yöntemi kullanılmıştır.

Veri Toplama Araçları

Demografik Bilgi Formu: Çalışmada kullanılan demografik bilgi formunda öğrencilerin yaş, cinsiyet, aile yapısı, kişisel geliri gibi demografik bilgilerine yer verilmiştir. Form araştırmacı tarafından hazırlanmıştır.

Fagerström Nikotin Bağımlılık Ölçeği: Bireylerin bağımlılık durumunu tespit etmek için kullanılmıştır. Fagerström Nikotin Bağımlılığı Ölçeği, 1978 yılında İsveçli Dr. Karl-Olov Fagerström tarafından geliştirilmiştir. 6 sorudan oluşan kısa, kolay, herhangi bir ortamda uygulanabilen ve tekrarlanabilen bir ölçektir. İç tutarlılığı yüksek bir ölçektir (Demir, 2008). Mehmet Atilla Uysal, Figen Kadakal, Çağatay Karşıdağ, Nazan Gülhan Bayram, Ömer Uysal ve Veysel Yılmaz tarafından Türkçeye uyarlanmıştır (Bozkurt, 2016).

Coopersmith Özsaygı Ölçeği: Bireylerin sosyal, akademik, ailesel ve bireysel hayatında kendisi hakkındaki düşüncelerini ölçmek amacıyla kullanılmıştır. Coopersmith Benlik Saygısı Ölçeği, 1967 yılında Coopersmith tarafından geliştirilmiş, 1981 yılında Onur Polat tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. 58 maddeden oluşan, ilkökul ve lise öğrencilerine uygulanabilen bir ölçektir (Gürçay, 2001).

Verilerin Analizi: Araştırmada elde edilen veriler SPSS (Statistical Package for Social Sciences) for Windows 21.0 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Verileri değerlendirilirken tanımlayıcı istatistiksel metotları (sayı, yüzde, ortalama, standart sapma) kullanılmıştır.

Bulgular

Araştırmada ilk olarak “Ergenlik döneminde benlik saygısı ile sigara bağımlılığı arasında anlamlı bir ilişki var mıdır” sorusuna cevap aranmıştır. Tablo 1’de görüldüğü üzere sigara içmeyen öğrencilerin özsaygı ölçeğinden aldıkları puanların sigara içen öğrencilere göre daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Tablo 1: *Sigara İçen ve İçmeyen Grupların Özsaygı Ölçeği Puanları Açısından Mann Whitney U Testi ile Karşılaştırılması*

Ölçek	Grup	N	S.O	S.T	U	Z	P
Özsaygı ölçeği	Sigara içenler	226	265.23	59942.50	34291.50	-3.884	0.001**
	Sigara içmeyenler	374	321.81	120357.50			

**p<0.01; *p<0.05

Öğrencilerin özsaygı ölçeğinden aldıkları puanların annelerin sigara içip içmediklerine göre farklılaşıp farklılaşmadığı Mann Whitney U Testi ile araştırılmıştır ve sonuçları Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2: Öğrencilerin Annelerinin Sigara İçip İçmediklerine Göre Grupların Özsaygı Ölçeğinin Puanları Açısından Mann Whitney U Testi ile Karşılaştırılması

Gruplar	Ölçek	Sigara içme	N	S.O	S.T	U	Z	P
Sigara içen öğrenciler	Özsaygı ölçeği	Evet	71	114.18	8107.00	5454.00	-0.107	0.915
		Hayır	155	113.19	17544.00			
Sigara içmeyen öğrenciler	Özsaygı ölçeği	Evet	89	164.30	14622.50	10617.50	-2.327	0.020*
		Hayır	285	194.75	55502.50			
Öğrenciler (toplam grup)	Özsaygı ölçeği	Evet	160	275.33	44052.50	31172.50	-2.151	0.032*
		Hayır	440	309.65	136247.50			

*p<0.05

Tablo 2’de görüldüğü gibi sigara içen öğrencilerin annelerinin sigara içip içmediklerine göre özsaygı ölçeğinin puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür [U=31172.50; p>0.05].

Sigara içmeyen öğrencilerin annelerinin sigara içip içmediklerine göre gruplar arasında özsaygı ölçeğinin puanları açısından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmaktadır (p<0.05). Özsaygı ölçeğinin puanları açısından anneleri sigara içmeyen öğrencilerin lehine anlamlı bir fark vardır [U=10617.50; p<0.05]. Annesi sigara içmeyen öğrencilerin özsaygı ölçeğinden aldıkları puanların, annesi sigara içen öğrencilerin özsaygı ölçeğinden puanlara oranla daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Öğrencilerin anneleri sigara içip içmediklerine göre gruplar arasında özsaygı ölçeğinin puanları açısından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmaktadır (p<0.05). Özsaygı ölçeğinin puanları açısından anneleri sigara içmeyen öğrencilerin lehine anlamlı bir fark vardır [U=31172.50; p<0.05]. Annesi sigara içmeyen öğrencilerin özsaygı ölçeğinden aldıkları puanların annesi sigara içen öğrencilerin özsaygı ölçeğinden puanlara oranla daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Öğrencilerin özsaygı ölçeğinden aldıkları puanların babaların sigara içip içmediklerine göre farklılaşıp farklılaşmadığı Mann Whitney U Testi ile araştırılmıştır ve sonuçları Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3: Öğrencilerin Babalarının Sigara İçip İçmediklerine Göre Grupların Özsaygı Ölçeğinin Puanları Açısından Mann Whitney U Testi ile Karşılaştırılması

Gruplar	Ölçek	Sigara içme	N	S.O	S.T	U	Z	P
Sigara içen öğrenciler	Özsaygı ölçeği	Evet	114	108.11	12325.00	5770.00	-1.253	0.210
		Hayır	112	118.98	13326.00			
Sigara içmeyen öğrenciler	Özsaygı ölçeği	Evet	174	178.95	31136.50	15911.50	-1.432	0.152
		Hayır	200	194.94	38988.50			
Öğrenciler (toplam grup)	Özsaygı ölçeği	Evet	288	284.29	81876.00	40260.00	-2.206	0.027*
		Hayır	312	315.46	98424.00			

*p<0.05

Tablo 3'te görüldüğü gibi sigara içen öğrencilerin babalarının sigara içip içmediklerine göre özsaygı ölçeğinin puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür [U=5770.00; p>0.05]. Sigara içmeyen öğrencilerin babalarının sigara içip içmediklerine göre özsaygı ölçeğinin puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür [U=15911.50; p>0.05].

Öğrencilerin babalarının sigara içip içmediklerine göre gruplar arasında özsaygı ölçeğinin puanları açısından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmaktadır (p<0.05). Özsaygı ölçeğinin puanları açısından babaları sigara içmeyen öğrencilerin lehine anlamlı bir fark vardır [U=40260.50; p<0.05]. Babası sigara içmeyen öğrencilerin özsaygı ölçeğinden aldıkları puanların babası sigara içen öğrencilerin özsaygı ölçeğinden puanlara oranla daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Sigara bağımlısı olan öğrencilerden, annesi sigara içen öğrencilerin bağımlılığı, annesi sigara içmeyenlere göre daha yüksek bulunmuştur.

Tablo 4: Sigara İçen Öğrencilerin Annelerinin Sigara İçip İçmediklerine Göre Grupların Fagerström Nikotin Bağımlılığı Ölçeğinin Puanları Açısından Mann Whitney U Testi ile Karşılaştırılması

Ölçek	Sigara içme	N	S.O	S.T	U	Z	P
Nikotin bağımlılığı ölçeği	Evet	71	123.86	6452.00	3896.00	-3.588	0.001**
	Hayır	155	90.87	19199.00			

**p<0.01

Sigara bağımlısı olan öğrencilerden, babası sigara içen öğrencilerin bağımlılığı, babası sigara içmeyenlere göre daha yüksek bulunmuştur.

Tablo 5: Sigara İçen Öğrencilerin Babalarının Sigara İçip İçmediklerine Göre Grupların Fagerström Nikotin Bağımlılığı Ölçeğinin Puanları Açısından Mann Whitney U Testi ile Karşılaştırılması

Ölçek	Sigara içme	N	S.O	S.T	U	Z	P
Nikotin bağımlılığı ölçeği	Evet	114	139.75	13412.00	5684.00	-1.452	0.037*
	Hayır	112	107.36	12239.00			

*p<0.05

Erkek öğrencilerin nikotin bağımlılığı ölçeğinden aldıkları puanların, kız öğrencilerin nikotin bağımlılığı ölçeğinden aldıkları puanlara oranla daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Tablo 6: Sigara İçen Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Grupların Fagerström Nikotin Bağımlılığı Ölçeğinin Puanları Açısından Mann Whitney U Testi ile Karşılaştırılması

Ölçek	Cinsiyet	N	S.O	S.T	U	Z	P
Nikotin bağımlılığı ölçeği	Kız	117	103.00	11226.00	5231.50	-2.376	0.018*
	Erkek	109	123.29	14424.50			

*p<0.05

Aylık 200 TL ve üzeri harçlık alan öğrencilerin nikotin bağımlılığı ölçeğinden aldıkları puanların, aylık 50-99 TL harçlık alan öğrencilerin nikotin bağımlılığı ölçeğinden aldıkları puanlara oranla anlamlı şekilde daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Tablo 7: *Fagerström Nikotin Bağımlılığı Ölçeğinden Alınan Puanlar Sigara İçen Öğrencilerin Aylık Ne Kadar Harçlık Aldıklarına Göre Değişimini Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi Sonuçları*

Ölçek	Gruplar	N	S.O	S.T	U	Z	P
Nikotin bağımlılığı ölçeği	50-99 TL	38	53,64	2038,50	1297.50	-2.864	0.004**
	200 TL üzeri	99	74,89	7414,50			

Sigara içen öğrencilerin fagerström nikotin bağımlılığı ölçeğinden aldıkları puanların kardeş sayısına göre farklılaşıp farklılaşmadığı Kruskal Wallis H Testi ile araştırılmıştır ve sonuçları Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8: *Sigara İçen Öğrencilerin Kaç Kardeş Oldıklarına Göre Grupların Fagerström Nikotin Bağımlılığı Ölçeğinin Puanları Açısından Kruskal Wallis H Testi ile Karşılaştırılması*

Ölçek	Kardeş sayısı	N	S.O	Df	x^2	P
Nikotin bağımlılığı ölçeği	Tek çocuk	20	107.08	3	0.269	0.966
	2 kardeş	101	113.92			
	3 kardeş	67	115.34			
	4 kardeş ve üzeri	38	112.53			

Tablo 8’de görüldüğü gibi sigara içen öğrencilerin kaç kardeş olduklarına göre nikotin bağımlılığı ölçeğinin puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür [$x^2 = 0.269$; $p > 0.05$].

Sigara içen öğrencilerin fagerström nikotin bağımlılığı ölçeğinden aldıkları puanların okul türüne göre farklılaşıp farklılaşmadığı Mann Whitney U Testi ile araştırılmıştır ve sonuçları Tablo 9’da verilmiştir.

Tablo 9: Sigara İçen Öğrencilerin Okul Türüne Göre Grupların Fagerström Nikotin Bağımlılığı Ölçeğinin Puanları Açısından Mann Whitney U Testi ile Karşılaştırılması

Ölçek	Cinsiyet	N	S.O	S.T	U	Z	P
Nikotin bağımlılığı ölçeği	Özel okul	132	118.35	15622.00	5564.00	-1.346	0.178
	Devlet okulu	94	106.69	10029.00			

Tablo 9’da görüldüğü gibi sigara içen öğrencilerin hangi okulda okuduklarına göre nikotin bağımlılığı ölçeğinin puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür [$U=5564.00$; $p>0.05$].

Tartışma

Bu araştırmada, ergenlerin benlik saygısı ile sigara bağımlılığı arasındaki ilişkisi ve bu değişkenlerin anne-babanın sigara içme durumu, cinsiyet, kişisel gelir durumlarına göre farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir.

Sigara içmeyen öğrencilerin özsaygı ölçeğinden aldıkları puanların, sigara içen öğrencilerin özsaygı ölçeğinden aldıkları puanlara oranla daha yüksek olduğu saptanmıştır (Tablo 1). Bireylerin sigara içmeye başlama nedenlerine baktığımızda; tek başına karar alıp uygulayamama, gruplara dahil olma isteği, yönlendirmeye açık olma, genetik yatkınlık, çevre etkisi, aile içinde yeterince ilgi görememe gibi nedenleri görmekteyiz. Bu özellikleri taşıyan bireyler kişisel özsaygısını yeterince oluşturmamış, kimlik gelişimini tamamlamamış kişilerdir. Düşük özsaygı sebebi ile kendilerini basit ve değersiz görerek, sigara içmeyi bir özerklik simgesi olarak değerlendirmektedirler. Bulgular, Aksoy (2006) “Lise Öğrencilerinin Bağımlılık Yapan Maddelere İlişkin Tutumları ve Bu Tutumlara Etki Eden Değişkenlerin İncelenmesi” ve Abernatry, Massad, Romana-Dwyer (1995) tarafından yapılan “The Relationship Between Smoking and Self Esteem” çalışma sonuçları ile desteklenmektedir.

Özsaygısı gelişmiş bireyler, kendi varlıklarını objektif olarak değerlendirebilirler ve geliştirmeye ihtiyaç duyduğu özelliklerinin

farkındadır. Nasıl bir birey olmak istediğini bilir ve bunun için çabalar. Karşısına çıkan olumlu ve olumsuz davranışların ayrımını yapabilir. Gelişime açık bireylerdir. Bu yüzden sigara içme, özsaygısı düşük bireylerde görülen bir davranıştır (Yörükoğlu, 1998).

Annesi sigara içmeyen öğrencilerin özsaygı ölçeğinden aldıkları puanların, annesi sigara içen öğrencilerin özsaygı ölçeğinden puanlara oranla daha yüksek olduğu saptanmıştır (Tablo 2). Çocuk için anne ve annelik rolü oldukça önemlidir. Çocuğun doğum öncesi ve sonrası en çok vakit geçirdiği ve etkileşim içinde olduğu kişi annedir. Anne desteğinin benlik saygısını olumlu etkilemesinin yanında, anneden öğrenilebilecek olumsuz davranışlar da vardır ve benlik saygısını olumsuz etkilemektedir. Sigara içme davranışı da bunlardan biridir (Hoffman, Ushpiz ve Levy, 1988).

Babası sigara içmeyen öğrencilerin özsaygı ölçeğinden aldıkları puanların, babası sigara içen öğrencilerin özsaygı ölçeğinden puanlara oranla daha yüksek olduğu saptanmıştır (Tablo 3). Özsaygının gelişiminde anne-baba algısı oldukça önemlidir. Onlardan görülen olumlu davranışlar özsaygıyı desteklerken, olumsuz davranışlar özsaygı üzerinde negatif bir etki oluşturmaktadır.

Annesi ve kendisi sigara içen öğrencilerin nikotin bağımlılığı ölçeğinden aldıkları puanların, annesi sigara içmeyen ve kendi içen öğrencilerin nikotin bağımlılığı ölçeğinden puanlara oranla daha yüksek olduğu saptanmıştır (Tablo 4). Babası ve kendisi sigara içen öğrencilerin nikotin bağımlılığı ölçeğinden aldıkları puanların, babası sigara içmeyen ve kendi içen öğrencilerin nikotin bağımlılığı ölçeğinden puanlara oranla daha yüksek olduğu saptanmıştır (Tablo 5). Bireyin sigara kullanımında ve bunu bağımlılık haline dönüştürmesinde genetik ve çevresel faktörler oldukça etkilidir. Ailede annenin veya babanın sigara kullanma durumu, bireyi hem genetik hem de rol model olarak oldukça etkilemektedir. İlk davranışların öğrenildiği en yakın çevre olan ailede anne-babanın sigara kullanımı, bireyin o davranışı kolaylıkla benimsemesine neden olacaktır (Maşrabacı, 1994). Bulgular, Berkem, İpek, Eyllen, Ercan (2002) “Öğrenciler Arasında Madde Kullanım Yaygınlığı ve Özelliklerinin Belirlenmesi” ve Bauman ve Foshee, Linzer (1990) araştırma sonuçları ile paralellik göstermektedir.

Sigara içen erkek öğrencilerin nikotin bağımlılığı ölçeğinden aldıkları puanların, sigara içen kız öğrencilerin nikotin bağımlılığı ölçeğinden aldıkları puanlara oranla daha yüksek olduğu saptanmıştır (Tablo 6). Türk toplum yapısı içinde kadın ve erkek davranışları için kalıp yargılar belirlenmiştir. Kadınlar duygusal olarak nitelendirilirken, erkekler bağımsız olarak nitelendirilmektedir. Küçük yaştan başlayarak, erkeklerin daha özgürlükçü bir yapıda yetiştirilmeleri, çocukken erkeğe cinsel organının güç objesi olarak benimsetilmesi, erkek çocuğun ağızına sigara sokarak pozlar verdirilmesi, erkek çocuklarda “Ben güçlüyüm, ben özgürüm” fikrini doğurmakta ve erkeklerin nikotin bağımlılığını tetiklemektedir (Özbay ve Öztürk, 1992). Çelepkolu, Atli ve Palancı (2014) “Sigara Kullanıcılarında Nikotin Bağımlılık Düzeyinin Yaş ve Cinsiyetle İlişkisi” çalışması ve Türk Psikiyatri Derneğinin (2016) Denizli çalışması da bu bulguyu desteklemektedir.

Aylık 200 TL ve üzeri harçlık alan öğrencilerin nikotin bağımlılığı ölçeğinden aldıkları puanlar, aylık 50-99 TL harçlık alan öğrencilerin nikotin bağımlılığı ölçeğinden aldıkları puanlara oranla anlamlı şekilde daha yüksek olduğu görülmüştür (Tablo 7). Ailenin maddi açıdan belirli bir seviyenin üzerinde olması, çocuklarına sunacağı maddiyata dayalı imkânları kolaylaştırmaktadır. Ayrıca maddi durumu, diğerlerine göre daha yüksek olan ergenlerin nikotin bağımlılık düzeylerinin daha fazla olduğu saptanmıştır. Maddi açıdan yeterli olmanın sigaraya ulaşma noktasında önemli bir basamak olduğu değerlendirilmektedir (Özkan, 1994).

Sonuç olarak sigara içmeyen öğrencilerin benlik saygıları, sigara içen öğrencilerin benlik saygılarından daha yüksek olduğu görülmüştür. Anne-babası sigara içmeyen öğrencilerin benlik saygıları, anne-babası sigara içen öğrencilerin benlik saygılarından daha yüksek olduğu görülmüştür. Aylık harçlığı fazla olan öğrencilerin sigara bağımlılığı, aylık harçlığı az olan öğrencilerin sigara bağımlılığından daha yüksek olduğu görülmüştür. Erkek öğrencilerin sigara bağımlılığının, kız öğrencilerin sigara bağımlılığından daha yüksek olduğu görülmüştür. Sigara bağımlısı olan öğrencilerden, anne-babası sigara içen öğrencilerin bağımlılığının, annesi-babası sigara içmeyenlere göre daha yüksek olduğu görülmüştür

Sonuç ve Öneriler

Ergenlik döneminin büyük bir kısmı ülkemizde zorunlu eğitim yaşı sınırlarında yer aldığı için, okul rehber öğretmenlerinin öğrencilere, tüm okul personeline ve velilere ergenlik dönemi hakkında belirli aralıklarla seminer vermelidir. Bağımlılık özellikle ergenlik döneminde tanışılan bir kavramdır (EGM, KOMDB, 2005; Abalı, 2007). Bu noktada öğretmenlerin ve idarecilerin bilinçli olmasının yanında, okulun diğer kurumlar ile -hastane, emniyet- işbirliği içinde olması, bağımlılığı önleyici projeler geliştirmeyi sağlayacaktır. Bağımlılığa karşı geliştirilen önleyici projeler eğitim faaliyetlerinin içine alınmalıdır. Benlik saygısı özellikle ergenlik döneminde gelişim gösterir (Tözün, 2010; Satan, 2011). Çocukluktan çıkan ergen, bağımsızlığa adım attıkça kendini, yetkinliklerini tanımaya başlar. Bu yüzden öğrencilere erken yaşta ilgi envanterlerinin, çoklu zekâ envanterlerinin uygulanarak ilgi ve yetenekleri keşfedilmeli ve çocuklar buna yönelik faaliyetlere yönlendirilmelidir. Eğitim sistemimiz içinde bu imkânların sadece özel okullar ile sınırlı kalması engellenmeli, bu konuda fırsat eşitliği sağlanması için ilçe milli eğitim müdürlükleri ve belediyeler ile işbirliği içine girilmelidir.

Çocuk bütün olumlu ve olumsuz davranışları önce ailesinden görür, ağızından çıkan ilk ses, yaptığı ilk davranış ailede kazanılır (Hoffman, Ushpiz ve Leavy, 1988). Bu yüzden anne-baba her davranışı ile çocuğa örnek olmalıdır.

Anne-babanın ev içinde çocuğundan haberdar olmasının yanında, okuldaki öğretmenlerinden dönütler alması, onlarla iletişimde sacın üçüncü ayağını tamamlayarak çocuk için en faydalı çalışmaların yapılması gerekmektedir. Ayrıca anne-baba çocuğunun arkadaşlarını, vakit geçirmekten zevk aldığı mekânları, çocuğunun hoşlandığı faaliyetleri bilmeli, bunlar karşısında demokratik bir tutum sergileyerek hem çocuğun sorumluluk almasını sağlamalı hem sınırları öğretmelidir. Anne-babalar çocuklarına yardımcı olamadıkları konularda uzmanlardan yardım almalıdır.

Günümüzde sigara bağımlılığını önlemeye ve azaltmaya yönelik çalışmalar yapılmaktadır. Bu kurallara yönelik denetimler arttırılmalı ve kural ihlali yapan işletmeler caydırıcı cezalar almalıdır.

Kaynakça

- Abalı, O. (2007). *Sigara İçmeli mi, İçmemeli mi?* Cep Kitapları Serisi (Psikiyatri- Psikoloji) İstanbul: Adeda Yayıncılık.
- Abernathy, T. J., Massad, L., Romana- Dwyer, L. (1995). The Relationship Between Smoking and Self Esteem, *Adolescence*, 30(120): 899-907.
- Adana, F., Kutlu, Y. (2006). İstanbul İlinde 12-15 Yaş Grubu Öğrencilerde Benlik Kavramının Araştırılması. *Hemşirelik Forumu Dergisi*. Eylül-Aralık: 96-101.
- Aksoy, K. (2006). Lise Öğrencilerinin Bağımlılık Yapan Maddelere İlişkin Tutumları ve Bu Tutumlara Etki Eden Değişkenlerin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, *İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Malatya.
- Bauman, K. E., Foshee, V. A., Linzer, M. A. (1990). Effect of Parental Smoking. *Addict Behav*, 15: 413-422.
- Berkem, N., İpek, M., Eylen, B., Ercan, İ. (2002). Öğrenciler Arasında Madde Kullanım Yaygınlığı ve Özelliklerinin Belirlenmesi. *Bursa Sağlık Müdürlüğü Yayınları*, Bursa.
- Bozkurt N., Bozkurt A. (2016). Nikotin Bağımlılığını Belirlemede Fagerström Nikotin Bağımlılık Testinin Değerlendirilmesi ve Nikotin Bağımlılığı İçin Yeni Bir Test Oluşturulması. *Pamukkale Tıp Dergisi*, 1: 45-51.
- Çelepkolu, T., Atli, A., Palancı, Y. (2014). Sigara Kullanıcılarında Nikotin Bağımlılık Düzeyinin Yaş ve Cinsiyetle İlişkisi. *Dicle Tıp Dergisi*, 4: 712-716.
- Demir, T. (2008). Sigara Bağımlılığı. *İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Sürekli Tıp Eğitimi Etkinlikleri, Türkiye’de Karşılaşılan Psikiyatrik Hastalıklar Sempozyum Dizisi*, 62: 231-238.
- EGM-KOMDB. (2002). 2001 Raporu, Ankara: EGM-KOMDB Yayınları.
- Gürçay, S. (2001). Ergenlerde Karar Verme Süreçlerinin Özsaygı ve Problem Çözme Becerileri Algısı ile İlişkisi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8: 106-121.

Kalaycı, Ş. (2006). *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri*, Ankara: Asil Yayın Dağıtım.

Kaner, S. (2000): Ortopedik Engelli ve Engelli Olmayan Erkek Ergenlerde Benlik Saygısı ve Beden İmajı. *Özel Eğitim Dergisi*, 2: 13-22.

Karasar, N.(2009): *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. İstanbul: Nobel Yayın Dağıtım.

Kuzgun, Y., Eldeleklioğlu, J. (2005). *Ana-Baba Tutumları Ölçeği: Ergenler ve Yetişkinler İçin*. Ed. Kuzgun, Y., Bacanlı, F., Ankara: Nobel Yayınları.

Maşrabacı, T. S. (1994). Hacettepe Üniversitesi Birinci Sınıf Öğrencilerinin Benlik Saygısı Seviyelerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi, Yayımlanmamış Doktora Tezi, *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Ankara.

Ögel, K. (2001). *Türkiye’de Madde Bağımlılığı*, İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.

Ögel, K., Erol, B. (2005). *Çocuklarda Sigara Alkol ve Madde Bağımlılığı*. Ankara: Morpa Kültür Yayınları.

Özbay, H., Öztürk, E. (1992). *Gençlik*. İstanbul: İletişim Yayıncılık.

Özkan, İ. (1986). Benlik Saygısını Etkileyen Etkenler. *Düşünen Adam Dergisi*, 3: 4-9.

Satan, A. (2011). Ergenlerde Akran Baskısı, Benlik Saygısı ve Alkol Kullanımı Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 34: 83-194.

Sinha, J. W., Cnaan, R. A., Gelles, R. J. (2007). Adolescent Risk Behaviors and Religion: Findings From a National Study. *J Adolesc*, 30:231-249.

Tözün, M. (2010). Benlik Saygısı. Erişim tarihi: 24 Ekim 2014, www.ihsm.gov.tr/indir/genel/DocDrMustafaTozun.pdf

Yörükoğlu, A.(1998). *Gençlik Çağı*. İstanbul: Özgür Yayınları.

Zengin, S., Altay, B. (2014). Sınıf Öğretmenliği Bölümünde Öğrenim Gören Öğrencilerin Madde Kullanım Durumlarına Göre Benlik Saygısının İncelenmesi. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 3: 3.

Hamile Kadınlarda Stres ve Öznel İyi Oluş Düzeylerinin Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma: Kocaeli Örneği

Makalenin

Geliş Tarihi / Received: 22.02.2019   Kabul Tarihi / Accepted: 26.03.2019

Neslihan VATANSEVER EROĞLU*
Dr. Öğr. Üyesi Burcu GÜDÜCÜ**

Öz

Kadınların psikolojik durumları ile yaşantıları, hamileliğin gidişatını olumlu ya da olumsuz olarak etkilemektedir. Hamilelikte kadınların duygusal yaşantıları, hamilelik süreçleri üzerinde etkili olduğu bilinmektedir. Bir kadın için anne olabilmek sosyal, fiziksel ve ruhsal açıdan pek çok değişikliğe sebep olduğu ifade edilmektedir. Kadınlar ilk hamile kaldıklarından itibaren anne olarak algılanmaktadır. Bu durum kadınların kimliğinde dönüşüme sebep olur. Hamilelik kadınlar için gelişimsel bir kriz dönemidir. Çünkü doğum, kadınlar için en önemli tecrübelerden birisidir; aynı zamanda da önemli bir dönüm noktasıdır. Kadınların hamilelik dönemlerini biyopsikososyal açıdan nasıl geçirdiği önemli bir faktördür. Olumlu duyguların varlığı ve olumsuz duyguların yokluğu hamile kadının öznel iyi oluşuyla ilgili bilgi vermektedir. Bu bağlamda hamile kadınların yaşadığı olumsuz duyguların fazla olması, olumlu duyguların ise düşük düzeyde yaşanması, öznel iyi oluşu olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Öznel iyi oluş seviyesinin düşük olduğu durumlarda ise stres meydana gelebilmektedir. Bundan dolayı araştırmamızda hamile kadınlarda öznel iyi oluş ve stres düzeyi arasındaki ilişki incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Hamilelik, stres, öznel iyi oluş*

---

* Neslihan VATANSEVER EROĞLU, İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı. neslihanvatansevereroglu@gmail.com

** Dr. Öğr. Üyesi Burcu GÜDÜCÜ, İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyoloji Bölümü burcuguducu@aydin.edu.tr

A Study on Determining Stress and Subjective Well-Being Levels in Pregnant Women: Kocaeli Example

Neslihan VATANSEVER EROĞLU*
Dr. Öğr. Üyesi Burcu GÜDÜCÜ**

Abstract

Psychological conditions of pregnant women affect the pregnancy process either negatively or positively. It is known that emotional conditions of mother candidates are important during pregnancy. Becoming a mother has various social, physical, and psychological impacts on the lives of women. Women are perceived as mothers at the very beginning of pregnancy. This situation changes the identity of women. Pregnancy is a process of evolutionary crisis for women since birth is one of the most important experiences for women, and an important turning point. Positive feelings rather than negative ones are a sign of subjective well-being. Excessive negative feelings will harm subjective well-being in this sense. Low subjective well-being might create stress. Hence, our research is based on the relation of subjective well-being and stress levels.

Keywords: *Pregnancy, stress, wellbeing level*

---

* Neslihan VATANSEVER EROĞLU, Istanbul Aydın University The Graduate Institute Of Social Sciences Psychology Department, zuhal-arhan@hotmail.com

** Burcu GÜDÜCÜ, PhD, Istanbul Aydın University Sociology Department, burcuguducu@aydin.edu.tr

Giriş

Her birey dünyaya geldiği zamandan itibaren varoluşsal kaygı ile kendini var etmektedir. Bununla birlikte Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisinde yer alan aitlik duygusu ve Freud'un soyunu devam ettirmek için cinsel güdüsünün var olması, bireyin kendini var etme istencini açıklayan nedenlerdendir. Bu bağlamda birey, cinsiyet farklılığı fark etmeksizin soyunun devam etmesi amacıyla çocuk sahibi olmak ister. Dolayısıyla özellikle kadınların hamilelik süreci Freud'un da söylemiyle çocuğu ile bağlantısı daha önem taşımaktadır (Freud, 2010). Çünkü anne hamilelik süreci ile başlayan bu duyguyu ve beraberinde stresi aşamalı bir biçimde yaşamaktadır.

Kadınların psikolojik durumları ile yaşantıları, hamileliğin gidişatını olumlu ya da olumsuz olarak etkilemektedir. Ayrıca hamilelik sürecinin kadınların duygusal yaşantıları üzerinde etkili olduğu bilinmektedir. Hamile kadınların bazılarında geçmiş yaşantılarına göre kaygının azaldığı ya da arttığı ifade edilmektedir. Bu bağlamda hamilelik, kadınların kendine güvenmesine olanak sağladığı gibi; değerli hissetme, seçkinlik ve varlıklarını ortaya koyma düşüncesini hissettirmektedir. Hamilelik çevreden ilgi ve destek görme ile yardım beklentilerini daha kolay bir şekilde ifade etmelerini sağlamaktadır. Dolayısıyla hamilelerin bazıları, var olan durum içerisinde korku ve panik yaşamaktadır. Bebeğin doğumu sırasında öleceklerini ya da sakat kalacaklarını düşünürler. Hamilelerin ruhsal değişimlerinin çok fazla olması, çocuğuna ilişkin endişelerinin ve korkularının artması, hamileliğin komplikasyonlarının seyrini de etkilemektedir. Hamilelik, kadınların yeni rollere uyum sağlamasını gerektiren bir kriz dönemidir (Conk, 2005).

Bir kadın için anne olabilmek sosyal, fiziksel ve ruhsal açıdan pek çok değişikliğe sebep olduğu ifade edilmektedir. Kadınlar ilk hamile kaldıklarından itibaren anne olarak algılanmaktadır. Bu durum kadınların kimliğinde dönüşüme sebep olur. Hamilelik kadınlar için gelişimsel bir kriz dönemidir (Stern ve Bruscheiler-Stern, 1998). Çünkü doğum, kadınlar için en önemli tecrübelerden birisidir; aynı zamanda da önemli bir dönüm noktasıdır.

Stres, ilk defa karşılaşılan durumlarda bireyin uyum sağlaması için gerekli olan savunma mekanizmalarıdır. Bireyin tehlikeli ortamlarda

ya da tehlikeye sebep olup vücutlarının dengesini bozacak nitelikte olan uyarıcılarla karşılaştıklarında, bu durumla baş edilmeye çalışılır. Baş edilemediği takdirde anksiyete ve umutsuzluk gibi duygular ortaya çıkmaktadır. Bu duygular stresin sebep olduğu duygu değişimlerinin bir sonucudur (Pehlivan, 2002; Baltaş ve Baltaş, 2004). Olumlu duyguların varlığı ve olumsuz duyguların yokluğu bireyin öznel iyi oluşuyla ilgili bilgi vermektedir. Hamilelerin yaşadığı olumsuz duyguların fazla olması, olumlu duyguların ise düşük düzeyde yaşanması, öznel iyi oluşu olumsuz yönde etkileyecektir. Kişilerin öznel iyi oluşlarının yüksek olabilmesi için hoş olan duyguların, hoş olmayanlara oranla daha çok yaşanıp, kişilerin yaşamsal niteliklerine yönelik bilişsel yargılarının olumlu olması gerekir. Kişinin yaşam doyumuna ve olumlu duygularına ilişkin öznel değerlendirmelerinin olumlu olması, öznel iyi oluşun düzeyini göstermektedir. Olumlu duygular ile yaşam doyumuna yönelik değerlendirmeler, yaşam alanlarının bütününe yönelik olmakla birlikte, toplamları genel yaşam doyumunu yansıtmaktadır (Tuzgöl Dost, 2004). Öfke, kaygı, üzüntü, stres, suçluluk ve düşmanlık gibi durumlar, olumsuz duygulardır. Negatif duygulara yönelik yaşantıların sürekli devam etmesi, bireyin işlevselliğine önemli ölçüde zarar verebilmektedir ve bunun sonucunda mutsuzluk gelmektedir (Pavot ve Diener, 2008). Öznel iyi oluşun en önemli noktalarından birisi de, olumsuz duyguların yokluğudur. Olumsuz duygulardan olan stresin varlığı, öznel iyi oluş düzeyini düşürecektir.

Öznel iyi oluş kavramındaki en önemli unsur, bireyin öznel değerlendirmelerinin bulunmasıdır. Bireyin kendi yaşamına yönelik mutlulukla ilgili değerlendirmelerini kapsamaktadır (Diener, Suh ve Oishi, 1997). Öznel iyi oluş kavramı, bireyin yaşamına yönelik öznel değerlendirmeler ile olumlu duyguların varlığı, olumsuz duyguların ise yokluğuyla açıklanmaktadır (Diener, 1994). Öznel ve psikolojik iyi oluş, iyilik hali, yaşam doyumunu ve mutluluğa ulaşabilme çabaları, pozitif psikolojinin çalışma alanlarındandır. Pozitif psikoloji yaklaşımıyla bireylerin patolojilerine odaklanmak yerine, olumlu duygularına odaklanılmaya başlanmıştır (Seligman, 2002).

Bahsedilen kavramlar eş anlamlı olmamakla birlikte birbiriyle ilişki içerisindedir. İyi oluş kavramı bireyin ruhsal, bilişsel ve fiziksel alanlardaki işlevselliğinin bir bütün olarak geliştirilmesini amaçlamaktadır (Myers

ve diğerleri, 2000). Bunun yanı sıra hamilelik, sperm ile dişi yumurta hücrelerinin birleşimiyle başlayan ve seri olayların meydana geldiği bir süreçtir. İnsanların gelişimi sürekli bir durumdur. Her ne kadar hamilelikte önemli gelişmeler olsa da, en önemli gelişimler doğum, bebeklik ve bunu takip eden dönemlerde meydana gelmektedir (Moore ve Persaud, 2002).

Yöntem

Araştırmanın evrenini Kocaeli ilindeki hamile kadınlar oluştururken, örnekleme ise 101 hamile kadın oluşturmaktadır. Çalışmada yüz yüze görüşme tekniği kullanılmıştır. Araştırmada, hamile kadınların algılanan stres düzeyini ve öznel iyi oluş düzeylerini belirleyebilmek için, Algılanan Stres Ölçeği Pozitif ve Negatif Duygu Durumu Ölçeği kullanılmıştır.

Bulgular

Çalışılan grup demografik olarak analiz edildiğinde; katılımcılardan 33 kişinin aylık gelirin asgari ücret, 32 kişinin 2000-3000 TL, 13 kişinin 3000-4000 TL, 10 kişinin 4000-5000 TL, 7 kişinin 5000-7000 TL, 5 kişinin 7000-10.000 TL, 1 kişinin ise 10.000 TL ve üstü olduğu tespit edilmiştir.

31 kişinin 1. hamileliği, 28 kişinin 2. hamileliği, 33 kişinin 3. hamileliği, 9 kişinin ise 4 ve üstü hamileliğidir. 85 kadın evlendiğinde bakireyken, 6 kişi bakire değildir. 10 kişi ise bu değişkene cevap vermemiştir. 65 kişinin eşi evlendiklerinde bakirken, 12 kişinin eşi bakir değildir. 24 kişi ise bu değişkene cevap vermemiştir. 99 kişi cinsel ilişki yöntemiyle hamile kalırken, 2 kişi ise tüp bebek yöntemi ile hamile kalmıştır.

Tablo 1: Aylık Gelir Durumuna Göre Ölçeklerden Alınan Puanların İncelenmesi

Ölçek	Değişken	N	Ort	SS	F	p
Algılanan stres	Asgari ücret	33	40,15	8,01	2,829	,014
	2000-3000 TL	32	40,59	6,13		
	3000-4000 TL	13	44,62	4,07		
	4000-5000 TL	10	44,80	2,04		
	5000-7000 TL	7	46,14	6,07		
	7000-10.000 TL	5	46,20	6,30		
	10.000 TL ve üstü	1	54,00	.		
Pozitif duygular	Asgari ücret	33	41,58	9,19	1,548	,171
	2000-3000 TL	32	40,09	10,83		
	3000-4000 TL	13	44,31	9,02		
	4000-5000 TL	10	42,80	10,75		
	5000-7000 TL	7	49,43	8,52		
	7000-10.000 TL	5	45,40	9,91		
	10.000 TL ve üstü	1	59,00	.		
Negatif duygular	Asgari ücret	33	032,97	10,62	1,138	,347
	2000-3000 TL	32	31,31	10,00		
	3000-4000 TL	13	29,69	6,26		
	4000-5000 TL	10	26,20	7,54		
	5000-7000 TL	7	26,14	6,04		
	7000-10.000 TL	5	29,20	9,04		
	10.000 TL ve üstü	1	24,00	.		

Katılımcıların Algılanan Stres Ölçeğinden aldığı ortalama puanlar, aylık gelir değişkenine göre One-Way Anova Testi ile incelenmiştir. İnceleme sonucunda, ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olduğu tespit edilmiştir ($F_{(6-94)}=2,829$; $p<,05$). Asgari ücret alanlar ile 2000-3000 TL aylık geliri olanların algılanan stres düzeyleri, 4000-5000 TL aylık geliri olanlara göre anlamlı ölçüde düşüktür.

Katılımcıların pozitif duygu ortalamaları, aylık gelir değişkenine göre One-Way Anova Testi ile incelenmiştir. İnceleme sonucunda, ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olmadığı tespit edilmiştir ($F_{(6-94)}=1,548$; $p>,05$).

Katılımcıların negatif duygu ortalamaları, aylık gelir değişkenine göre One-Way Anova Testi ile incelenmiştir. İnceleme sonucunda, ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olmadığı tespit edilmiştir ($F_{(6-94)}=1,138$; $p>,05$).

Tablo 2: Kaçınıcı Hamilelik Durumuna Göre Ölçeklerden Alınan Puanların İncelenmesi

Ölçek	Değişken	N	Ort	SS	F	p
Algılanan stres	1	31	42,55	5,62	,114	,952
	2	28	42,46	7,66		
	3	33	41,76	7,22		
	4 ve üstü	9	41,56	6,25		
Pozitif duygular	1	31	44,35	9,56	,576	,632
	2	28	41,29	8,66		
	3	33	41,61	11,76		
	4 ve üstü	9	43,00	9,46		
Negatif duygular	1	31	33,74	9,96	2,432	,070
	2	28	31,14	10,24		
	3	33	28,09	8,27		
	4 ve üstü	9	27,33	5,22		

Katılımcıların Algılanan Stres Ölçeğinden aldığı ortalama puanlar, kaçınıcı hamilelik olduğu değişkenine göre One-Way Anova Testi ile incelenmiştir. İnceleme sonucunda, ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olmadığı tespit edilmiştir ($F_{(3-97)}=,114$; $p>,05$).

Katılımcıların pozitif duygu ortalamaları, kaçınıcı hamilelik olduğu değişkenine göre One-Way Anova Testi ile incelenmiştir. İnceleme sonucunda, ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olmadığı tespit edilmiştir ($F_{(3-97)}=,576$; $p>,05$).

Katılımcıların negatif duygu ortalamaları, kaçınıcı hamilelik olduğu değişkenine göre One-Way Anova Testi ile incelenmiştir. İnceleme sonucunda, ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olmadığı tespit edilmiştir ($F_{(3,97)}=2,432; p>,05$).

Tablo 3: Hamile Kalma Yöntemine Göre Ölçeklerden Alınan Puanların İncelenmesi

Ölçek	Değişken	N	Ort	SS	t	p
Algılanan stres	Cinsel ilişki	99	42,17	6,80	2,038	,946
	Tüp bebek	2	42,50	0,71		
Pozitif duygular	Cinsel ilişki	99	42,28	9,98	,022	,155
	Tüp bebek	2	52,50	10,61		
Negatif duygular	Cinsel ilişki	99	30,68	9,46	,458	,586
	Tüp bebek	2	27,00	5,66		

Katılımcıların Algılanan Stres Ölçeğinden aldığı ortalama puanlar, hamile kalma yöntemi değişkenine göre t testi ile incelenmiştir. İnceleme sonucunda, ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olmadığı tespit edilmiştir ($t_{(99)}=2,038;p>,05$).

Katılımcıların pozitif duygu ortalamaları, hamile kalma yöntemi değişkenine göre t testi ile incelenmiştir. İnceleme sonucunda, ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olmadığı tespit edilmiştir ($t_{(99)}=,022;p>,05$).

Katılımcıların negatif duygu ortalamaları, hamile kalma yöntemi değişkenine göre t testi ile incelenmiştir. İnceleme sonucunda, ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olmadığı tespit edilmiştir ($t_{(99)}=,458;p>,05$).

Ölçeklerden alınan ortalama puanların incelenmesi:

Tablo 4: Ölçeklerden Alınan Ortalama Puanlar

Ölçekler	Min	Max	Ort. ve SS
Algılanan stres	18	59	42,18 ± 6,73
Pozitif duygular	15	69	42,49 ± 10,04
Negatif duygular	10	64	30,60 ± 9,40

Katılımcıların Algılanan Stres Ölçeğinden minimum 18, maksimum 135 puan almışlardır, aldıkları ortalama puanın 42,18 olduğu belirlenmiştir. Pozitif duygu ortalamalarında ise minimum 15, maksimum 69 puan alan katılımcıların ortalama puanı 42,49'dur. Negatif duygu ortalamalarında ise minimum 10, maksimum 64 puan alan katılımcıların ortalama puanı 30,60'dır.

Katılımcıların algılanan stres düzeyi ile pozitif duyguları ortalamasının üstündeyken, negatif duyguları ise ortalamasının altındadır.

Değişkenler arasındaki ilişkilerin incelenmesi:

Tablo 5: *Algılanan Stres ile Pozitif ve Negatif Duygular Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*

	Pozitif duygular	Negatif duygular
Algılanan stres	Korelasyon ,173	,127
	p ,083	,205

Algılanan stres ile pozitif ve negatif duygular arasında anlamlı bir ilişki belirlenmemiştir ($p>,05$).

Tartışma ve Sonuç

Araştırmanın temel amacı, hamilelik döneminde stres ve öznel iyi oluş arasında ilişkinin olup olmadığının incelenerek, ilişki var ise ne düzeyde ilişki olduğunun tespit edilmesidir. Yapılan analizlerde elde edilen sonuçlar ise şunlardır:

Asgari ücret alanlar ile 2000-3000 TL aylık geliri olanların algılanan stres düzeyleri, 4000-5000 TL aylık geliri olanlara göre anlamlı ölçüde düşüktür.

Pozitif ve negatif duygu düzeyi aylık gelir değişkenine göre farklılık göstermemektedir.

Algılanan stres düzeyi, pozitif ve negatif duygu düzeyi kaçınıcı hamilelik olduğu değişkenine göre farklılık göstermemektedir.

Algılanan stres düzeyi, pozitif ve negatif duygu düzeyi hamile kalma

yöntemi değişkenine göre farklılık göstermemektedir.

Katılımcıların Algılanan Stres Ölçeğinden minimum 18, maksimum 135 puan almışlardır. Aldıkları ortalama puanın 42,18 olduğu belirlenmiştir. Pozitif duygu ortalamalarında ise minimum 15, maksimum 69 puan alan katılımcıların ortalama puanı 42,49'dur. Negatif duygu ortalamalarında ise minimum 10, maksimum 64 puan alan katılımcıların ortalama puanı 30,60'dır.

Algılanan stres ile pozitif ve negatif duygular arasında anlamlı bir ilişki belirlenmemiştir ($p>,05$).

Asgari ücret alanlar ile 2000-3000 TL aylık geliri olanların algılanan stres düzeyleri, 4000-5000 TL aylık geliri olanlara göre anlamlı ölçüde düşüktür. Eğitim seviyesinin ve ekonomik gelirin düşük, işsizliğin fazla olduğu çevrede yaşayan kadınların yaşadığı olumsuzluklar, fetüsün gelişimini olumsuz olarak etkilemektedir. Ekonomik geliri yüksek olan kadınların da çeşitli sebeplerden ötürü stres yaşamaları mümkün olmaktadır (Sarkar, 2008). Hamilelikte eşler arasında problemler, sorumluluğun artması, ekonomik ve sosyal sıkıntıların doğması, doğuma ve bebeğin bakımına ilişkin çok sayıda sorun yaşanabilmektedir. Bu durumlarda strese sebep olabilmektedir (Okanlı, Tortumoğlu ve Kırkpınar, 2003). Ekonomik sorunların olması stres düzeyini artırmaktadır (Moorhead ve Griffin, 1992). Batlaş ve Baltaş (1997), maddi sorunların stresi artıran önemli bir unsur olduğunu bildirmektedir. Yapılan bir başka araştırmada ekonomik durumun olumsuz olması, stres düzeyini artırmaktadır (Davison ve Neale, 2004). Çetin Özden (2010), maddi durumu yüksek olanların, düşük olanlara göre stresle daha iyi mücadele edebildiğini bildirmiştir. Yapılan bir başka araştırmada ise ekonomik düzeye göre algılanan stres düzeyinde herhangi bir farklılaşmanın olmadığı tespit edilmiştir (Altunkol, 2011). Literatürde belirlenen sonuçların aksine, araştırmamızda aylık geliri düşük olanların, algılanan stres düzeylerinin düşük olduğu belirlenmiştir. Bu durumun oluşumunda araştırmada kullanılan Algılanan Stres Düzeyi Ölçeğinin son bir ay içerisindeki duygu ve düşünceleri kapsamının etkisi olduğu düşünülebilir. Ayrıca asgari ücret alanlar ile 2000-3000 TL aylık geliri olanların, örneklemin çok büyük bir kısmını oluşturması ve değişkenlerin eşit düzeyde dağılması çıkan sonucu etkileyebilir.

Pozitif ve negatif duygu düzeyi aylık gelir değişkenine göre farklılık göstermemektedir. Gelir düzeyi öznel iyi oluşu etkileyen bir durumdur. Gelir düzeyinin artması öznel iyi oluş düzeyini de artırmaktadır (Diener, Lucas ve Oishi, 2002; Akgündüz ve Bardakoğlu, 2010). Moller (1996), gelir düzeyinin yüksek oluşunun bireylerin yaşam doyumunu olumlu etkilediğini belirtmiştir. Tuzgöl Dost (2006) ise gelir düzeyine göre öznel iyi oluşun farklılık gösterdiğini bildirmektedir. Gelir düzeyinin artması, öznel iyi oluş düzeyini de artırmaktadır. Kermen (2013) araştırmasında, gelir düzeyi yüksek ve orta olanların öznel iyi oluş düzeylerinin yüksek olduğunu belirlemiştir. Öznel iyi oluş kavramındaki en önemli unsur, bireyin öznel değerlendirmelerinin bulunmasıdır. Bireyin kendi yaşamına yönelik mutlulukla ilgili değerlendirmelerini kapsamaktadır (Diener, Suh ve Oishi, 1997). Yapılan araştırmada, olumlu duyguların daha fazla yaşandığı belirlenmiş olsa da (Myers ve Diener, 1996), Ekman (2003) araştırmasında, yaşanan temel duygulara yönelik farklı bulgular elde etmiştir. Bireylerin yaşadığı öfke, nefret, üzüntü, şaşırma, korku ve sevinç olmak üzere altı temel duygu bulunmaktadır. Bu temel duygulardan beşinin öznel iyi oluşu düşürüp, kötümserliği çağrıştıracak duygular olduğu; sadece sevincin öznel iyi oluşu artıran olumlu duygu olduğu ifade edilmektedir. Altı temel duygudan beşinin olumsuz olmasına rağmen, olumlu duyguların daha fazla hissedilmesi ve mutlu olunması ise cevaplanması gereken bir durum olarak bildirilmektedir. Araştırmamızda pozitif ve negatif duyguları benzer düzeyde yaşadıkları belirlenmiştir. Bu durum, aylık gelir düzeyine göre yaşam standartlarının oluşumuyla ve bu standartlar dikkate alınarak yaşamdan haz almayla açıklanabilir.

Algılanan stres düzeyi ile pozitif ve negatif duygu düzeyi kaçınıcı hamilelik olduğu değişkenine göre farklılık göstermemektedir. Yapılan araştırmada, çocuk sayısı değişkenine göre negatif duyguların farklılık göstermediği tespit edilmiştir (Aslan, 2008). Sarihan (2007), çocuk sayısı fazla olan annelerin, aile işlevselliğini daha düşük düzeyde algıladıkları belirlenmiştir. Çocuk sayısının fazla olması aile içi iletişimi etkileyen önemli bir unsurdur. Çocuk sayısı arttıkça anne-baba arasındaki iletişim azalmaktadır. Hamilelik ve doğumun olması, normal bir fizyolojik olaydır. Fakat bu dönemlerde riskin görülme oranı oldukça yüksektir. Hamilelerde, oluşacak rahatsızlıkların ne olacağını tam olarak kestirebilmek mümkün olmamaktadır. Bu nedenle komplikasyonların erken dönemde

tanılanabilmesi ve müdahalesi oldukça önemlidir. Hamileliğe ve doğuma yönelik komplikasyonlar ise en yoğun 15-49 yaşları arasında yaşanmaktadır (Akın ve Özvarış, 2012). Araştırmamızda, hamilelik sayısına göre algılanan stres düzeyi ile pozitif ve negatif duygu düzeylerinde anlamlı bir farklılık belirlenmemiştir. Bu durum annelerin, hamileliklerinin sağlıklı ilerlemesi ve doğacak bebeklerine yönelik olumlu ya da olumsuz duyguları aynı oranda yaşamalarıyla açıklanabilir.

Algılanan stres düzeyi ile pozitif ve negatif duygu düzeyi hamile kalma yöntemi değişkenine göre farklılık göstermemektedir. Annelik ve doğurganlık, insanlık tarihi süresince kadınlar için en önemli rollerden birisi olmuştur (Sevon, 2005). Kadınların biyolojik olarak çocuk sahibi olmanın ötesinde anneliğin kültürel, toplumsal ve ideolojik anlamlı bulunmaktadır. Kadınların ideal anne tanımları, çocuk sayısı, anne olma yaşı, doğumun nasıl olacağı, bebeğin bakımının nasıl yapılacağı ve çalışmaya ne zaman başlayacağına yönelik çok çeşitli söylemlere maruz kaldıkları bildirilmektedir. Bu durum anneliğin, biyolojik olarak çocuk sahibi olmanın ötesinde bir anlam katmakta ve önemli bir toplumsal deneyim kazandırmaktadır (Arendell, 2000). İstenmeyen gebelikler, kadınların stres düzeyini artıran bir unsurdur. Tüp bebek yöntemi, erkek ve kadına ait üreme hücrelerinin vücut dışı koşullarda döllenme işlemidir. Tüp bebek yöntemi ile hamile kalan kadınlar, kendi istekleri ile hamile kaldıklarından pozitif duygularında artış, algılanan stres ve negatif duygu düzeyinde ise azalma beklenmektedir. Araştırmamızda, katılımcılardan 99 kişi cinsel yolla, 2 kişi ise tüp bebek yöntemi ile hamile kalması, hamile kalma yöntemine göre değişkenlerde anlamlı bir farklılığın oluşmamasına sebep olduğu söylenebilir.

Algılanan stres ile pozitif ve negatif duygular arasında anlamlı bir ilişki belirlenmemiştir ($p>,05$). Öfke, kaygı, üzüntü, stres, suçluluk ve düşmanlık gibi durumlar, olumsuz duygulardır. Negatif duygulara yönelik yaşantıların sürekli devam etmesi, bireyin işlevselliğine önemli ölçüde zarar verebilmektedir ve bunun sonucunda mutsuzluk gelmektedir (Pavot ve Diener, 2008). Tires (1987) stresi, hoş karşılanmayan bir olguya yönelik, bireyin süratli bir şekilde düşünmesini sağlayan ve bireyin baskı yaşamasına sebep olan tutulumlar şeklinde açıklamaktadır. Kadınlarda psikososyal ve fizyolojik değişimlerin görüldüğü hamilelik döneminde,

stres ve kaygıyı oluşturacak çok fazla unsurla karşılaşma riski bulunmaktadır (Akbaş ve ark., 2008; Çalık ve Aktaş, 2011). Hamilelik, kadın olmanın ötesinde anne rolüne yönelik ruhsal, davranışsal, duygusal ve yaşamsal beklentileri ön plana çıkartmaktadır. Ayrıca arzu, istek ve çatışmaları da ön plana çıkartır. Kadınların psikolojik durumları hamileliğin gidişatını etkilediği gibi, hamilelikte kadınların psikososyal durumunu önemli ölçüde etkilemektedir (Özkan, 1993). Araştırmamızda elde edilen sonuca göre, hamileliğin etkisiyle oluşabilecek stres düzeyinin, pozitif ve negatif duyguları etkilemeyecek durumda olduğu görülmektedir.

Kaynakça

Baltaş, A., Baltaş, Z. (2004). *Stres ve Başa Çıkma Yolları*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Conk, Z. (2005). Gebelerin Ruhsal Belirti Dağılımlarının İncelenmesi. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi*. 21(1): 115-126.

Diener, E. (1994). Assessing Subjective Well-Being: Progress and opportunities. *Social Indicators Research*. 31, Sf. 103-157.

Diener, E., Suh, E., Oishi, S. (1997). Recent Findings On Subjective Well-Being. *Indian Journal of Clinical Psychology*, 24(1): 25-41.

Freud, S. (2010). *Haz İlkesinin Ötesinde Ben ve İd*. İstanbul: Metis Yayıncılık.

Macionis, J.J. (2005). *Cinsellik ve Toplum*. Çev. H. Çavuşoğlu, Ankara: Nobel Yayıncılık.

Moore, K. L., Persaud, T.V.N. (2002). *Klinik Yöntemleri ile İnsan Embriyolojisi*. Çev. M. Yıldırım, İ. Okar ve H. Dalçık, İstanbul: Nobel Matbaacılık.

Myers, J.E., Sweeney, T.J., Witmer, J.M. (2000). The Wheel Of Wellness Counseling For Wellness: A Holistik Model For Treatment Planning. *Journal of Counseling and Development*. 78: 251-266.

Pavot, W.G., Diener, E. (2008). The Satisfaction With Life Scale And The Emerging Construct Of Life Satisfaction. *The Journal of Positive Psychology*. 3(2): 40.

Pavot, W.G., Diener, E. (2008). The Satisfaction With Life Scale And The Emerging Construct Of Life Satisfaction. *The Journal of Positive Psychology*. 3(2): 137-152.

Seligman, M.E.P. (2002). *Gerçek Mutluluk*, Çev. S. Kunt Akbaş, Ankara: Hyb.

Stern, D., Bruscheiler-Stern, N. (1998). *The Birth Of A Mother: How The Motherhood Experience Changes You Forever*, New York: Basic Books.

Tuzgöl Dost, M. (2004). Üniversite Öğrencilerinin Öznel İyi Oluş Düzeyleri. Doktora Tezi, *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Ankara: 137.

Annelerin Üst Biliş Özelliklerinin Bazı Sosyodemografik Değişkenler Açısından İncelenmesi

Makalenin

Geliş Tarihi / Received: 28.03.2019

Kabul Tarihi / Accepted: 25.04.2019

Ayşe AK*

Engin EKER**

Öz

Çocuğun sağlıklı bir gelişim sürdürmesi için, annenin ruhsal durumunun iyi olması, büyük bir öneme sahiptir. Annenin ruh sağlığının önemli bir parçası olan üst bilişte herhangi bir sorun, anne çocuk ilişkisini etkileyebilmektedir. Annenin çocuğun ihtiyaçlarına soğuk, mesafeli ya da kızgın davranarak karşılık vermesi, bağlanmayı olumsuz etkilemenin yanında, çocukta davranış bozukluklarına da neden olabilmektedir. Bu araştırmada, annelerin üst biliş özellikleri, bazı sosyodemografik değişkenler açısından incelenmiştir. Araştırma; 2018-2019 eğitim ve öğretim yılının, İstanbul ili Bakırköy ilçesinde Yeşilköy'deki 4-6 yaşındaki anaokulu öğrencilerinin annelerini kapsamaktadır. Araştırmada seçkisiz örneklem ile seçilmiş 285 anne, bu sınırlılık içinde ele alınıp yorumlanmıştır. Çalışmada, gereken verileri elde etmek için Kişisel Bilgi Formu ve Üst Biliş Ölçeği-30 uygulanmıştır. Analizde, ki-kare analiz tekniği uygulanmıştır. Annenin üst biliş özellikleri, çalışma durumuna göre anlamlı fark göstermiştir. Annenin üst biliş özellikleri eğitim düzeyi, yaş ve psikolojik destek almasına göre anlamlı farklılıklar göstermemiştir.

Anahtar Kelimeler: *Üst biliş, biliş, ebeveynlik*

---

*Ayşe AK, İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı, pedagog.ayseak@outlook.com

**Dr. Öğr. Üyesi Engin Eker, İstanbul Aydın Üniversitesi Psikoloji Bölümü, engineker@aydin.edu.tr

An Investigation of the Influence of Socio-Demographic Factors on Mothers' Metacognition Abilities

Abstract

A mother's mental state is important for the child's healthy development. A problem in the mother's metacognition, which is an important part of the mother's mental health, may affect the relation between mother and child. The mother's response to the child's needs by being cold, distant or angry may affect attachment issues and cause behavioral disorders for the child. In this study, the influence of some socio-demographic factors on mother's metacognition abilities was researched. Bakirkoy District of the Province Istanbul was selected as the research venue. The studied group was selected through the random element sampling method. The subjects of the research consisted of 285 mothers. In this study, metacognitive abilities were measured with MCQ-30 Questionnaire. Chi-square is used as statistical analysis technique. There is no significant difference found between mother's metacognition abilities and education level, age, or receiving psychological support. There is a significant difference found between non-working and working mother's metacognition abilities.

Keywords: *Metacognition, cognition, parenting*

---

*Ayşe AK, Istanbul Aydın University The Graduate Institute Of Social Sciences Psychology Department, pedagog.ayseak@outlook.com

**Engin Eker, PhD, Istanbul Aydın University, Psychology Department, engineker@aydin.edu.tr

Giriş

Üst biliş (metacognition) terimi, Flavell'in 1976 yılında ilk kez resmi olarak makalesinde yer almıştır. İngilizce 'metacognition' kavramı, Türkiye'de 'üst biliş', 'yürütücü biliş', 'biliş ötesi', ya da 'biliş üstü', 'meta biliş', 'bilişsel farkındalık' gibi kavramlarla tanımlanmıştır. Flavell (1979) üst bilişi, *düşünme hakkında düşünme* veya biliş ile ilgili bilişler olarak açıklamıştır. Üst biliş; okuduğunu anlama, iletişim ve dil öğrenme gibi süreçlerde önemlidir. Bunlara ek olarak üst bilişin sosyal biliş, dikkat, özdenetim, hafıza, yazma ve çözüm üretmede etkili olduğu görülmüştür (Flavell,1979). Araştırmacılar, üst bilişin soyut bir kavram olmasından dolayı farklı tanımlamalar ve terimi araştırma alanlarına uygun olarak açıklamalarından dolayı, üst bilişin birçok tanımı yapılmıştır.

Üst biliş kavramı ile ilgili bir diğer önemli konu, üst biliş ve bilişin ayrılaştırılmasının kompleks bir iş olmasıdır. Hacker (1998), bilişin işlevini, "Problemleri çözmek ve doğru bir sonuca ulaşmak için bilişsel girişimlere olanak sağlamak" olarak tanımlamıştır. Üst bilişin işlevini ise, "Kişinin çözüm üretirken bilişsel düzenleme ya da bir görevi yönetmek" olarak açıklamıştır. Kişinin bir şeyi anlamadığını fark etmesi, buna sebep olan unsurlara yoğunlaşması ve daha iyi anlayabilmesi için bilinçli bir şekilde belleğine başvurması, bunu daha iyi açıklayabilir. Rivers (2001), "Bir görevi yerine getirmek için bilişin, görevin nasıl yerine getirileceğini anlamak için ise üst bilişin gerekli olduğu"nu açıklamıştır. Biliş, edinmiş bilgidir, oysa üst biliş bireyin bilgiyi kavraması ve o bilgi ile ilgili farkındalığını kapsar. Biliş ve üst biliş farklı olmasına rağmen birbirleriyle bağlantılıdır, çünkü üst biliş, bilişten bağımsız gelişmesine rağmen, bilişin bir sonucudur.

Psikolojik bozuklukların araştırıldığı çoğu araştırmada Obsesif Kompulsif Bozukluklar, Kaygı Bozuklukları ve Şizofreni gibi bozukluklar üst biliş açısından incelenmiştir. Bu bozukluklar için üst bilişsel tedavi teknikleri oluşturulmuştur (Karakelle ve Saraç, 2010). Yapılan bir araştırmada üst biliş, algılanan stres ve olumsuz duygu arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmanın sonucunda stresin ve negatif duyguların üst biliş ile anlamlı bir ilişkisi olduğu saptanmıştır (Spada ve ark., 2008). Bilişsel süreçlerin işlevselliğinde üst bilişin önemi büyüktür. Bu sebeple bu sistemde oluşabilecek bir problem, çoğu psikopatolojinin oluşmasında

ve sürmesinde büyük bir önem oluşturmaktadır. Bazı üst bilişsel işlevler, psikolojik sorunlardaki işlevsel olmayan zihinsel işlevlere ve buna bağlı olarak başa çıkma yöntemlerini sağlar. Bu bireylerin bazı konular ve olaylar hakkında düşüncelerini etkileyen olumlu ve olumsuz üst bilişsel inançları vardır. Böyle bir üst bilişin sonucunda bireyler uyumlu olmayan tepkiler geliştirebilmektedir. Bireylerin, düşüncelerinin önemi ve etkileri hakkında negatif sonuçlara varmaları, Obsesif Kompulsif Bozukluğun üst bilişsel modeli ile açıklanabilir. Bu duruma göre uygun olmayan değerlendirmeye dayanan üst bilişler, kişiyi kontrol edici davranışlar sergilemeye yöneltir. Bu kişiler uyumsuz tepkiler ile ilgili düşüncelerini değiştirmekte zorlanır ve belleklerine daha az güvenirler (Karakelle ve Saraç, 2010).

Üst bilişteki sorunun yol açtığı psikolojik sorunlar, annenin çocuğun ihtiyaç ve beklentilerine karşı duyarsız ya da tutarsız davranışlar göstermesine neden olabilir. Annenin tutarsız davranışları çocuklarda kaygılı ve kaçınan bağlanmaya sebep olabilir. Araştırmalar, çocukların hastalandığında, gergin olduklarında ya destek veya sevgi istediğinde, anne ya da bakım verenin tutarsız, bu konuda yetersiz ya da dengesiz davranmasının bağlanmayı olumsuz yönde etkilediğini göstermiştir. Buna ek olarak annenin ya da bakım verenin çocuğun ihtiyaçlarına sinirli ya da benmerkezci davranması bağlanmayı olumsuz etkilemektedir. Yapılan araştırmalarda, bağlanma ile davranış bozuklukları arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Demografik faktörler, biyolojik faktörler, psiko-sosyal faktörler ve bilişsel faktörler, davranış sorunlarının oluşumunda büyük bir öneme sahiptir (Drossos, 2004). Anne babanın tutumları, ebeveyn ile çocuk ilişkisinin temelini sağlamaktadır. Çocuğun insanlara, nesnelere, kısacası her şeye sergilediği tutumun temeli, çocuğun anne baba ile olan ilişkisine dayanmaktadır ve bu yüzden büyük bir öneme sahiptir. Çocuk, anne ve baba sayesinde, aile ve topluma ait ya da ait olmadığını benimser ve buna göre uyumluluklarını biçimlendirir (Drossos, 2004). Güvensiz bağlanmanın birçok psikopatolojinin ve davranış bozukluklarının gelişmesinde rolü olduğu bilinmektedir. Bütün bu açıklamalardan anlaşılacağı üzere bireylerin üst biliş düzeyleri, çocuklarına karşı tutumlarda farklılık gösterebilir.

Yöntem

Mevcut araştırma, İstanbul Avrupa yakasındaki Bakırköy ilçesinin annelerini kapsamaktadır. Araştırma, 2018-2019 eğitim ve öğretim yılında İstanbul ilinin Bakırköy ilçesinde Yeşilköy'deki anaokullarında öğrenim gören 4-6 yaşındaki 285 öğrencinin anneleri ile sınırlıdır. Seçkisiz örneklem ile seçilmiş 285 anne, bu sınırlılık içinde yorumlanmıştır. Araştırmanın modeli ise ilişkisel tarama modeli olarak belirlenmiştir. Verilerin analizinde SPSS 23.00 programı kullanılmıştır.

Prosedür

Araştırmada yer alan annelerin demografik özelliklerini tanımlamak için Kişisel Bilgi Formu, üst biliş özellikleri için Üst Biliş Ölçeği-30 uygulanmıştır. Çalışma; 2018-2019 Eğitim ve Öğretim Yılı'nın, İstanbul ili Bakırköy ilçesinde Yeşilköy'deki üç anaokulunun öğrencilerinin annelerini kapsamaktadır. Formlar okullarda dağıtılmıştır ve 285 anne gönüllü olarak katılmıştır. Ölçeklerin doldurulması ve toplanması dört ay sürmüştür.

Veri Toplama Araçları

Kişisel Bilgi Formu, katılımcıların demografik özellikleri hakkında bilgi elde edilmesi amacı ile uygulanmıştır. Hazırlanan form, annenin yaşı, eğitim durumu, çalışıp çalışmadığı, daha önce kendisinin psikolojik veya psikiyatrik destek alıp almadığına dair maddelerden oluşmaktadır.

Üst Biliş Ölçeği-30

Üst Biliş Ölçeği-30, Cartwright-Hatton ve Wells tarafından 1997 yılında geliştirilmiştir. Mevcut ölçek üst bilişsel modellere göre psikopatolojilerde rol oynadığı düşünülen üst bilişsel inançlar, yargılar ve süreçleri incelemek için geliştirilmiş bir ölçektir. Ölçeğin orijinal adı Meta-Cognitions Questionnaire'tır (MCQ). Tosun ve Irak (2008), bu ölçeğin Türkçeye çevrilmesi, geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarını gerçekleştirmiştir. Üst Biliş Ölçeği-30'daki her 30 madde, '(1) kesinlikle katılmıyorum', '(2) kısmen katılmıyorum', '(3) kısmen katılıyorum', ve '(4) kesinlikle katılıyorum' seçenekleriyle cevaplanır. Ölçek 5 alt boyuttan oluşur: olumlu inançlar, bilişsel güven, kontrol edilemezlik ve tehlike, bilişsel farkındalık ve kontrol ihtiyaç. Üst Biliş Ölçeği-30'daki yüksek puan patolojik üst bilişsel duruma işaret eder.

Örneklem

Araştırmanın örneklemini 2018-2019 eğitim ve öğretim yılında İstanbul ilinin Bakırköy ilçesinde Yeşilköy'deki üç ayrı anaokulundan oluşmaktadır. Çalışma, bu üç anaokullarında öğrenim gören 4-6 yaşındaki 285 öğrencinin anneleri ile sınırlıdır. Seçkisiz örneklem ile seçilmiş 285 anne, bu sınırlılık içinde yorumlanmıştır.

Bulgular

Analize katılım gösteren annelerin ortalama yaşı 40'tır. Annelerin %50,5'i (144 anne) çalışmakta, %49,5'i (141 anne) ise çalışmamaktadır. Çalışmaya katılan annelerin %5,3'ü (15 anne) lise, %92,6'sı (264 anne) lisans, %1,8'i (5 anne) lisansüstü ve %0,4'ü (1 anne) doktora mezundur.

Tablo 1: Annenin Üst Biliş Düzeyine Göre Çalışma Durumu

	Çalışma durumu	N	χ^2	P
Üst biliş	Evet	144	80.015	0.000
	Hayır	141		

Yapılan analiz sonucunda annenin üst biliş düzeyi ile yaşı arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır ($r = 0.273$, $p > 0.05$). Ancak annenin üst biliş düzeyi, çalışma durumuna göre ($\chi^2 = 80.01$, $p < .05$) anlamlı şekilde farklılık göstermiştir (Tablo 1). Annenin üst biliş düzeyi eğitim düzeyine göre ise ($\chi^2 = 86.73$, $p < .05$) anlamlı şekilde farklılık göstermemiştir.

Tartışma ve Sonuç

Sonuçlara göre araştırmaya katılan annelerin üst biliş düzeyi, yaşlarına göre anlamlı bir şekilde farklılık göstermemiştir. Bazı araştırmalarda bilişsel süreçlerin yaşa göre farklılık gösterip göstermediği araştırılmıştır. Lineweaver ve Hertzog'a göre (1998), yetişkin bireylerin bellek süreçleri ve bu süreçler üzerindeki kontrollerinin 40 yaşından sonra azalmaktadır. Buna karşı Magnussen ve arkadaşları (2006), özellikle genç ve orta yaş grubundaki bireylerin bellek performansında yaşa bağlı azalmanın ne zaman başladığı ve bellek performanslarında yaşa bağlı olarak hangi

tür değişikliklerin olduğu konusundaki inançları inceleyen çalışmaların bulgularının birbiriyle tutarsız olduğunu vurgulamıştır. Mevcut araştırmaya katılan annelerin yaş ortalaması 40'tır. Lineweaver ve Hertzog'un araştırmasının sonucuna dayanarak, araştırmadaki yaş ortalamasının 40 yaş olduğu ve bu yüzden farklılık göstermediği düşünülmüştür.

Annenin üst biliş düzeyi, çalışma durumuna göre anlamlı şekilde farklılık göstermiştir. Kadının çalışma yaşamına katılması, aileye ekonomik yönden katkı sağlamasının yanı sıra kadının çeşitli konularda bilgi sahibi olmasına ve kendine güven duymasına neden olabilir. Kendine güvenen kadın, aile içerisinde gerek eşi ile gerekse çocuğu ile sağlıklı iletişim kurup sürdürebilir. Aile içi ilişkilerde doyum sağlayan çocuk atılgan, bağımsız davranışlar sergileyerek sosyal bir birey haline gelir (Gürsoy, 2002). Çalışan annelerin üst biliş düzeyi, çalışmayan annelere göre daha yüksek çıkması, çalışan annenin kendisiyle ilgili olumlu inançlarının etkisinin yükselmesine bağlı olabileceği düşünülmüştür. Annenin üst biliş düzeyi, eğitim durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığına bakıldığında, anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Bu değişkenler arasındaki ilişkileri ele alan bir çalışmaya rastlanmamıştır. Fakat bu ilişkileri açıklamada kullanılabilir bazı aracı değişkenler olduğu düşünülebilir. Değişkenlerden ilki, bireylerin gerçek bilişsel performansları ve bilişsel performanslarına (örneğin bellek performansı) duydukları güven olabilir. Birçok araştırmada belleğin güvenilirliğine ilişkin gerçekçi bir algıya sahip olunmadığı ele alınmıştır (Magnussen, 2007). Araştırmada, örneğin görgü tanığı belleği araştırmaları, bireylerin bellek performanslarına ilişkin kişisel değerlendirmelerinin (belleğe duyulan güven gibi), genel bellek performansı için iyi bir gösterge olmadığını göstermiştir (Koriat ve Goldsmith, 1996).

Kaynakça

Drossos, N. T. (2004). Executive function and externalizing behavior problems in preschool children. The Graduate College of The Illinois Institute of Technology.

Flavell, J. (1979). Metacognition and cognitive monitoring: a new area of cognitive developmental inquiry. *American Psychologist*, 34: 906-911.

Gürsoy, F. (2002). Annesi Çalışan ve Çalışmayan Çocukların Saldırganlık Eğilimlerinin İncelenmesi, *Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Dergisi*, 1(6-7):s.7-15.

Hacker, D. J. (1998). Metacognition: Definitions and empirical foundations. In D. J. Hacker, J. Dunlosky & A. C. Graesser (Eds.), *Metacognition in educational theory and practice* (pp. 1-23). Mahwah, NJ: Erlbaum.

Karakelle, S., Saraç, S. (2010). Üst Biliş Hakkında Bir Gözden Geçirme: Üstbiliş Çalışmaları mı Yoksa Üst Bilişsel Yaklaşım mı. *Türk Psikoloji Yazıları*, 13(26): 45-60.

Koriat, A., Goldsmith, M. (1996). Memory metaphors and the real life/laboratory controversy: Correspondence versus storehouse conceptions of memory. *Behavioural and Brain Sciences*, 19: 167-228.

Lineweaver, T. T., Hertzog, C. (1998). Adults' efficacy and control beliefs regarding memory and aging: Separating general from personal beliefs. *Aging, Neuropsychology, and Cognition*, 5: 264-296.

Magnussen, S., Andersson, J., Cornoldi, C., De Beni, R., End-estad, T., Goodman, G. S. ve ark. (2006). What people believe about memory? *Memory*, 14: 595-613.

Magnussen, S., Endestad, T., Korita, A. ve Helstrup, T. (2007). What do people believe about memory and how do they talk about memory S. Magnussen ve T. Helstrup, (Ed.), *Everyday memory* (5-26). New York: Psychology Press.

Rivers, W. P. (2001). Autonomy at all costs: An ethnography of metacognitive self-assessment and self-management among experienced language learners. *The modern language journal*, 85(2): 279-290.

Tosun, A., Irak, M. (2008). Üstbiliş Ölçeği-30'un Türkçe Uyarlaması, Geçerliği, Güvenirliği, Kaygı ve Obsesif-Kompulsif Belirtilerle İlişkisi. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 19 (1): 67-80.

Aydın İnsan ve Toplum Dergisi Yayın İlkeleri

Kapsam ve Hedef Kitle

Aydın İnsan ve Aydın Toplum Dergisi'nde, sosyal bilimlerin özellikle Psikoloji ve Sosyoloji odaklı tüm alanlarında ve alt alanlarında, araştırmaya dayanan, sahasına katkı sağlayacak nitelikte bilimsel makaleler veya daha önce yayımlanmış olan çalışmaları değerlendiren, bu konuda yeni ve dikkate değer görüşler ortaya koyan derleme makaleler yayınlamaktadır. Ayrıca, alanda yayımlanan bilimsel kitaplara ait makale formatındaki değerlendirme yazıları ile kitap eleştirileri ve alana katkısı olan makalelerin İngilizce veya Türkçe çevirileri de kapsam dahilindedir.

Dergide yayınlanacak eserlerin daha önce hiçbir yerde yayımlanmamış olması gerekir. Bilimsel bir toplantıda sunulmuş ancak basılmamış bildirilerden üretilen makaleler, bu durum dipnotta açıkça belirtilmek koşuluyla kabul edilmektedir. Yayımlanan çalışmanın yayın hakkı dergiye aittir. Yazıları yayımlanan yazarlara telif ücreti ödenmez. Dergide yayımlanan yazılarda ileri sürülen görüşler yazarlarını bağlar ve yazıların hukuki sorumluluğu yazarlarına aittir.

Yayın Dili ve Yayın Sıklığı

Dergide Türkçe makalelerin yanı sıra İngilizce makaleler de yayımlanabilir. İnsan ve Toplum Araştırmaları Dergisi yılda 2 kez yayınlanan hakemli akademik ulusal bir dergidir.

Değerlendirme Süreci

Yazım ilkelerine uygun olmayan çalışmalar hakem değerlendirmesine gerek duymadan geri çevrilir. Bir yazının dergide yayımlanabilmesi için iki hakem tarafından olumlu görüş bildirilmiş olması gerekir. Hakemlerden birinin olumlu diğerinin olumsuz görüş bildirmesi durumunda editör tarafından üçüncü bir hakemin değerlendirmesine başvurulur.

Yazım Kuralları

Ana Başlık: İçerikle uyumlu, onu en iyi ifade eden bir başlık olmalı ve koyu harflerle yazılmalıdır. Makalenin başlığı sözcüklerin ilk harfi büyük olacak biçimde yazılmalı ve en fazla 10-12 sözcük arasında olmalıdır.

Yazar ad(lar)ı ve adres(ler)i: Yazar(lar)ın ad(lar)ı ve soyad(lar)ı koyu, adresler ise normal ve eğik karakterde harflerle yazılmalı; yazar(lar)ın varsa görev yaptığı kurum(lar), haberleşme ve e-posta adres(ler)i ilk sayfada dipnot ile belirtilmelidir.

Özet: Makalenin başında, konuyu kısa ve öz biçimde ifade eden ve en az 100, en fazla 150 sözcükten oluşan Türkçe "özet" ve İngilizce "abstract" bulunmalıdır. Özet içinde, yararlanılan kaynaklara, şekil ve çizelge numaralarına değinilmemeli; dipnot kullanılmamalıdır. Türkçe ve İngilizce özetleri altında bir satır boşluk

bırakılarak, en az 3, en çok 5 sözcükten oluşan anahtar sözcükler (*keywords*) verilmelidir. Türkçe makalenin İngilizce başlığı olmalı ve *abstract*'ın üstünde gösterilmelidir.

Ana Metin: A4 sayfa boyutunda (29.7x21 cm.), MS Word programı, *Times New Roman* yazı karakteri ile 12 punto ve 1,5 satır aralığıyla yazılmalıdır. Sayfa kenarlarında üst 3 cm., alt 3 cm., sol 3 cm., sağ 3 cm. boşluk bırakılmalı ve sayfalar numaralandırılmalıdır. Yazılar özet, abstract, şekil ve tablo yazıları da dahil 6.000 (altıbin) sözcüğü geçmemelidir. Metin içinde vurgulanması gereken kısımlar, koyu değil eğik harflerle ya da tek tırnak içinde yazılmalıdır. Metinde tırnak işareti + eğik harfler gibi çifte vurgulamalara asla yer verilmemelidir.

Bölüm Başlıkları: Makalede, düzenli bir bilgi aktarımı sağlamak üzere ara ve alt başlıklar kullanılabilir. Makaledeki tüm ara (normal) ve alt başlıklar (yatık) 12 punto ile sözcüklerin yalnız ilk harfleri büyük, koyu karakterde yazılmalı; alt başlıkların sonunda iki nokta üst üste konulmamalı ve bir satır sonra devam edilmelidir.

Tablolar ve Şekiller: Tabloların numarası ve başlığı bulunmalı, siyah- beyaz baskıya uygun hazırlanmalıdır. Tablo ve şekiller ayrı ayrı sıra sayısı verilerek numaralandırılmalıdır. Tablo çiziminde dikey çizgiler kullanılmamalıdır. Yatay çizgiler ise yalnızca tablo içindeki alt başlıkları birbirinden ayırmak için kullanılmalıdır. Tablo numarası üste, tam sola dayalı olarak dik (normal); tablo adı ise, her sözcüğün ilk harfi büyük olmak üzere eğik (*italik*) yazılmalıdır. Tablolar metin içinde bulunması gereken yerlerde olmalıdır.

Tablo 1: *Farklı yaklaşımların karşılaştırmalı analizi*

Şekil numaraları ve adları şeklin hemen altına ortalı şekilde yazılmalıdır. Şekil numarası eğik yazılmalı, nokta ile bitmeli, hemen ardından sadece ilk harf büyük olmak üzere şekil adı dik yazılmalıdır.

Görseller: *Derginin alanı kapsamında gerekirse ilave edilir*

Dipnot: Dipnot kaynak göstermek için kullanılmamalı, dipnot kullanımına yalnızca açıklayıcı ek bilgileri için başvurulmalı ve otomatik numaralandırma yoluna gidilmelidir. Dipnotlarda kaynak göstermek için, metin içi kaynak gösterme yöntemleri kullanılmalıdır.

Alıntı ve Göndermeler/Atıflar: Yazar doğrudan ya da dolaylı olarak yaptığı tüm alıntılara aşağıdaki örneklere göre göndermede bulunmalıdır. Burada belirtilmeyen durumlarda APA6 formatı kullanılmalıdır. Doğrudan alıntılar tırnak içinde verilmeli ve italik (eğik) yazı karakteri ile yazılmalıdır.

Metin içi alıntılarda göndermeler

Göndermeler için asla dipnot kullanılmamalıdır. Tüm göndermeler parantez içinde ve aşağıdaki biçimde yazılmalıdır.

Tek yazarlı çalışmaya yönelik genel göndermelerde;
(Carter, 2004).

Tek yazarlı çalışmanın alıntı yapılan belirli bir yerine göndermelerde;
(Bendix, 1997: 17).

İki yazarlı çalıŐmalara göndermelerde;
(Hacıbekiroğlu ve Sürmeli, 1994: 101).

İkiden fazla yazarlı yayınlarda, metin içinde sadece ilk yazarın soyadı ve ‘vd.’ yazılmalıdır;
(Akalin vd., 1994: 11).

Kaynakça kısmında ise, birden fazla yazarlı yayınlara diğer yazarları da belirtilmelidir.

Metin içinde, gönderme yapılan yazarın adı veriliyorsa, kaynağın sadece yayın tarihi yazılmalıdır:

Gazimihal (1991:6), bu konuda “.....”nu belirtir.

Yayın tarihi olmayan yapıtlarda ve yazmalarda yalnızca yazarların adı;
(Hobsbawm)

yazarı belirtilmeyen ansiklopedi vb. yapıtlarda ise kaynağın ismi, varsa cilt ve sayfa numarası yazılmalıdır.

(Meydan Larousse 6, 1994: 18)

İkinci kaynaktan yapılan alıntılar da aşağıdaki gibi yazılmalı ve kaynaklarda belirtilmelidir:

Lepecki’nin de ifade ettiği gibi “.....” (Akt. Korkmaz 2004: 176).

Kaynakça: Metnin sonunda, yazarların soyadına göre alfabetik olarak aşağıdaki örneklere göre yazılmalıdır. Kaynaklar, bir yazarın birden fazla yayını olması halinde, yayımlanış tarihine göre sıralanmalı; bir yazara ait aynı yılda basılmış yayınlar ise (2004a, 2004b) Şeklinde gösterilmelidir:

Kitapların gösterilmesi

Öztürkmen, A. (1994). *Türkiye’de Folklor ve Milliyetçilik*, İstanbul: İletişim Yayınları.

Carter, A. (2004). *Dans Tarihini Yeniden Düşünmek*, ev: Cansu Şipal, İstanbul: BGST Yayınları.

Makalelerin gösterilmesi

Sarisözen, M. (1970). Bağlama Metodu, *Folklor/Halkbilim* (1): 12-16.

Bakka, E. ve Felföldi, L. (2002). Whose Dances, Whose Authenticity? *Dance Research* (32): 3-18.

Kitap içi bölümlerin gösterilmesi

Lepecki, A. (2004). Concept and Presence: The Contemporary European Dance Scene. *Rethinking Dance History: A Reader*, ed. Alexandra Carter, London: Routledge, s: 176-190.

Şahin, M. (2013). Klinik Psikolog Olmak. *Klinik Psikoloji*, ed. Linden, W. ve Hewitt, P. L. Ankara: Nobel, s: 1-16.

Tezlerin gösterilmesi

Dehmen, B. (2005). Ulusal ve Küreselin Kesişme Noktasında Halk Danslarına Bir Yaklaşım: Dansın Sultanları, Yayınlanmamış, Yüksek Lisans Tezi, *İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.*

İnternet kaynaklarının gösterilmesi

İnternet elde edilen verilerin kaynakları mutlaka gösterilmeli ve Kaynakça'da erişim adresi ve erişim tarihi belirtilerek verilmelidir. Erişim adresi olarak kaynağın yer aldığı web sayfasının (ana sayfa) adresi değil, kaynağın görüntülediği adres verilmelidir.

<http://www.tdkterim.gov.tr/bts/> (12.10.2014).

Aksu, G. (2011). Özgür Bir Beden, Özgür Bir Sanat Dalı, *Yazında ve Çeviride Beden*, Akşit Göktürk'ü Anma Toplantısı (15-17 Mart 2006) İstanbul Üniversitesi. <http://mimesis-dergi.org/2011/04/ozgur-bir-alan-ozgur-bir-sanat-dali/>. (12.10.2011).

Görüşmelerin gösterilmesi

Ural, U. (2014). Artvin halk dansları çalıştırıcısı Uğur Ural ile ÜFTAD ofisinde yapılan görüşme, İstanbul: 19 Temmuz.

İletişim Bilgileri:

AYDIN İNSAN ve TOPLUM DERGİSİ

İstanbul Aydın Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi

Beşyol Mahallesi, İnönü Caddesi, No: 38

Sefaköy, Küçükçekmece/İstanbul

Tel: (212) 4441428 - 20402

Web Sayfası: <http://aitdergi.aydin.edu.tr>

E-posta: aitdergi@aydin.edu.tr

Author's Guide

Author's may send their articles which are prepared in accordance with the below stated publishing and editorial principles, together with the "article presentation form" via e-mail to the provided addresses.

Providing the permissions of the authors (the main author or the rightful publishing house) is obligatory for the translated texts and articles as well.

The articles which are sent to their authors for further improvement and/or proofreading following the preliminary reviews and referee evaluations, must be edited accordingly and delivered back to the journal in one month at the latest.

On the other hand, the articles which are found to be conflicting with this guideline, will be returned to their authors for further proofreading and will not be issued.

Publishing Principles

Aydin İnsan ve Toplum is a national, peer-reviewed journal printed twice a year by Istanbul Aydin University, Faculty of Arts and Sciences.

Aydin İnsan ve Toplum Journal publishes in all fields and sub-fields of social sciences especially Psychology and Sociology focused scientific articles which rely upon research and contribute to its field or collection articles which evaluate previously published works and offer new and noteworthy views in the related subject. In addition, evaluation articles from scientific books that are published in the related fields and book reviews together with the Turkish or English translations of related articles are also within the scope of the journal's publication.

The journal only accepts articles which are not published or accepted to be published previously. Articles which are created from the reports that are not published but presented in a scientific gathering can be accepted provided that the case is clearly stated in the footnote. No royalty fee is paid to the authors of the articles that are published in the journal. The scientific, ethic and legal responsibilities of the views and translations conveyed in the manuscripts which are published in the journal belong to their respective authors.

Evaluation Process

In result of the preliminary evaluation, the articles that are found to be conflicting with the editorial principles are rejected without further evaluation. Two positive referee reviews are required in order for an article to be published in the journal. In case an article receives a positive and a negative review from the two referees, the editor of the journal consults the evaluation of a third referee.

Publishing Language

In addition to Turkish, journal publishes articles in English language as well.

Editorial Principles

I. Main Title

Written in **bold** letters, the main title must be congruent with the text content expressing the treated subject in the best way. The main title must not exceed 10-12 words of which initials must be capitalized.

II. Author's Name(s) and Address(es)

The name(s) and surname(s) of the authors must be typed in **bold** whereas the addresses must be typed in italic letters. If there are any, the title(s) and the workplace(s) of the authors as well as their contact information must be indicated on the first page with a footnote.

III. Abstract

The article must include an abstract in both English and Turkish (özet) languages, which briefly and clearly summarizes the subject of the text and consists of at least 100 and at most 150 words. The abstract must not refer to the cited sources, figures and graphic numbers used in the text or contain footnotes. Authors must provide keywords consisting of at least 3 and at most 5 words leaving an empty line under the English and Turkish abstracts. The Turkish abstract must also have its title in Turkish.

IV. Main Text

The text must be written with Times New Roman font-type, 12-point font size leaving 1,5 space between lines and 3 cm margins on top, bottom and both sides of an A4-sized (29.7x21 cm) MS Word page. The pages must be numbered. The text must not exceed 6000 (six thousand) words including its Turkish and English abstracts, figures and table contents. The parts of the text which are to be emphasized must be written either in italics (not in **bold**) or shown in single quotation marks (''). The text must never contain double emphases using quotation marks and italics at the same time.

V. Sub-titles

The section and sub-titles may be preferred for delivering the information in an orderly way. All the section (regular) and sub (italics) titles must be written in 12- point size, **bold** characters, capitalizing only the initial letters of each word in the title. Sub-titles must not be followed by a colon (:) and the text must begin after an empty line.

VI. Tables and Figures

Tables must be prepared according to black and white printing with a title and number. Tables and figures must be numbered separately. Tables must not be drawn with vertical lines; horizontal lines, on the other hand, must only be used for categorizing the sub-titles within the table. The number of the table must be indicated above the table, on left side, in regular fonts; the title of the table must be written in italics capitalizing the initials of each word. Tables must be located in their proper places within the text.

» **Example: Tablo 1: Farklı yaklaşımların karşılaştırmalı analizi**

The numbers and the titles of the figures must be centered just below the figure. The number of the figure must be in italics followed by a full stop (.). Right after comes the title of the figure in regular fonts with only the initial letter capitalized.

VII. Visuals

The images, photographs or special drawings included within the text must be scanned in 300 ppi (300 pixels per inch) with a 10 cm short edge in JPEG format. In addition to the article and the “article presentation form”, all the visual materials used in the text must be e-mailed to the provided addresses in JPEG format. The online sourced images must also comply with 10 cm/300 ppi rule. Visuals must be titled according to the criteria specified for tables and figures (item VI) above. Technically problematic or low-quality images may be requested from the contributor again or may be completely removed from the article by the editorial board. Author(s) are responsible for the quality of the visual materials to be used in their articles.

The images and photographs must be prepared according to black and white printing. The titles and the numbers of the visuals must be centered and typed in italics. The type of the visual and its number must be typed in italics followed by a full stop (.) and the name of the image typed in regular fonts with capital initials:

» **Example:** Resim 10. Wassily Kandinsky, ‘Kompozisyon’ (Anna-Carola Krause, 2005: 91).

The pages containing figures, charts and images must not exceed 10, with only occupying one third of the text. If possible, authors may place the figures, charts and images where they are supposed to be providing that it will be prepared as ready to be published, if not they can write the numbers of the figures, charts and images leaving empty space in the text in the same size.

VIII. Footnotes

Footnotes must only be used for additional explanatory information with automatic numbering. Footnotes must not be used for citation or giving references.

IX. Citation and References

Authors must give references for all their direct or indirect quotes according to the examples given below. In case not specified here, authors must consult APA 6th edition referencing and citation style. Direct quotes must be given in italics using quotation marks (“”). Footnotes must never be used for giving references. All references must be written in parentheses and as indicated below.

- » Works by a single author: (Carter, 2004).
- » Specific passages in works by a single author: (Bendix, 1997: 17).
- » Works by two authors: (Hacıbekiroğlu and Sürmeli, 1994: 101).
- » Works by more than two authors: (Akalın et. al, 1994: 11). The other contributing authors must only be indicated in the bibliography section.
- » If the name of the author is mentioned within the text, only the publishing date of the source are provided: Gazimihal (1991: 6) states that “.....”.
- » Works with no publication dates, can be cited with the name of the author: (Hobsbawn)
- » Works with no author name, such as encyclopedias, can be cited with the name of the source and if available the volume and page numbers: (Meydan Larousse 6, 1994: 18)
- » The quotes that are taken from a secondary source are indicated as follows and must also be given in bibliography: As Lepecki also expresses “.....” (Korkmaz, 2004: 176).

X. Bibliography

The bibliography must be given at the end of the text in an alphabetical order as shown in the following examples. The sources must be sorted according to their publication dates in case an author has more than one publication. On the other hand, the publications that belong to the same year must be shown as (2004a, 2004b...).

Books

- » Öztürkmen, A. (1994). Türkiye’de Folklor ve Milliyetçilik, İstanbul: İletişim Yayınları.
- » Carter, A. (2004). Dans Tarihini Yeniden Düşünmek, çev: Cansu Şipal, İstanbul: BGST Yayınları.

Articles

- » Sarısözen, M. (1970). Bağlama Metodu, Folklor/Halkbilim (1): 12-16.
- » Bakka, E. ve Felföldi, L. (2002). Whose Dances, Whose Authenticity? Dance Research (32): 3-18.

Sections of a Book

- » Lepecki, A. (2004). Concept and Presence: The Contemporary European Dance Scene. Rethinking Dance History: A Reader, ed. Alexandra Carter, London: Routledge, s: 176-190.
- » Şahin, M. (2013). Klinik Psikolog Olmak. Klinik Psikoloji, ed. Linden, W. ve Hewitt, P. L. Ankara: Nobel, s: 1-16.

Thesis

- » Dehmen, B. (2005). Ulusal ve Küreselin Kesişme Noktasında Halk Danslarına Bir Yaklaşım: Dansın Sultanları, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Online Sources

Online sources must be cited for the data obtained from internet as well. The full web address of the accessed web-page (not the home page) and the accessed date must be indicated in the bibliography for the online sources:

- » <http://www.tdkterim.gov.tr/bts/> (12.10.2014).
- » Aksu, G. (2011). Özgür Bir Beden, Özgür Bir Sanat Dalı, Yazında ve Çeviride Beden, Akşit Göktürk'ü Anma Toplantısı (15-17 Mart 2006) İstanbul Üniversitesi. <http://mimesis-dergi.org/2011/04/ozgur-bir-alan-ozgur-bir-sanat-dali/>. (12.10.2011).

Interviews

- » Ural, U. (2014). Artvin halk dansları çalıştırıcısı Uğur Ural ile ÜFTAD ofisinde yapılan görüşme, İstanbul: 19 Temmuz.
- Contact Information:

Contact Information:

AYDIN İNSAN ve TOPLUM DERGİSİ

Editorial Board

Istanbul Aydın University, Faculty of Arts and Sciences

Beşyol Mahallesi, İnönü Caddesi, Nu: 38

Sefaköy, Küçükçekmece/İstanbul

Tel: (212) 444 1 428

Web: <http://aitdergi.aydin.edu.tr>

E-mail: aitdergi@aydin.edu.tr